

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäinen turvallisuus | Sisäministeriön julkaisuja 2025:3

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2025

Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2025

Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla

Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki, Johanna Kallio,
Mari Kattilakoski, Esa Kokki, Ari Korhonen, Tuomo Korhonen,
Markus Lassheikki, Tarja Lukkari, Markku Rajamäki, Jorma Turunen,
Liisa Välilä, Ristenrauna Magga, Ritva Pihlaja, Petri Patronen, Mia Kalpa,
Laura Latvakoski, Antonia Husberg

Toim. Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Sisäministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

Adobe Stock: s. 14, 24, 38, 75. Markus Jauhiainen (sisäministeriö): s. 44, 91. Johannes Romppanen (sisäministeriö): s. 63. Heikki Räisänen (sisäministeriö): s. 11, 99. Tilastokeskus, väestörakenne: s. 17. Sisäministeriön kuva-arkisto: s. 9. Sisäministeriön kuva-arkisto (Suomen pelastuslaitokset ja paloasemat): s. 65.

ISBN pdf: 978-952-324-966-0

ISSN pdf: 2490-077X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2025
Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla

Sisäministeriön julkaisuja 2025:3		Teema	Sisäinen turvallisuus
Julkaisija	Sisäministeriö		
Tekijä/t	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki, Johanna Kallio, Mari Kattilakoski, Esa Kokki, Ari Korhonen, Tuomo Korhonen, Markus Lassheikki, Tarja Lukkari, Markku Rajamäki, Jorma Turunen, Liisa Väilä, Ristenrauna Magga, Ritva Pihlaja, Petri Patronen, Mia Kalpa, Laura Latvakoski, Antonia Husberg		
Toimittaja/t	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki		
Kieli	suomi	Sivumäärä	117

Tiivistelmä

Tämän raportin tarkoitus on luoda kattava kokonaiskuva harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tilasta, keskeisistä turvallisuuden kehittämiskohdista, hyvistä käytännöistä ja turvallisuuden toimijaverkostosta. Turvallisuutta tarkastellaan erityisesti harvaan asutulla alueella asuvien ja oleskelevien näkökulmasta.

Raportissa kuvataan harvaan asuttujen alueiden väestökehitystä, monipaikkaista asumista, infrastruktuurin tilaa, hyvinvointipalveluita sekä turvallisuuspalveluja. Toimijoita käsitellään kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti eli huomioidaan niin viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt ja kansalaiset turvallisuuden toimijoina.

Raportissa esitettyjen havaintojen osalta on laadittu seuraavat toimenpidesuosituksset: Maaseudun ja harvaan asuttujen seutujen kehittämisessä tarvitaan poikkihallinnollista, sektorit ylittävää kokonaisturvallisuuden mallin mukaista toimintaa. Avointa keskustelua turvallisuuteen liittyvistä asioista tulee pitää yllä demokratian ja henkisen kriisinkestävyyden vahvistamiseksi. Haja-asutusalueiden vesi-infrastruktuurin turvallisuutta on parannettava. Huoltovarmuuden järjestelyt on turvattava. Turvallisuusviranomaisten sekä järjestöjen resurssit harvaan asutuilla alueilla on turvattava. Maaseudun kriittisen infrastruktuurin korjausvelkaa on lyhennettävä. Palveluita tulee kehittää monipaikkainen väestö huomioiden. Maaseudun paikallisyhteisöjen valmiuksia ja käytännön keinoja erilaisiin häiriö-, poikkeus- ja kriisitilanteisiin varautumiseksi sekä niissä toimimiseksi on vahvistettava. Nämä tukevat myös yhteisöjen arkea.

Sisällön kokoamisesta on vastannut Harvaturva-verkoston sihteeristö. Valmistelussa on hyödynnetty harvaturva-verkoston asiantuntijuutta ja kattavaa lähdeaineistoa. Tällä on osaltaan varmistettu laaja ja sektorirajat ylittävä yhteinen työskentely raportin laatimiseksi.

Asiasanat sisäinen turvallisuus, turvallisuus, harvaan asutut alueet, maaseutu, suositukset

ISBN PDF 978-952-324-966-0 ISSN PDF 2490-077X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-966-0>

Säkerheten i glesbygden 2024

Lägesrapport om säkerheten i glesbygden

Inrikesministeriets publikationer 2025:3	Tema	Inre säkerhet
Utgivare	Inrikesministeriet	
Författare	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki, Johanna Kallio, Mari Kattilakoski, Esa Kokki, Ari Korhonen, Tuomo Korhonen, Markus Lassheikki, Tarja Lukkari, Markku Rajamäki, Jorma Turunen, Liisa Väilä, Ristenrauna Magga, Ritva Pihlaja, Petri Patronen, Mia Kalpa, Laura Latvakoski, Antonia Husberg	
Redigerare	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki	
Språk	finska	Sidantal 117

Referat

Syftet med denna rapport är att skapa en heltäckande bild över säkerhetsläget i glesbygden, de viktigaste punkterna för utveckling av säkerheten samt över god praxis och nätverket av säkerhetsaktörer. Säkerheten granskas särskilt med tanke på dem som bor eller vistas i glesbygden.

I rapporten beskrivs befolkningsutvecklingen i glesbygden, det multilokala boendet, välfärdstjänsterna, säkerhetstjänsterna och läget i fråga om infrastrukturen. Aktörerna behandlas enligt modellen för övergripande säkerhet, det vill säga att myndigheterna, näringslivet, organisationerna och allmänheten beaktas som säkerhetsaktörer.

Utifrån de iakttagelser som ingår i rapporten har följande åtgärdsrekommendationer utarbetats: I utvecklingen av landsbygden och glesbygden behövs sektorsövergripande verksamhet enligt modellen för övergripande säkerhet. En öppen diskussion om säkerhetsfrågor bör upprätthållas för att stärka demokratin och den mentala resiliensen. Säkerheten kring vatteninfrastrukturen i glesbygden måste förbättras. Arrangemangen för försörjningsberedskapen måste tryggas, likaså säkerhetsmyndigheternas och organisationernas resurser i glesbygden. Det eftersatta underhållet av kritisk infrastruktur på landsbygden måste minskas. Tjänsterna bör utvecklas med beaktande av dem som bor på flera orter. Lokalsamhällenas beredskap och praktiska metoder för att förbereda sig på och agera i olika störnings-, undantags- och krissituationer måste stärkas. Detta stöder också samhällenas vardag.

Sekretariatet för Harvaturva-nätverket har svarat för sammanställningen av innehållet. Vid beredningen har man utnyttjat expertis och omfattande källmaterial från Harvaturva-nätverket. Detta har bidragit till ett omfattande och sektorsövergripande samarbete vid utarbetandet av rapporten.

Nyckelord inre säkerhet, säkerhet, glesbygd, landsbygd, rekommendationer

ISBN PDF 978-952-324-966-0 **ISSN PDF** 2490-077X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-966-0>

Safety of sparsely populated areas 2025
Situation report on safety in sparsely populated areas

Publications of the Ministry of the Interior 2025:3	Subject	Internal security
Publisher	Ministry of the Interior	
Author(s)	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki, Johanna Kallio, Mari Kattilakoski, Esa Kokki, Ari Korhonen, Tuomo Korhonen, Markus Lassheikki, Tarja Lukkari, Markku Rajamäki, Jorma Turunen, Liisa Väilä, Ristenrauna Magga, Ritva Pihlaja, Petri Patronen, Mia Kalpa, Laura Latvakoski, Antonia Husberg	
Editor(s)	Kaisa Eskelinen, Jari Lepistö, Tuula Kekki	
Language	Finnish	Pages 117

Abstract

The purpose of this report is to provide a comprehensive overview of safety and security, key areas for improving safety and security, best practices and the network of security actors in sparsely populated areas. The report examines safety and security especially from the perspective of people living and staying in sparsely populated areas.

The report describes demographic trends, multi-local living, infrastructure, wellbeing services and security services in sparsely populated areas. The authorities, business and industry, NGOs and citizens are taken into account as security actors in line with the concept for comprehensive security.

Based on the report's findings, the following actions are recommended: taking action across administrative and sectoral boundaries in line with the concept of comprehensive security to develop rural and sparsely populated areas; maintaining an open discussion on security matters to strengthen democracy and psychological resilience to crisis; improving the security of water infrastructure in sparsely populated areas; safeguarding security of supply measures; safeguarding the resources of the security authorities and NGOs in sparsely populated areas; reducing the repair backlog of critical infrastructure in rural areas; taking account of multi-local living in service development; and strengthening local rural communities' ability and means to prepare for and act in the event of incidents, emergencies and crises. This will also support people's daily lives in these communities.

The report was compiled by the secretariat of the Harvaturva network of authorities, NGOs and experts. In the preparation of the report, use was made of the Harvaturva network's expertise and comprehensive reference data. This was to ensure that the report was prepared in extensive broad-based cooperation across sectoral boundaries.

Keywords	internal security, security, sparsely populated areas, countryside, recommendations		
ISBN PDF	978-952-324-966-0	ISSN PDF	2490-077X
URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-966-0		

Sisältö

Kansliapäällikön alkusanat	8
Lukijalle	10
1 Johdanto	11
2 Harvaan asuttujen alueiden väestökehitys	14
2.1 Tilastollinen väestökehitys.....	14
2.1.1 Saamelaiset Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa.....	17
2.2 Monipaikkaisuus.....	18
2.3 Maahanmuuton vaikutukset väestökehitykseen	21
3 Infrastrukturi harva-alueilla	24
3.1 Tiestö	24
3.1.1 Saaristoalueiden liikenneyhteydet	27
3.2 Sähköverkko	29
3.3 Tietoliikenneyhteydet	31
3.3.1 Paikallinen tiedonvälitys.....	33
3.4 Vesihuolto	34
3.5 Energiahuolto	36
3.5.1 Uusista energiamuodoista uusia haasteita	36
3.5.2 Tuulivoimalat	37
3.5.3 Aurinkovoimalat.....	37
4 Maaseudun merkitys Suomen huoltovarmuudelle	38
5 Hyvinvointia turvaavat palvelut	44
5.1 Kunta.....	44
5.1.1 Opetus- ja kulttuuripalvelut.....	45
5.2 Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystyöpalvelut.....	48
5.3 Järjestöt ja kansalaistoiminta.....	52
5.3.1 Kansalaistoiminnan muotoja.....	54
5.3.2 Vapaaehtoiset palokuntayhdistykset ja sivutoimisen henkilöstön paloasemat	59
5.4 Seurakunnat	60
5.5 Elinkeinoelämä ja huoltovarmuus.....	61

6	Turvallisuuteen liittyvät palvelut	63
6.1	Pelastuspalvelut	63
6.2	Poliisi	70
6.3	Rajavartiolaitos	73
7	Havaintoja turvallisuustilanteesta	76
7.1	Turvallisuuden nykytila	76
7.2	Keskeisimmät haasteet turvallisuuden kehittämisessä	78
7.2.1	Uudet energiamuodot	79
7.2.2	Ilmastonmuutos, luonnon muuttuminen ja luonnon kantokyvyn mureneminen	82
7.2.3	Digitalisaatio ja etätö	85
7.2.4	Muuttunut turvallisuusympäristö	86
7.3	Hyviä käytäntöjä arjen turvallisuudessa	89
8	Verkostot turvallisuustyössä	93
8.1	Harvaturva-verkosto	93
8.2	Kriisinkestävä kunta -verkosto	94
8.3	Maaseutupolitiikan neuvosto	94
8.4	MaalleKo-verkostohanke	96
8.5	Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto	96
8.6	Alueellisia Turvallisuusklustereita	97
8.7	Saaristoasiain neuvottelukunta	97
8.8	Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä	98
8.9	Suomen kylien turvallisuusjaosto	99
8.10	Pelastustoimen ja elinkeinoelämän kumppanuusmalli	100
8.11	Pelastustoimen Siviilivalmiusneuvottelukunta	100
9	Toimenpidesuosituks	101
	Lähteet	104
	Liitteet	115
	Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020 -raportin suositusten toteutuminen	115
	Harvaturvaverkoston jäsenet	117

KANSLIAPÄÄLLIKÖN ALKUSANAT

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus on tärkeä osa Suomen kokonais-turvallisuutta. Suomen pinta-alasta 95 % on maaseutua ja 68 % on harvaan asut-tua aluetta. Maaseutu ja harvaan asutut alueet nähdään tärkeänä osana Suomen kansantaloutta. Suomen tavaraviennistä 68 % pohjautuu maaseudulta saataviin raaka-aineisiin ja hyödykkeisiin. Maaseutu koetaan yrittämis- ja elinkeinomahdol-lisuuksiltaan vetovoimaisena. Noin miljoona kaupungeissa asuvaa näkee maa-seudun potentiaalisena asuinpaikkana. Monia kuitenkin askarruttaa maaseudun tila. Missä kunnossa tiet ja tietoliikenneyhteydet ovat? Millaisia peruspalvelut ovat? Jos minulle sattuu jotain, kuinka nopeasti saan apua?

Luet parhaillaan raporttia, jossa valotetaan harvaan asuttujen alueiden turvalli-suuden tilaa monipuolisesti. Raportteja on tuotettu aiemmin muutaman vuoden välein ja edellinen julkaistiin vuonna 2020. Raportissa annettiin tuolloin viisi kehit-tämissuositusta, joista neljän voidaan todeta toteutuneen. Viidennen osalta on aloi-tettu toimenpiteitä ja niiden kehittäminen jatkuu edelleen.

Sisäministeriössä nähdään tärkeänä, että sisäinen turvallisuus kehittyy joka puolella Suomea, myös harvaan asutuilla alueilla. Sisäisen turvallisuuden toimijat tekevät parhaansa, jotta ihmiset kokisivat olonsa mahdollisimman turvalliseksi. Tämän raportin suosituksissa halutaan kiinnitettävän huomiota keskeisimpiin kehittämis-kohtiin harvaan asuttujen alueiden turvallisuudessa. Toimenpiteet vaativat laajaa yhteistyötä edistyäkseen.

On tärkeää huolehtia riittävästä turvaa tuottavista palveluista ja resursseista. Pää-ministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on yhtenä tavoitteena esimerkiksi sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Myös poliisin ja Rajavartio-laitoksen toimintaedellytyksiä on pyritty parantamaan viime vuosina. Harvaan asut-tujen alueiden kriisinkestävyys on kiinni myös yksittäisten ihmisten ja paikallisten yhteisöjen valmiuksista. Monipaikkaisuus voi tuottaa osaltaan lisäarvoa osaamisen laajemmassa hyödyntämisessä.

Tämän raportin koostamiseen ovat osallistuneet harvaturvaverkoston jäsenet. Raportin koostamisessa erityisen tärkeänä tukena on ollut Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Haluan kiittää työhön osallistuneita työstä yhteisen tilannekuvan luomisesta. Toivon, että mahdollisimman moni vaikuttaja tarttuu raportin huomioihin ja edistää osaltaan turvallisemman harvaan asuttujen alueiden kehittymistä.

13.2.2025

kansliapäällikö Matti Sarasmaa

Lukijalle

Pidät käsissäsi jo järjestyksessään neljättä harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta käsittelevää raporttia. Vuonna 2009 julkaistiin ”Turvallisuus harvaan asutuilla alueilla” ja 2014 julkaistiin ”Turvallisuutta harvassa?”. Viimeisin harvaan asuttujen turvallisuusraportti julkaistiin 2020 .

Uusimpaan Harvaturva-verkoston 2023–2027 on nimetty edustajat kaikkiaan 17 organisaatiosta ja sen tehtävänä on pitää yllä tilannekuvaa harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta sekä jakaa tietoa teemaan liittyvistä hankkeista ja tutkimuksista sekä hyvistä käytännöistä ja kehittämistarpeista. Verkoston ensimmäisenä tehtävänä oli tuottaa uusi tilannekuva harvaan asutuista alueista ja antaa uudet suositukset.

Elämme raportin julkaisun aikoihin turbulentsissa ympäristössä, joka haastaa turvallisuuden ylläpitoa ja kehittämistä laajalla rintamalla. Globaalien ilmiöiden ohella myös Suomen hallinnolliset uudistukset vaikuttavat oleellisesti tilannekuvan muodostumiseen ja kehittämistoimiin. Tässä katsauksessa luodaan silmäys yleisesti yhteiskunnan tilaan harvaan asutuilla alueilla ja esimerkiksi hyvinvointialueuudistuksen vaikutuksiin turvallisuuden muodostumisessa.

Raportin lopussa annetut suositukset toivotaan tavoittavan esittelevät viranhaltijat ja päätöksien tekijät sekä kaikki ihmiset ja yhteisöt, jotka ovat kiinnostuneita omasta toimintaympäristöstä. Harvaan asutut alueetkin tarvitsevat huomiota osakseen.

Raportin sisältöä on ollut tuottamassa iso osa harvaturvaverkostosta. Kiitos kaikille tekstiä tuottaneille. Erityiskiitos raportin toimittamisesta kuuluu Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön tutkija Kaisa Eskeliselle sekä harvaturvaverkoston sihteerille Tuula Kekille. Ilman heitä olisi raportti ollut huomattavasti pintapuolisempi.

Jari Lepistö, pelastusylitarkastaja

1 Johdanto

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta koskevalla raportilla nostetaan esille keskeisiä harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyviä näkökohtia ja kehittämiskohteita. Suomen pinta-alasta noin 95 prosenttia on maaseutua, 68 prosenttia harvaan asuttuja alueita ja 15 prosenttia saaristoalueita.¹ Harvaan asutuilla alueilla asuu 4,6 % Suomen väestöstä.²

Raportti käsittelee harvaan asuttujen alueiden väestönkehitystä, monipaikkaista asumista, infrastruktuuria sekä hyvinvointipalveluiden ja turvallisuuspalveluiden tilaa. Raportti nostaa esille ajankohtaisia turvallisuuteen liittyviä haasteita kuten uusien energiamuotojen myötä syntyviä haasteita, ilmastonmuutoksen vaikutuksia sekä Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä turvallisuusympäristön muutokseen liittyviä haasteita. Venäjän aggressiivinen toiminta on saanut aikaan

1 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille.](#)

2 Tilastokeskus (2023) [Väestö 31.12. muuttujina Vuosi, Kaupunki–maaseutu-luokitus ja Tiedot.](#)

varautumisen ja turvallisuuden kehittämisen ison aallon. Raportissa esitellään turvallisuuteen liittyviä hyviä käytäntöjä ja linjataan suositukset harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden parantamiseksi.

Maamme maaseutumaisuus, saaristoisuus ja vesistöisyys, harva asutus, ikääntyvä väestö ja monipaikkainen elämäntapa ovat asioita, jotka tulee huomioida kokonaisturvallisuuden suunnittelussa ja linjauksissa. Harva-alueille lisäksi ominaista ovat pitkät etäisyydet, resurssien vähäisyys ja vapaaehtoistoimijoiden vähentyminen.³ Harva-alueilla on kuitenkin vahvuuksia kuten ihmisten hyvä varautumisen taso erilaisiin riskeihin sekä yhteisöllisyys. Esimerkiksi kyläyhdistykset ovat ottaneet tehtäväkseen monia turvallisuuteen liittyviä ja lähipalveluihin liittyviä tehtäviä. Kyläkaupat ovat kehittyneet paikoin monipalvelukeskuksiksi. Harvaan asutulla seudulla on keskenään erilaisia alueita joilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa.

Harvaan asuttu maaseutu yhtäältä tyhjenee vakituisista asukkaista, mutta vapaaajan asukkaiden läsnäolo harvaan asutulla maaseudulla toisaalta kasvaa. Tämä asettaa vaatimuksia harvaan asutun alueen palveluille ja infralle, jotka eivät ole pysyneet kehityksen tahdissa. Esimerkiksi vakitukselle, ikääntyvälle harvaseudun väestölle tulee kyetä tarjoamaan laadukkaita ja saavutettavia palveluita. Julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyö nousee merkittävään rooliin palveluiden turvaamisen kannalta. Turvallisuusviranomaisten näkyvyys harvaseudulla edellyttää uusia järjestelyjä, esimerkiksi poliisilaitosten keskinäistä ja tietojohtamiseen perustuvaa yhteistyötä sekä turvallisuusviranomaisten keskinäistä yhteistyötä.

Suomalaisten turvallisuuden tunne on heikentynyt ja vaihtelee alueittain ja ikäluokittain. Heikointa turvallisuuden tunne on maaseudun paikalliskeskuksissa (64 prosenttia) ja korkeinta kaupungin kehysalueilla (76 prosenttia) ja harvaan asutulla maaseudulla (75 prosenttia). Laskua turvallisuuden tunteessa on tapahtunut eniten sisemmällä kaupunkialueella (-17 prosenttiyksikköä) ja kaupungin läheisellä maaseudulla (-16 prosenttiyksikköä). Sentimentti-väestötutkimus osoittaa turvallisuuden tunteessa myös väestöllisiä eroja. Erityisesti alle 40-vuotiailla turvallisuuden tunne on heikompaa verrattuna vanhempiin ikäluokkiin.⁴ Tuoreen tutkimuksen mukaan turvallisuus ja hyvä asuinympäristö ovat tärkeimmät kriteerit asuinympäristöä valitessa.⁵

3 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille.](#)

4 Sisäministeriö (2023) [Sentimentti-väestötutkimus 2023.](#)

5 Kuntaliitto. [Turvallisuus ja hyvä asuinympäristö tärkeimpiä hyvän kotikunnan tekijöitä](#) (Viitattu 21.11.2024).

Ikääntyneiden turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta vähentävät eniten yksinäisyys, ulkopuolisen avun riittämättömyys, muistisairaudet, fyysiset sairaudet sekä tapaturmat. Myös uudet turvallisuushaasteet, kuten nettirikollisuus ja -petokset, koskettavat yhä useammin myös ikääntyneitä. Ikääntyneiden turvallisuus ei siten parane ainoastaan viranomaisten toimin, vaan tarvitaan tiivistä ja laajapohjaista eri viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.⁶

Sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan perusta on toimiva demokratia, aktiiviset ihmiset ja tulevat sukupolvet huomioiva päätöksenteko. Osallisuus omaan lähi- ja paikallisyhteisöön rakentuu kohtaamisten ja sosiaalisten suhteiden kautta. Paikalliset vuorovaikutussuhteet vahvistavat yhteisön sosiaalista pääomaa ja luovat arjen turvaa.⁷

Läheisistä, ystävistä ja naapureista koostuva arjen turvaverkko toteutuu parhaiten ydinmaaseudulla. Kaupungeissa ja harvaan asutulla maaseudulla se on samalla tasolla. Kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on heikentynyt valtakunnallisesti, mutta eniten kaupungin läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla.⁸ OECD:n (2021)⁹ tutkimus osoittaa, että suomalaisten luottamus julkisiin instituutioihin ja hallintoon on heikompaa maaseudulla, matalammin koulutetuilla ja alemman tulo-tason kotitalouksissa.

Saamelaisten ikäihmisten palautteiden mukaan oma kieli on erittäin merkittävä turvallisuuden kokemuksen kannalta. On turvallista, kun tietää tulevansa ymmärretyksi oikein ja ymmärtää itsekin, mitä toinen (esim. auttaja) sanoo.

6 Valtioneuvosto. [Ikääntyneiden turvallisuusohjelman tavoitteena turvallinen arki jokaiselle ikääntyneelle – Valtioneuvosto](#). (Viitattu 11.10.2024).

7 Kattilakoski M., Husberg A., Kuhmonen H-M., Rutanen J., Vihinen H., Töyli P., Lukkari T., Osmonen E., Väre T. & Åström C. 2021. [Ajassa uudistuva maaseutu – Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2021–2027](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:12. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö

8 Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)

9 OECD (2021) [Drivers of Trust in Public Institutions in Finland](#). Paris: OECD Publishing.

2 Harvaan asuttujen alueiden väestökehitys

2.1 Tilastollinen väestönkehitys

Harvaan asutun maaseudun väestö on suhteellisen keskittynyttä taajamiin sekä kyliin. Alueen väestö on supistunut 30 prosentilla 2000-luvulla. Tällä hetkellä harvaan asutulla maaseudulla asuu vakituisesti 255 485 henkilöä (31.12.2023 tilastotilanne). Alueen väestönkehitys on kaikissa maakunnissa negatiivista. Harvaan asutuilla alueilla on erittäin iäkäs väestörakenne ja lasten ja työikäisten osuus on poikkeuksellisen matala. Sukupuolirakenne on etenkin nuorten ryhmissä vahvasti epätasapainossa. Harvaan asutulla maaseudulla on merkittävästi enemmän nuoria miehiä kuin nuoria naisia, mikä heikentää alueen väestönkehitystä.¹⁰

10 Aro, R., Aro, N., Manu, S. & Sinerma, J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.

Harvaan asutun maaseudun väestö on vähentynyt ennen kaikkea siksi, että kuol-
leiden määrä on syntyneitä suurempi. Toisena keskeisenä tekijänä vaikuttaa
muuttotappiot asukkaiden siirtyessä muihin kuntiin sekä kuntien sisällä muille maa-
seutu- ja kaupunkialueille. Syntyneiden määrää vähentää sekä yksilötason synty-
vyyden lasku että hedelmällisessä iässä olevan väestön väheneminen. Harvaan
asuttu maaseutu kärsii erittäin suuria muuttotappioita nuorten sisäisen muuttoliik-
keen seurauksena. Tosin harvaan asutun maaseudun asema muuttoliikkeessä on
parantunut hieman 2020-luvulla, ja elämänlaatu koetaan parhaimmaksi juuri har-
vaan asutulla maaseudulla¹¹. On myös huomattava, että kiinnostus muuttaa maa-
seutumaisempaan ympäristöön on lisääntynyt vuodesta 2020, etenkin kaupungin
läheiseltä maaseudulta ja kaupungista.¹²

Maakunnittain tarkasteltuna eniten ikääntyneitä asuu Suomen kolmen väestöltään
suurimman maakunnan alueella: Uudellamaalla (noin 267 000), Varsinais-Suomessa
(noin 102 800) ja Pirkanmaalla (noin 102 400). Näissä maakunnissa asuu yhteensä
42 prosenttia Suomen yli 65-vuotiaasta väestöstä. Yli 65-vuotiaiden osuus väes-
töstä on puolestaan korkein Etelä-Savossa (27,6 %), Kymenlaaksossa (25,2 %) ja
Etelä-Karjalassa (25,0 %). Kaupunki–maaseutu-luokituksen mukaan yli 65-vuotiaista
63 prosenttia asuu kaupunkimaisilla alueilla ja 37 prosenttia maaseudulla.¹³

Negatiivinen väestönmuutos voi johtaa paikallisen kysynnän ja verotulojen ale-
nemiseen, työpaikkojen vähenemiseen sekä infrastruktuurin, palveluiden ja
alueen tulevaisuuden näkymien heikkenemiseen¹⁴, mikä on omiaan vahvistamaan
epäedullisia demografisia trendejä (tulomuuton hiipuminen, lähtömuuton kiihtymi-
nen, jne.)¹⁵ Kiihtyvä kaupungistuminen vaikuttaa Suomen turvallisuusympäristöön,

11 Hanell, T. & Mattila, M. (2024) [Koetun elämänlaadun alueelliset erot ja Suomen sisäinen muuttoliike. Siirtolaisuusinstituutin alueellisen elämänlaatu- ja muuttokyselyn keskeiset havainnot](#). Raportit 7. Siirtolaisuusinstituutti.

12 Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)

13 Sisäministeriö (2018) [Turvallinen elämä ikääntyneille – toimintaohjelman päivitys \(valtioneuvosto.fi\)](#). Sisäministeriön julkaisu 6/2018. Helsinki: Sisäministeriö

14 Makkonen, T., Jolkkonen, A., Kurvinen, A. & Lemponen, V. (2022). [Sopeutuvat innovatiiviset maaseudut](#). *Spatia raportteja* 2022: 2. Itä-Suomen yliopisto, Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA.

15 Maa- ja metsätalousministeriö väestöraportti, julkaisematon.

se on haaste erityisesti harvaan asuttujen alueiden palvelujärjestelmän ylläpitämisen näkökulmasta.¹⁶ Keskittyvän väestökehityksen myötä myös alueiden välinen eriarvoisuus on kasvanut.¹⁷

Vaikka harvaan asutun maaseudun työikäinen väestö on supistunut voimakkaasti väestökehityksen seurauksena, alueen työpaikkakehitys ja työllisen työvoiman kehitys oli vain maltillisesti negatiivista.¹⁸ Harvaan asutun maaseudun työllinen työvoima ja työpaikkojen määrä on vähentynyt vain hieman, sitä vastoin työtön työvoima erityisen voimakkaasti. HAMA-alue ei kuitenkaan ole työpaikkaomavarainen, vaan riippuvainen muun maan työpaikoista. Aluetason erot ovat suuria. Joillakin alueilla on työvoimapula.¹⁹ Harvaan asutun maaseudun elinkeinorakenne painottuu vahvasti alkutuotantoon, kaivostoimintaan sekä matkailuun. Alueella on edelleen puutetta tietäalojen työpaikoista.²⁰

Kiinnostus ryhtyä yrittäjäksi maaseudulla on heikentynyt kaikkien alueiden asukkaiden keskuudessa. Yrittäjäksi ryhtymistä enemmän on kiinnostusta etäyrittäjyyteen, mutta sekin on vähentynyt vuodesta 2020.²¹ Maaseutupolitiikan neuvoston järjestämällä Hyvä elämä maaseudulla -kiertueella kävi ilmi, että maaseudun yritystoiminnan jatkuvuudesta ollaan huolissaan ja yrittäjyyskeskustelussa nousikin esille yrittäjien tuen, koulutuksen ja verkostoitumisen tarve.²²

16 Sisäministeriö (2023). [Kansallinen riskiarvio 2023](#). Sisäministeriön julkaisuja 2023: 4. Helsinki: Sisäministeriö.

17 Maa- ja metsätalousministeriö väestöraportti, julkaisematon.

18 Aro, R., Aro, N., Manu, S. & Sinerma, J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.

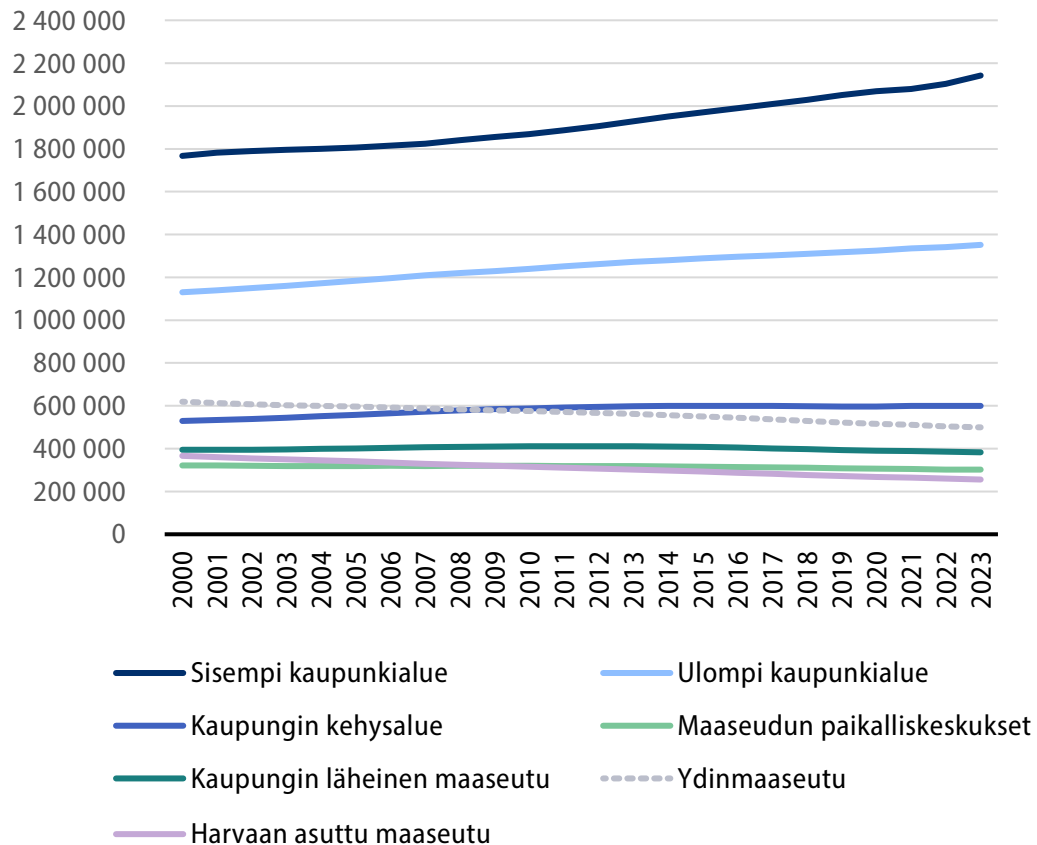
19 Kainuun liitto. [Työllisyys, työvoima, työpaikat](#). (7.10.2024). Yle. [Lapissa riittää nyt töitä – näin hyvä tilanne on ollut viimeksi vuosikymmeniä sitten](#). (Viitattu 7.10.2024).

20 Aro, R., Aro, N., Manu, S. & Sinerma, J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.

21 Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)

22 Maaseutupolitiikka. [Hyvä elämä maaseudulla -kiertue 2022–2023 raportti](#).

Kuva 1. Väestökehitys 2000–2023 kaupunki-maaseutu-luokituksella. Lähde: Tilastokeskus, väestörakenne (stat.fi)

2.1.1 Saamelaiset Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa

Suomessa saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue (Laki saamelaiskäräjistä, 974/1995, 4 §). Alue on laajuudeltaan n. 35 000 km² ja siellä asuu n. 11 000 asukasta. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä; pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Pohjoissaamea puhuu 70–80 % saamelaisista, inarinsaamea ja koltansaamea kumpaakin alle 15 % saamelaisista. Alue rajoittuu Ruotsin, Norjan ja Venäjän rajoihin.

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa, jolla on oma historia, kieli, kulttuuri, elinkeinot, elämäntapa ja identiteetti. Saamelaisilla on alueittain yhteinen historia, perinteet, tavat ja yhteisöt. Saamelaisia yhdistävät kansalliset

symbolit kuten oma lippu ja kansallislaulu ”Sámi soga lávlla” (”Saamen suvun laulu”). Kaikkiaan saamelaisia arvioidaan olevan Suomessa, Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä yhteensä yli 75 000.

Suomen perustuslain mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §). Lisäksi perustuslaki turvaa saamelaisille kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon (PL 121.4) kotiseutualueellaan sen mukaan kuin lailla säädetään. Tätä kulttuuri-itsehallintoa toteuttaa pääasiassa saamelaiskäräjät siitä annetun lain mukaisesti. Julkisen vallan velvollisuutena on perustuslain 22 §:n mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaisten perusoikeussäännös yhdessä 22 §:n kanssa velvoittaa julkista valtaa tukemaan saamelaisen alkuperäiskansan oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on vahvistettu saamen kielilailla (1086/2003).

2.2 Monipaikkaisuus

Samalla kun vakituisen väestön määrä on vähentynyt, on vastaavasti vapaa-ajan asumiseen kytkeytyvän monipaikkaisen asumisen merkitys kasvanut voimakkaasti²³. Kansainvälisessä vertailussa Suomi erottuu vahvana vapaa-ajan asumisen maana. Laskentatavasta riippuen Suomessa on vapaa-ajan asukkaita 2,4–2,9 miljoonaa ja vapaa-ajan asuntojen käytön arvellaan entisestään kasvavan tulevina vuosina²⁴. Viimeisimmän Mökkibarometrin mukaan keskimääräinen vapaa-ajan asunnolla vietettävä aika on 103 vuorokautta vuodessa ja etätyöskentely vapaa-ajan asunnoilta käsin on koronapandemian myötä yleistynyt.²⁵ Harvaan asutulla maaseudulla on lähes vastaava määrä vapaa-ajan asuntoja kuin vakituisesti asuttuja asuntoja, ja vapaa-ajan asuntojen suhteellinen määrä on alueella edelleen kasvava. Matkailun sesonkiaikoina harvaan asutuilla alueilla kuten Lapissa on huomattavasti enemmän kausiasukkaita kuin vakituksia asukkaita.²⁶

23 Rannanpää, S., Antikainen, J., Aro, R., Huttunen, J., Hovi, S., Pitkänen, K., Strandell, A., Nurmio, K., Rehunen, A., Vihinen, H., Lehtonen, O., Muilu, T. & Weckroth, M. (2022) [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9.

24 Strandell, A., Pitkänen, K. & Rehunen, A. (2020) [Miten kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat vapaa-ajan asumisen suosioon?](#) Matkailututkimus, 16(1), 74–92.

25 Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U. & Vihinen, H. (2021) [Mökkibarometri 2021](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.

26 Aro, R., Aro, N., Manu, S. & Sinerma, J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.

Ennustemallin mukaan²⁷ monipaikkainen väestö kasvaa koko Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä sekä osissa Etelä-Savoa ja Keski-Suomea. Väestön ikääntyminen heijastuu voimakkaasti monipaikkaisen väestön kehitykseen. Yli 75-vuotiaiden vapaa-ajan asukkaiden määrä kasvaa jopa 50 prosentilla vuosien 2019–2030 aikana koko maassa. Ikääntyvän monipaikkaisen vapaa-ajan väestön vaikutuksia palveluiden kysyntään ja palveluverkostoon tulisikin selvittää.²⁸

Monipaikkaisuudella on myös monia myönteisiä vaikutuksia kuten työn ja muun arjen yhdistämisen mahdollistuminen, asiantuntijaosaamisen siirtyminen, kansalaistoiminnan verkostojen ja alueiden elinvoimaisuuden vahvistuminen.²⁹

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja pelastuspalveluita ei ole mitoitettu väestön kausivaihtelun mukaisesti. Palveluiden suunnittelemiseksi tarvitaan tarkempaa aluetason dataa. Kun monipaikkaisuuden myötä ihmiset liikkuvat ja asuvat vuoden mittaan useassa eri paikassa myös kaupunkien ulkopuolella, väestötilastoissa yliarvioidaan kaupunkien ja aliarvioidaan harvaan asuttujen alueiden väkiluvut.³⁰ Matkapuhelinoperaattoreiden tietoja puhelinten sijainnista eli mobiilidatoiden hyödyntämistä pitää edistää ja tukea etenkin kausiväestövaihtelun ja alueiden välisen liikkumisen kartoittamisen näkökulmasta, jotta niistä saadaan jatkossa parempi kuva erilaisten suunnitelmien, politiikkatoimien ja vaikutusarviointien tueksi.³¹

Verkko- ja laajakaistayhteyksien kehittyminen on edesauttanut mahdollisuuksia tehdä etätöitä vapaa-ajan asunnoilta käsin. Tietoliikenneyhteyksien ja työelämässä tapahtuneiden muutosten myötä vapaa-ajan asuminen näyttää muuttuneen yhä useammin monipaikkaiseksi elämäksi, jossa vapaa-ajan asunnoilla vietetään aikaa

27 Emt.

28 Emt.

29 Rannanpää, S., Antikainen, J., Aro, R., Huttunen, J., Hovi, S., Pitkänen, K., Strandell, A., Nurmio, K., Rehunen, A., Vihinen, H., Lehtonen, O., Muilu, T. & Weckroth, M. (2022) [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9.

30 Lehtonen, O. & Vihinen, H. (2020) [Kohti kestävästä monipaikkaista yhteiskuntaa](#). Maaseutututkimus, Finnish Journal of Rural Studies 1/2020, 103–111.

31 Rannanpää S., Antikainen J., Aro R., Huttunen J., Hovi S., Pitkänen K., Strandell A., Nurmio K., Rehunen A., Vihinen H., Lehtonen O., Muilu T. & Weckroth M. (2022) [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

myös lomakausien ulkopuolella.³² Etätöön tekemisen mahdollisuuksia parantavat mm. yhteisölliset työtilat ja toimivat tietoliikenneverkot, mutta asiaan liittyy myös isompia, elämänlaajuisia teemoja kuten se, onko maaseudulla tarjolla sopivia asu-
mismuotoja eri työ- ja elämäntilanteisiin, kuten yksinasuville, yksinhuoltajaperheille, pätikätyöläisille, voiko kumppani tehdä töitä paikkakunnalla, toimivatko peruspalvelut ja harrastusmahdollisuudet ja millainen on kunnan imago ja ilmapiiri.³³

Vapaa-ajan asumisen hyvinvointivaikutukset ovat suurelta osin positiivisia ja suomalaisessa kulttuurissa melko ilmeisiä.³⁴ Kunnilla sekä paikallisilla järjestöillä, kyläyhteisöillä ja yrittäjillä on keskeinen rooli vapaa-ajan asujen integroinnissa paikallisyhteisön toimintaan.³⁵

On myös huomionarvoista, että lisääntyvän monipaikkaisen asumisen ja eläimen motiivit ovat vapaa-ajan asumista ja etätöskentelyä moninaisempia. Harvaan asutun maaseudun elinkeinot ovat yhä riippuvaisempia muualta tulevasta kausityövoimasta ja keikkatyöntekijöistä ja maaseudun metsien ja rakennusten etäomistus yleistyy.³⁶ Harvaan asutulla maaseudulla erityisesti omaisten hoivaan liittyvä monipaikkaisuus on vahvistuva ilmiö. Taustalla vaikuttaa kaupungistumisen, maaseutuväestön ikääntymisen ja yhteiskunnan syvenevän hoivaköyhyyden yhtälö.³⁷ Hoivaköyhyydellä viitataan tilanteeseen, jossa julkinen palvelujärjestelmä ei kykene vastaamaan ikääntyvän väestön kasvaviin hoivan tarpeisiin, jolloin hoivavastuuta siirtyy enenevässä määrin omaisille ja kolmannelle sektorille.³⁸

32 Rannanpää S., Ahtinen S-M., Antikainen J., Heikkinen B., Hovi S., Sinerma J. & Tolonen S. (2023) [Suomen saaristoalueet tilastojen kertomana](#). Tilastokatsaus saaristoluokituksella. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

33 Maaseutupolitiikka. [Hyvä elämä maaseudulla -kiertue 2022–2023 raportti](#).

34 Emt.

35 Lehtonen, O. & Vihinen, H. (2020) [Kohti kestäväää monipaikkaista yhteiskuntaa](#). Maaseutututkimus, Finnish Journal of Rural Studies 1/2020, 103–111.

36 Kattilakoski, M., Pitkänen, K., & Saukkonen, P. (2022) [Monipaikkainen Pohjois-Karjala: Monipaikkaisen työn, kansalaistoiminnan ja hoivan muodot ja kehittämistarpeet](#). Spatia raportteja 4/2022. Pitkänen, K., & Strandell, A. (2018) [Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys](#). Maaseutututkimus, 26 (2–3), 6–23.

37 Kattilakoski, M. & Pitkänen, K. (2024) [Monipaikkainen hoiva maaseudun vahvistuvana ilmiönä](#). Futura 43(1), 4–15. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.

38 Kröger, T. (2022) [Care Poverty: When Older People's Needs Remain Unmet](#). Sustainable Development Goals Series. Springer Nature, Cham. Kröger, T., Van Aerschot, I. & Mathew Puthenparambil, J. (2019a): [Ikääntyneiden hoivaköhyys](#). Yhteiskuntapolitiikka 84(2), 124–134. Kröger, T., Mathew Puthenparambil, J. & Van Aerschot, L. (2019b): [Care poverty: unmet care needs in a Nordic welfare state](#). International Journal of Care and Caring, Vol.3 (4), 485–500.

2.3 Maahanmuuton vaikutukset väestönkehitykseen

Maahanmuutto on yhä useammassa kunnassa ainoa väestönkehityksen dynaaminen osatekijä³⁹. Vuonna 2023 maahanmuuttoa oli 58 496 enemmän kuin maastamuuttoa.⁴⁰ Maahanmuutto suuntautuu kuitenkin pääosin kaupunkeihin.⁴¹

Koulutustarjonta, työn tarjonta ja sosiaaliset verkostot vaikuttavat muuttoihin. Myös vastaanottokeskuksiin sijoittaminen ohjaa muuttoa. Ne ohjaavat tulijat ensin eri puolille Suomea, jonka jälkeen maan sisäinen muuttoliike kohti pääkaupunkiseutua toteutuu muuttoliikejärjestelmän vaikutuksesta. Muuttoliikejärjestelmä muodostuu paikkoja yhdistävistä kaksisuuntaisista ihmis-, tavara-, palvelu- ja tiedonvirroista. Keskeisiä ovat kaikki ne toimijat ja instituutiot, jotka mahdollistavat ja edistävät tai estävät muuttoliikettä. Maahanmuuttajien keskittyminen tietyille alueille kasvattaa alueiden välistä segregatiota. Tämä heikentää suomalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyttä.⁴²

Tiainen⁴³ mukaan vastaanottokeskuksista kuntiin muuttaneiden turvapaikkamenettelyssä oleskeluluvan saaneiden on todettu muuttavan usein kiintiöpakolaisia nopeammin toiselle alueelle tai kuntaan. Kiintiöpakolaisilla ei välttämättä ole maahan saavuttuaan verkostoja tai käsitystä asumisen vaihtoehtoista siinä missä turvapaikanhakijoille verkostot ja käsitys ovat voineet muodostua jo heidän odottaessaan oleskelulupapäätöstä. Toisaalta pitkäjänteisesti kiintiöpakolaisia vastaanottaneissa kunnissa vahvuus on toimivat palvelujen järjestämisen mallit. Alueelle on myös voinut muodostua alueella pysymistä tukevia maahanmuuttajien yhteisöjä.⁴⁴

39 Aro T., Aro R. & Mäkelä I. (2020) [Väestöselvitys 2040. Ikäryhmäkohtaiset ja alueelliset väestöennusteet sekä uusien opiskelijoiden määrien ennuste kaikilla koulutusasteilla Suomessa 2018–2040](#). Sitra taustaraportti.

40 Tilastokeskus. [Maahanmuuttojen määrä ennätysuusi Suomessa vuonna 2023](#). (Viitattu 9.8.2024)

41 Aro, R., Aro, N., Manu, S. & Sinerma, J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.

42 Hanell T., Mattila M., Ahvenainen T. & Raunio M. (2023) [Joko lähdet, vastahan tulit? Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden muuttoliike Suomessa vuosina 2010–2021](#). Migration Muuttoliike 2/2023.

43 Tiainen Maria (2023) Näkökulma: [Syrjinnän ehkäisy on edellytys kotoutumiselle ja paikallisyhteisöön kuulumiselle](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 49 vuosikerta, 50–53.

44 Emt.

2010- ja 2020-lukujen kaksi suurta muutosta, syntyvyyden romahdus ja maahanmuuton merkityksen lisääntyminen, tulevat määrittämään Suomen tulevaa demografista kehitystä sekä kansallisella että alueellisella tasolla⁴⁵. Aron ja Antikaisen (2023) ennusteessa kansainvälinen muuttoliike vaikuttaa erityisesti suurten kaupunkiseutujen kehitykseen. Maa- ja metsätalousministeriön väestöraportissa on hahmoteltu neljä erilaista skenaariota koskien maaseutumaisten alueiden tulevaa väestönkehitystä. Ensimmäisen mukaan maansisäinen muuttoliike maaseutumaisilta alueilta kaupunkikeihin kääntyy nykytrendistä maaseutumaisia alueita suosivaksi. Toisessa skenaariossa maansisäinen muuttoliike maaseutumaisilta alueilta kaupunkikeihin kiihtyy nykytrendiä suuremmaksi. Kolmannessa skenaariossa Suomeen suuntautuva maahanmuutto lisääntyy ja maahanmuuttajat asettuvat tasaisesti ympäri maata. Neljännessä skenaariossa Suomeen suuntautuva maahanmuutto vähenee ja maahanmuuttajat asettuvat kaupunkikeihin.

Vieraskieliset ovat merkittävä työvoiman lähde maaseudun kausitöissä⁴⁶. Suhtautuminen maahanmuuttajiin on muuttunut harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla myönteisemmäksi, kaupungin läheisellä maaseudulla kielteisemmäksi.⁴⁷ Maaseutupolitiikan neuvoston järjestämällä Hyvä elämä maaseudulla -kiertueella ulkomaisen työvoiman tarve tunnustettiin ja kansainvälisten osaajien saamisessa keskeiseksi asiaksi nimettiin vastaanottavuus. Ihmiset tulee saada tuntemaan itsensä tervetulleiksi, johon itse kukin pystyy käytöksellään vaikuttamaan.⁴⁸ Ilona Lahdelma totesi väitöskirjassaan⁴⁹, että maaseutukuntien asukkaat ja päättäjät suhtautuivat kaupunkikuntien vastaavia myönteisemmin turvapaikanhakijoihin asukkaina ja työntekijöinä ja kertoivat merkityksellisemmästä vuorovaikutuksesta turvapaikanhakijoiden kanssa.

45 Aro R. & Antikainen J. (2023) [Suomen väestölliset skenaariot vuoteen 2040](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 23–29.

46 Leino, M. (2022) [Asuinympäristöt erilaistuvat, yhteiskunta polarisoituu. Kuinka alueellinen eriarvoistuminen ja asuinalueiden eriytyminen edistävät yhteiskunnan kahtiajakautumista?](#) Politiikka 64:3, 234–257.

47 Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)

48 Maaseutupolitiikka. [Hyvä elämä maaseudulla -kiertue 2022–2023 raportti](#).

49 Lahdelma, I. (2020) [Refugees and local politics: Elite and citizen responses to asylum seekers](#). Brasenose College, University of Oxford.

Heikki Sirviö⁵⁰ esittää, että maahanmuuttajien kotoutumisessa iso rooli on myös sillä kuinka helppoa on asioida viranomaisten kanssa, kuinka helppoa ja edullista on liikua ja kuinka helppoa on päästä kiinni opiskeluun, työhön ja toimeentuloon. Hän esittää, että keinot muuttoliikkeen tasaisemmalle jakautumiselle voivat löytyä huolehtimalla maahanmuuttajien elämänsä järjestämiseen tarvitsemien palveluiden saatavuudesta ja että maahanmuuttajien integroinnissa suomalaisen yhteiskunnan paras valtti on kuitenkin koulutusjärjestelmä. ”Alueellinen koulutustarjonta tarjoaa erinomaiset edellytykset sovittaa yhteen maahanmuuttajien tarpeet sisäänpääsystä suomalaiseen yhteiskuntaan ja toisaalta alueelliset työvoimatarpeet. Tämä edellyttää ajanmukaista maahanmuuttopolitiikkaa ja sellaista yhteiskuntapolitiikkaa, joka mahdollistaa asettumisen minne tahansa Suomeen.”⁵¹

50 Sirviö H. (2023) [Suomen epätasaisen väestökehityksen maantiede ja maahanmuutto](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 30–33.

51 Emt.

3 Infrastruktuuri harva-alueilla

3.1 Tiestö

Tieverkon riittävä kunnossapito on keskeinen tiestön toimintavarmuuteen ja tien käytön turvallisuuteen vaikuttava tekijä. Väylien kunnossapitoon tarvittavien resursien rajallisuus on osaltaan johtanut priorisointiin, minkä seurauksena kunnossapito on jossain määrin keskittynyt vilkasliikenteisille tieosuuksille.⁵² Priorisoinnin seurauksena alemman liikenneverkon palvelut ja kunto heikkenevät, mikä koskettaa juuri harvaan asuttuja alueita. On kuitenkin hyvä huomata, että esimerkiksi tiestön talvihoidon rahoituksesta merkittävä osa (noin 40 %) käytetään vähäliikenteiselle tieverkolle.⁵³

Maanteistä yli puolet (43 600 km) voidaan luokitella vähäliikenteisiksi, joilla keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) on alle 350 ajoneuvoa/vuorokausi. Vähäliikenteisen tieverkon merkitys ei kuitenkaan ole aina riippuvainen liikennemäärästä, vaan se mahdollistaa monia elintärkeitä yhteiskunnan toimintoja ja kuljetuksia.

⁵² Väylävirasto 2024, Mirja Noukka vastaus tietopyyntöön 17.6.2024

⁵³ Väylävirasto (2023 a) [Tienpidon suunnittelun periaatteet](#).

Monet vähäliikenteiset maantiet toimivat tärkeänä linkkinä päätieverkolle ja palvelevat laajojen alueiden tärkeimpinä liikenneyhteyksinä. Koko maantieverkon päivittäinen liikennöitävyys on tärkeä osa kansalaisten ja elinkeinoelämän arkea ja sillä on keskeinen merkitys koko Suomen elinvoimaisuuteen ja turvallisuuteen. Koko maantieverkon liikennesuoritteesta vähäliikenteisillä teillä ajetaan noin 11 %. Eniten vähäliikenteisiä maanteitä on Kainuussa (75 %) ja Pohjois-Karjalassa (69 %). Noin puolet koko maan vähäliikenteisistä tiekilometreistä sijaitsee viiden maakunnan alueella: Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa. Vähäliikenteisen tiestön kunnossapitoon ei ole pystytty panostamaan riittävästi, joten näiden teiden kunto on heikentynyt osin jo erittäin huonolle tasolle. Vähäliikenteisistä teistä päällystettyjä on noin 37 % (15 900 km), joista huonokuntoisia tai erittäin huonokuntoisia on yli 20 %.⁵⁴ Taloustutkimuksen tekemän tutkimuksen mukaan vuodesta 2021 vuoteen 2025 huonokuntoisen vähäliikenteisen tieverkon määrä nousee Suomessa 6 400 kilometristä 9 000 kilometriin.⁵⁵ Huonokuntoisia vähäliikenteisiä teitä on koko maassa. Näiden teiden vaurioita joudutaan vähäisen rahoituksen takia runsaasti paikkaamaan, millä siirretään kattavampia korjaustoimenpiteitä tulevaisuuteen. Päällystettyjen teiden rakenteellisen kunnon parantaminen edellyttäisi merkittävää panostusta muun muassa kriittisiin painumakorjauksiin. Vuonna 2023 tällaisiin toimenpiteisiin on ollut erittäin niukasti rahoitusta. Korjaustoimien vähäisyyteen vaikuttaa myös merkittävästi kohonnut kustannustaso.⁵⁶

Huonokuntoisen tieverkon määrä kasvaa vähän liikennöidyillä väylillä samaan aikaan kun raskaan liikenteen määrä samoilla teillä kasvaa.⁵⁷ Soratiet muodostavat suurimman osan vähäliikenteisestä tieverkosta. Koko maan vähäliikenteisestä teistä noin 63 % on sorapintaisia (27 700 km), joista yli 10 % on huonokuntoisia. Sorateiden huono kunto haittaa erityisesti kelirikkoaikoina, kun ajaminen on hitaampaa ja hankalampaa. Keväisin painorajoituksia joudutaan asettamaan noin 5–10 prosentille sorateistä.⁵⁸

54 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Vähäliikenteinen maantieverkko](#). (Viitattu 6.6.2024).

55 Holm P. & Tyynilä J. (2022) [Leipää, lautaa ja lämpöä. Huoltovarmuudelle tärkeän vähäliikenteisen tieverkon kunto 2019 – 2025](#). Taloustutkimus Oy.

56 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Vähäliikenteinen maantieverkko](#). (Viitattu 6.6.2024).

57 Holm P. & Tyynilä J. (2022) [Leipää, lautaa ja lämpöä. Huoltovarmuudelle tärkeän vähäliikenteisen tieverkon kunto 2019 – 2025](#). Taloustutkimus Oy.

58 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Vähäliikenteinen maantieverkko](#). (Viitattu 6.6.2024).

Suomen tieverkosta vajaa 60 % on yksityisomisteista⁵⁹. Yksityistieverkkoa on yhteensä noin 385 000 kilometriä⁶⁰. Yksityistieverkolla on suuri yhteiskunnallinen merkitys Suomen tieverkostossa. Yksityisteiden varrella sijaitsee suuria metsäkiinteistöjä, maatiloja, monia yrityksiä ja muita Suomen omavaraisuuden ja huoltovarmuuden kannalta tarpeellisia toimintoja. Yksityisteiden kunto ei täytä kaikkien tienkäyttäjien vaatimuksia. Teiden kantavuudet ja liikenneturvallisuus eivät vastaa nykytarpeita ja osa yksityistiesilloista on huonokuntoisia.⁶¹ Yksityistiekuntien osakkaat ikääntyvät. Paikoin on jo vaikeaa löytää urakoitsijoiksi henkilöitä, joilla olisi kalustoa huolehtia yksityisteiden aurauksesta ja lanauksesta.⁶²

Suomessa on jo yli 10 vuotta ollut käytössä tien ylläpitojärjestelmä, jossa tieverkon ylläpito on riippuvainen käyttömäärästä. Tämä järjestelmä aiheuttaa sen, että vähäisemmässä käytössä olevat tiestöt hiljalleen rappeutuvat.⁶³ Teiden kunnossapitoon tarvitaan riittävää rahoitusta ja uusia toimintamalleja.⁶⁴

Harvaan asutuilla alueilla henkilöautoilun osuus kulkutavoista on hallitseva. Henkilöautolla kuljettajana tehtyjen matkojen suoriteosuus oli yli puolet kaikilla alueityypeillä lukuun ottamatta sisempää kaupunkialuetta, jossa osuus oli hieman alle puolet. Suurin osuus oli harvaan asutulla maaseudulla, lähes kolme neljäsosaa.⁶⁵ Lukumääräisesti eniten matkoja vuonna 2021 tehtiin maaseudun paikalliskeskussissa (2,5 matkaa/hlö/vrk) ja vähiten harvaan asutulla maaseudulla (1,9 matkaa/hlö/vrk).⁶⁶ Tiestön kunto vaikuttaa palveluiden saavutettavuuteen, esimerkiksi siihen, miten lapset pääsevät liikkumaan kouluun.

59 Digiroad teoksessa Lang S., Kujala J., Tikka K-L. & Kankaanpää L. (2024) [Yksityisteiden valtionavustusten vaikuttavuus](#). Traficom julkaisu 7/2024. Liikenne- ja viestintäministeriö.

60 Emt.

61 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Yksityistiet](#). (Viitattu 6.8.2024).

62 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

63 Digiroad teoksessa Lang S., Kujala J., Tikka K-L. & Kankaanpää L. (2024) [Yksityisteiden valtionavustusten vaikuttavuus](#). Traficom julkaisu 7/2024. Liikenne- ja viestintäministeriö.

64 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

65 Kallio R., Kärkinen T., Mutikainen J. & Supponen A. (2023) [Henkilöliikennetutkimus 2021 Suomalaisten liikkuminen](#). Traficom tutkimuksia ja selvityksiä 1/2023. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom.

66 Emt.

Ensivasteajat ovat tyypillisesti kaupunkialueilla lyhyempiä kuin maaseudulla. Ensivaste tarkoittaa ensiapua, jota antaa hätäkeskuksen kautta hälytetty muu kuin ensihoitopalvelun yksikkö, joka kykenee tavoittamaan potilaan ensihoitopalvelun yksikköä nopeammin.⁶⁷ Ensivasteaika tarkoittaa aikaa, jolla ko. yksikkö tavoittaa autettavan. Tieliikenneonnettomuuksissa harvaan asutulla maaseudulla ensivasteajan keskiarvo oli noin 21 minuuttia siinä missä sisemmällä kaupunkialueella noin 9 minuuttia.⁶⁸ Onnettomuuksien määrä suhteessa liikenteen määrään on korkein yhdysteillä, jotka ovat maantieverkon vähäliikenteisimpiä teitä.⁶⁹ Tiestön kunto vaikuttaa siihen, miten nopeasti viranomaiset pääsee onnettomuustilanteissa paikalle auttamaan.

Vähäliikenteisen tieverkon kunto ja talvihoidon taso eivät vastaa kaikkien tienkäyttäjien odotuksia.⁷⁰ Yksityishenkilöiden tyytyväisyys maanteiden tilaan ja kuntoon kokonaisuudessaan on laskenut vuodesta 2022⁷¹. Maanteiden talvihoitoon kokonaistyytyväisyyttä tarkastellessa yksityishenkilöistä vajaa puolet oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä (yhteensä 46 %). Raskaan liikenteen osalta puolestaan vajaa neljäsosa (24 %) vastaajista oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä maanteiden talvihoitoon. Kokonaistyytyväisyys maanteiden talvihoitoon koko maassa laski viime vuodesta sekä yksityishenkilöiden että raskaan liikenteen osalta.⁷²

3.1.1 Saaristoalueiden liikenneyhteydet

Suomen saaristossa asuu noin 330 000 asukasta joista valtaosa asuu kiinteän liikenneyhteyden päässä mantereesta. Saaristoliikenteen varassa tai ilman minkäänlaista yhteyttä mantereelle asuu vajaa 9 000 asukasta. Valtaosa näistä asukkaista asuu ulkosaaristossa tai välisaaristossa. Saaristoalueilla asuu huomattava määrä

67 Tapa termipankki.

68 Silla A., Mesimäki J., Peltola H., Itkonen T., Lehtonen E. & Rajamäki, R. (2022) [Tieliikenneturvallisuusindikaattoritietojen kerääminen – Baseline-tutkimushanke](#). VTT Technical Research Centre of Finland. VTT Research Report No. VTT-R-00710–22.

69 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Tieliikenteen turvallisuus eri liikenneympäristöissä](#). (Viitattu 6.6.2024).

70 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Vähäliikenteinen maantieverkko](#). (Viitattu 6.6.2024).

71 Väylävirasto (2023 b) [Väyläviraston tienkäyttäjättyytyväisyystutkimus Valtakunnallinen raportti – kesä 2023](#). Väyläviraston julkaisu 90/2023. Helsinki: Väylävirasto.

72 Väylävirasto. [Tienkäyttäjättyytyväisyystutkimuksen tulokset: talvikausi maanteilla oli pitkä ja tyytyväisyys talvihoitoon laski hieman edellistalvesta vuoden 2022 tasolle](#). (Viitattu 6.6.2024).

kausiasukkaita, noin 600 000, mikä näkyy esimerkiksi saaristoliikenteen liikennemäärissä: yhteysaluksilla kulki vuonna 2023 yhteensä 261 000 matkustajaa ja maantielautoilla sekä -losseilla tehtiin ylityksiä noin 1 330 000 kappaletta vuonna 2021.⁷³ Kausiasutus vaikuttaa todelliseen väestömäärään ja palvelutarpeeseen esim. varautumisen, ylläpidon ja päivystyksen osalta. Pelastuspalveluita on annettava henkilön asuinpaikasta riippumatta myös kausiasukaille.

Saavutettavuus on saaristojen näkökulmasta yksi tärkeimmistä asioista. Suomen eri saaristoalueilla kulkee yhteensä 82 kappaletta erilaisia losseja, lauttoja ja yhteysaluksia. Tästä määrästä 40 on maantielautoja ja -losseja, 21 yhteysaluksia ja 21 yksityistiellosseja ja -lauttoja. Noin puolet kaikista losseista, lautoista ja yhteysaluksista kulkee Varsinais-Suomen saaristoalueilla. Noin kolmannes saaristoalueiden asukkaista asui enintään 250 metrin päässä säännöllisen joukkoliikenteen pysäkestä. Näistä asukkaista valtaosa asui Suomen sisäsaaristoksi luokiteltavalla alueella.⁷⁴

Käytössä olevien yhteysalusten keski-ikä oli 37 vuotta vuonna 2020. Moni yhteysalus on jo elinkaarensa päässä. Myös moni yksityistiellossi ja -lautta on elinkaarensa loppupäässä. Yksityistiellossien ja -lauttojen ylläpito on yksityisten tiekuntien vastuulla. Joidenkin lauttojen kapasiteetti voi aiheuttaa haasteita esimerkiksi pelastustoimen pääsemisessä onnettomuuspaikalle.⁷⁵

Raideliikenteen rooli on merkittävä huoltovarmuuden kannalta tilanteessa, jossa satamien käyttö olisi estynyt.

73 Rannanpää S., Ahtinen S-M., Antikainen J., Heikkinen B., Hovi S., Sinerma J. & Tolonen S. (2023) [Suomen saaristoalueet tilastojen kertomana](#). Tilastokatsaus saaristoluokituksella. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

74 Rannanpää S., Ahtinen S-M., Antikainen J., Heikkinen B., Hovi S., Sinerma J. & Tolonen S. (2023) [Suomen saaristoalueet tilastojen kertomana](#). Tilastokatsaus saaristoluokituksella. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö

75 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille](#).

3.2 Sähköverkko

Sähkönjakeluala on voimakkaassa murroksessa. Kaupungistuminen, aurinkosähköjärjestelmien ja sähkövarastojen yleistyminen, muutokset kiinteistöjen lämmitystavoissa sekä liikenteen sähköistyminen muuttavat radikaalisti sähkön kysyntää ja sähkön toimituksen tärkeyttä.⁷⁶

Valtaosa Suomen jakeluverkoista sijaitsee harvaan asutuilla alueilla, joissa on merkittäviä saneeraustarpeita lähivuosille. Tarve keskeytykseltömälle ja hyvälaatuiselle sähkölle on jatkuvassa kasvussa, mutta asiakkaiden tarpeissa on suuria eroja. Osalle sähkökäyttäjistä lyhyetkin katkot voivat aiheuttaa haittoja. Toisille pitkäkestoisetkaan sähköttömät ajat eivät aiheuta ongelmia, mikäli asiakkaalla on käytössään häiriötilanteiden varalle esimerkiksi aggregaatti.⁷⁷

Sähkövarmuuden varmistamiseksi johtoja kaivetaan maahan ja siirtomaksut nousevat. Lähien energian tuotanto lisääntyy myös sähköntuotannossa. Sähkövarmuus takaa toimintaedellytykset ja turvallisuuden maaseudulla. Sähkön osalta ongelmana on siirtomaksujen kasvaminen sähkövarmuuteen liittyvien investointien myötä. Harvaan asutulla maaseudulla uusiutuvan energian hyödyntäminen sähkön tuotannossa voi olla kannattavaa. Hajautetun energian tuotanto ja omaehtoinen varautuminen parantavat sähkövarmuutta.⁷⁸

Sähkömarkkinalain (588/2013) vaatimusten mukaan verkkoyhtiöstä riippuen joko vuoden 2028 tai 2036 loppuun mennessä jakeluverkon vioittuminen ei saa asemakaava-alueella aiheuttaa sähkönjakelussa yli kuuden tunnin keskeytystä. Vastavasti asemakaava-alueiden ulkopuolella keskeytys saisi kestää enintään 36 tuntia. Siirtymäsäännöksen (119 §) mukaan kyseisten kriteerien on tullut täytyä 2019 vuoden loppuun mennessä puolella jakeluverkon käyttäjistä ja 75 prosentilla verkkoyhtiöstä riippuen vuoteen 2024 tai 2028 mennessä, pois lukien vapaa-ajan-asutus. Täytäntöönpanoaikaa voidaan painavista syistä jatkaa säännöksessä mainittujen yksityiskohtien mukaisesti.⁷⁹

76 Savon voima. [Joustava ja toimintavarma sähköverkko haja-asutusalueilla vaatii joustoresurssien vuoropuhelua ja uusia ratkaisuja](#). (Viitattu 6.8.2024).

77 Emt.

78 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

79 Energiateollisuus ry., tiedonanto Kati Takala 28.6.2024.

Verkonhaltijoiden toimenpiteet laatuvaatimuksiin pääsemiseksi ovat edenneet. Kehittämissuunnitelmien osalta on havaittavissa, että keskijänniteverkossa maakaapelin osuus on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Myös pienjänniteverkossa, jossa maakaapelin osuus jo aiemmin oli suurempi, osuus on edelleen kasvanut. Toimitusvarmuuden kannalta riskisten metsäisten linjojen osuus on myös vähentynyt. Toimenpiteet ovat parantaneet huomattavasti sähkönjakeluverkkojen toimitusvarmuutta eikä myrskyistä huolimatta vuosien 2011, 2013 tai 2015 kaltaisia sähkönjakelun suurhäiriöitä ole esiintynyt.⁸⁰

Sään ääri-ilmiöt ovat aiheuttaneet häiriötilanteita ja vaurioita sähkönjakeluinfrastruktuurille. Etenkin harvaan asutulla maaseudulla vaurioriskien vähentämiseksi ilmajohtoja on korvattu viime vuosina maakaapeleilla. Infrastruktuurin uudistaminen on kuitenkin hidasta pitkäaikaisten investointien vuoksi, ja siksi sääilmiöiden aiheuttamia sähkökatkoja tulee olemaan myös tulevaisuudessa. Häiriöttömän sähkönsiirron turvaamiseksi raivataan säännöllisesti kantaverkon johtoaukeita ja varmistetaan pensaiden ja puiden riittävä etäisyys virtajohtimista. Yhteiskunnan sähköistyminen ja riippuvuus teknologiasta lisää yhteiskunnan altistumista ilmastonmuutokselle, sillä ne lisäävät vaatimuksia sähköntuotanto- ja jakeluvarmuudelle. Sähköverkon toimivuus on tärkeää myös tietoverkkojen toimivuudelle.^{81, 82} Lisäksi sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä tulisi varautua mm. myrskystä johtuviin vedenjakeluhäiriöihin.⁸³

Lassila ym.⁸⁴ esittävät, että taantuvilla alueilla väestö vähenee tasaisesti tarkoittaen usein tyhjilleen jääviä kiinteistöjä. Asiakaskato voi johtaa tilanteisiin, joissa investoidaan sellaisiin osuuksiin, joissa ei olekaan käyttöä jonkin ajan kuluttua. Siksi olisi-kin kyettävä tällaisia saneerauksia lykkäämään hallitusti. Sähkön toimitusvarmuutta voidaan kuitenkin parantaa muilla tavoilla. Haja-asutusalueilla on ollut nähtävissä aurinkosähköjärjestelmien yleistymisen. Sähköä saadaan tällöin kevät-kesä-syys-aikoihin painottuen.

80 Energiavirasto (2022) [Sähköverkkoliiketoiminnan kehitys, sähköverkon toimitusvarmuus ja valvonnan vaikuttavuus 2021 – Tuloksellisuuden ja ohjausvaikutusten kehittyminen vuosina 2016–2020 suhteessa aiempiin valvontajaksoihin](#).

81 Valtioneuvosto (2023) [Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030. Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa](#). Valtioneuvoston julkaisu 2023:73.

82 Energiavirasto, tiedonanto Joonas Kari 8.8.2024

83 Sisäministeriö (2015) [Suomen kansallinen riskiarvio 2015](#). Sisäministeriön julkaisu 3/2016.

84 Lassila J., Haakana J., Haapaniemi J., Räisänen, O. & Partanen, J. (2019) [Sähköasiakas ja sähköverkko 2030](#). Lappeenranta: LUT Yliopisto.

Lainsäädännössä asetetaan paineita sille, että haja-asutusalueilla on saavutettava sähkön toimitusvarmuudessa merkittävä kehitysaskel 2036 loppuun mennessä. Saneeraustarpeet ovat huomattavia harvaan asutuilla alueilla. Saneerauksessa on käytettävissä hyvinkin kustannustehokkaita ratkaisuja.⁸⁵

Suomessa energiaköyhyys keskittyy harvaan asutuilla alueilla yksin asuviin iäkkäisiin ihmisiin. Energiaköyhyys viittaa kotitalouksiin⁸⁶, joissa yli 10 prosenttia tuloista menee energialaskujen maksamiseen. Sittenkin käsitettä energy poverty (energia-köyhyys) on käytetty kuvaamaan tilannetta, jossa kotitalouksilla ei syystä tai toisesta ole tarpeellisia energiapalveluita lämmitystä, viilennystä ja sähkölaitteiden käyttöä varten.⁸⁷

Energiatehokkuusdirektiivin (EU)2023/1791 toimeenpano edellyttää energia-köyhyyden haavoittuvuuden tunnistamista. Energiaköyhyyden haavoittuvuutta esiintyy erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja se on sidoksissa väestön ikään ja sosioekonomiseen asemaan, asuntojen ikään ja peruskorjaustarpeeseen sekä rahoituksen saatavuuteen. Jäsenvaltioiden tulee jatkossa varmistaa, etteivät energiatehokkuustoimenpiteet lisää olemassa olevaa eriarvoisuutta energia-köyhyyden osalta. On tärkeää, että alueelliset asiantuntijaverkostot tunnistavat harvaan asutun maaseudun toimijakentän ja luovat hyviä yhteistyöverkostoja paikallisella tasolla toimivien organisaatioiden kanssa.

3.3 Tietoliikenneyhteydet

Suomessa vähintään 100 Mbit/s kiinteä laajakaista on tarjolla neljään viidestä kotitalouksista, valokuitutekniikalla toteutettuna noin 61 prosenttiin talouksista.⁸⁸ Yleispalveluliittymän tiedonsiirron vähimmäisnopeus on 5 Mbit/s.⁸⁹ Suomen Ympäristökeskuksen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan kaupunkimaisilla alueilla nopea kiinteä laajakaistayhteys oli saatavilla vuoden 2023 syyskuun lopussa 86 %:lla kotitalouksista. Maaseutumaisilla alueilla saatavuus oli selvästi heikompi, vain 53 % kotitalouksista. Sisemmällä kaupunkialueella 100 megan verkko kattoi

85 Emt.

86 Martiskainen, M. (2024) Eriarvoisuuden vähentäminen, oikeudenmukainen ekologinen siirtymä. Kalevi Sorsa-säätiön blogi. (Viitattu 7.9.2024).

87 Emt.

88 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Kiinteän verkon laajakaistasaatavuus](#) . (Viitattu 6.8.2024).

89 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Oikeutesi viestinnän peruspalveluihin](#). (Viitattu 6.6.2024).

peräti 92 % kotitalouksista, harvaan asutulla maaseudulla 42 %. Eniten verkot olivat laajentuneet vuosien 2022 ja 2023 välillä maaseudun paikalliskeskuksissa, joissa saatavuus kasvoi 10 prosenttiyksiköllä. Myös ydinmaaseudulla kasvua tuli 8 prosenttiyksikköä. Harvaan asutulla maaseudulla kasvua tuli 3 prosenttiyksikköä.⁹⁰

Yhdenvertaisesti saatavilla olevat huippunopeat tietoliikenneyhteydet vaikuttavat arkeen, työhön, yrittäjyyteen ja turvallisuuteen maaseutualueilla ja koko maassa.⁹¹ Tulevaisuuden mahdollisuudet harvaan asutulla maaseudulla perustuvat nopeisiin tietoliikenneyhteyksiin (e-palvelut, etätyö ja -kokoukset, tiedonsiirto, palvelujen digitalisaatio).⁹² Harva-alueilla nopeat tietoliikenneyhteydet eivät ole vielä tätä päivää. Harvaan asuttu maaseutu ei ole markkinaehtoista aluetta, mistä syystä tarvitaan yhteiskunnan tukea nopeiden tietoliikenneyhteyksien saamiseen. Kuntien korkeimmat omavastuuosuudet (Nopea laajakaista hanke/LVM, kuntaosuudet 22 % ja 33 %) eivät ole houkuttelleet kaikkia kuntia lähtemään mukaan laajakaistahankkeeseen. Laajakaistan korkea hinta on este liittymän hankkimiselle etenkin vähävaraisille.⁹³ Laajakaistan tavoite vuodelle 2025 on 100 mbit/s, joka on nostettavissa 1 Gbit/s:iin. Tavoitteen saavuttamiseksi on lisättävä organisoitunutta yhteistyötä, yhteisrakentamista ja markkinaehtoista rakentamista.⁹⁴

Viime aikoina on keskusteluun nostettu 2G ja 3G verkkojen karsimisen vaikutukset harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen. Tällä hetkellä arvioidaan, ettei 4G ja 5G ulotu kaikkialle ja yhteyksien saaminen tulee vaikeutumaan. Esimerkiksi hätäpuheluiden soittaminen vaikeutuu, kun ei ole kattavaa verkkoa saatavilla. Useimmat turvallisuuteen, autojen ja talojen ohjauksiin liittyvät järjestelmät sekä maatalouden tuotantojärjestelmät voivat lakata toimimasta ilman 2G- ja 3G-verkkoja. Useimmat operaattorit ovat ajamassa alas 3G-verkkoa 2024 loppuun mennessä. Itä-Suomessa 3G-verkon alasajo on vaikuttanut heikentävästi ihmisten normaaleihin yhteydenottoihin. Lapissa esiintyy saamelaisalueilla kuuluvuusongelmia. Katvealueita on edelleen paljon. Maastoturvallisuudessa nähdään aivan välttämättömänä kuuluvuuden toimiminen.

90 Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Lähes 80 %:lla suomalaisista kotitalouksista on saatavilla nopea kiinteä nettiyhteys](#). (Viitattu 6.6.2024).

91 Maaseutupolitiikka. [Laajakaista maaseudun elinvoimainvestointina](#). (Viitattu 6.8.2024).

92 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

93 Emt.

94 Maaseutupolitiikka. [Laajakaista maaseudun elinvoimainvestointina](#). (Viitattu 6.8.2024).

Hallitus päätti 2G-verkkotoimilupien muuttamisesta 7.12.2023. Teleyritykset ovat velvoitettuja ylläpitämään 2G-teknologiaa vuoden 2029 loppuun saakka. Tämän jälkeen yritykset voisivat halutessaan ottaa uudempia teknologioita käyttöön nyt 2G-teknologialle varatuilla taajuualueilla.⁹⁵

Suomalaiset kuuluvat Euroopan digiosaavimpiin kansakuntiin. Etenkin alle 45-vuotiailla on keskimäärin todella hyvät digitaidot, mutta digitaitoisten määrä alkaa kuitenkin vähentyä jo 45-vuotiaiden ikäryhmässä. 75–89-vuotiaisiin men-
täessä enää 22 prosentilla on vähintään digitaaliset perustaidot, joista lähes kaikilla on vain perustaidot. Vanhimman ikäryhmän tulokset johtuvat osittain siitä, että heistä noin kolmannes ei käytä internetiä.⁹⁶ Kaikilla ei ole osaamista tai mahdollisuuksia käyttää tietoliikenneyhteyksiä, vaikka suuri osa palveluista on saatavilla vain verkon kautta.⁹⁷ Viranomaisasioinnin muuttuessa ensisijaisesti digitaaliseksi tulee entistään keskeisemmäksi varmistaa, että kaikilla suomalaisilla on mahdollisuus saada oikea-aikaista ja tarpeisiin vastaavaa digitukea. 36 % suomalaisista tarvitsee usein apua digitaalisten laitteiden käyttäjänä.⁹⁸ 62 % eläkeikäisistä (65+) suomalaisista kertoo tarvitsevänsä usein tai aina apua uusien asioiden opetteluun digitaalisesti. Digituella ehkäistään digisyrjäytymistä palveluiden siirtyessä yhä enemmän verkkoon.

3.3.1 Paikallinen tiedonvälitys

Postin jakelumaksujen nostoilla on vaikutusta lehtien jakeluun ja paikallistiedon saatavuuteen. Jakelukustannusten nousu on jo johtanut pienten lehtien lakkauttamiseen ja ilmestymiskertojen vähenemiseen. Tällä on erityisesti merkitystä harvaan asutuilla alueilla. Näillä alueilla nopeat tietoverkot eivät kaikkien saavutettavissa, väestö on iäkästä, kaikilla ei ole tietokonetta eikä osaamista niiden käyttöön. Printtilehti on monelle iäkkäälle ainoa kanava saada tietoa oman kunnan alueen tilanteesta. Myös vapaa-ajan asukkaat saavat tietoa paikallisista tapahtumista paikallislehtien kautta. Paikallislehdet olivat merkittävä tiedotuskanava koronavirukseen

95 Valtioneuvosto.fi; 7.12.2023

96 Digi- ja väestötietovirasto (2023) [Digi ensin, mutta ei yksin](#). Digitaitoraportti 2023.

97 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

98 Digi- ja väestötietovirasto (2023) [Digi ensin, mutta ei yksin](#). Digitaitoraportti 2023.

hoidossa. Paikalliset lehdet ovat luetuimpia lehtiä. Ne ovat myös merkittävä ilmoituskanava mm. yrityksille eivätkä verkkolehdet yllä lähellekään samalle tasolla. Paikallislehtien ilmoitushinnat ovat myös kohtuullisia.⁹⁹

3.4 Vesihuolto

Haja-asutusalueilla ja erityisesti harvaan asutulla maaseudulla vesihuolto on pääsääntöisesti järjestetty kiinteistökohtaisesti, mikä on myös vesihuoltolain lähtökohta. Maaseutualueilla useampaa kiinteistöä palvelevat vesihuoltoverkostot ja vedenottamot, sikäli kun niitä on rakennettu, ovat useimmiten kiinteistönomistajien yhdessä muodostamien vesihuolto-osuuskuntien omistamia ja operoimia. Joidenkin tällaisten osuuskuntien verkostot ulottuvat myös harvaan asutuksi maaseuduksi luokiteltaville alueille. Näiden verkostoalueiden haasteena on muuttoliikkeen aiheuttama käyttäjämäärän pieneneminen, joka johtaa kannattavuuden ja veden laadun vaarantumiseen, sekä ylläpitohenkilöiden puutteeseen.

Erikseen tulee ottaa huomioon näillä alueilla harjoitettava elinkeinotoiminta, varsinkin laajamittainen karjatalous ja matkailuliiketoiminta. Näiden elinkeinonharjoittajien omaa varautumista ja vastuuta riittävän vesihuollon järjestämiseen tarvittaessa kiinteistökohtaisesti tulisi korostaa.

Arviolta 6 % suomalaisista asuu alueilla, joilla talousvesi saadaan omasta kaivosta.¹⁰⁰ Etenkin harvaan asutulla maaseudulla kiinteistökohtaiset kaivot ovat merkittävin talousvesilähde. Pohjavesi on Suomessa pääsääntöisesti hyvälaatuista ja kaivolle on yleensä mahdollista löytää hyvä sijoituspaikka. Veden laatuun liittyvät ongelmat johtuvat useimmiten kaivon rakenteista, joko rakennevirheistä tai huollon laiminlyönnistä. Poikkeavissa kohteissa talousveden valmistukseen voidaan käyttää pintavettä, mikäli pohjavettä ei ole saatavilla. Kaivoveden laatu suositellaan tutkittavan kolmen vuoden välein. Veden hankinta ja laadun varmistaminen ovat kiinteistön omistajan vastuulla.¹⁰¹

99 Harvaan asutun maaseudun verkoston lausunto postipalveluista ja yhteysalusliikenteestä 23.10.2020

100 Lapinlampi, T. (2022) [Vesihuoltolaitokset 1970–2014](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 / 2021. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

101 Suomen Ympäristökeskus, [Vesitietopankki](#).(Viitattu 12.8).

Arviolta 15 % suomalaisista asuu alueilla, joilla jäteveden käsittely toteutetaan kiinteistökohtaisesti.¹⁰² Puutteellisesti käsitelty jätevesi on ennen kaikkea terveysriski, sillä pohjaveteen joutuva jätevesi voi pilata kaivoveden.

Kiinteistökohtainen vedenhankinta on haavoittuvasta ilmastonmuutoksen aiheuttamille sään ääri-ilmiöille. Pitkät kuivakaudet voivat aiheuttaa kaivojen kuivumista, mikä voi ilmetä jopa laajemman alueen tai naapuruston vesipulana. Toisaalta voimakkaat rankkasateet tai tulvat voivat pilata kaivoveden. Vedenhankintaa tulee tarvittaessa sopeuttaa muuttuvaan tilanteeseen, esimerkiksi kaivon sijaintia, tyyppiä tai rakennetta muuttamalla.¹⁰³

Sekä talousveden että jäteveden pumppaaminen on riippuvaista sähköenergiasta, joten sähkökatkojen aikana veden siirtäminen ei toimi, ellei varavoimaa ole käytettävissä.

Maa- ja metsätalousministeriön aloitteesta toteutettu selvitys antaa aiheen panostaa nopealla aikataululla Suomen yhteensä noin 1 500 vesihuoltolaitoksen tiedonhallintaan ja erityisesti haja-asutusalueilla sijaitsevien pienten vesilaitosten ja -osuuskuntien toimintaedellytysten vahvistamiseen. Vesihuoltoinfrastruktuurin toimivuus voidaan tarvittaessa varmistaa lainsäädäntöä muuttamalla.¹⁰⁴

Suomen kriittiseen vesi-infrastruktuuriin kohdistui kesän 2024 aikana useita murtoyrityksiä. Vesihuoltoa valtakunnallisesti valvovan viranomaisen selvityksestä on ilmennyt, että vesihuoltolaitosten kyberturvallisuus on Suomessa osin puutteellista.¹⁰⁵ Mahdollinen hybrdivaikuttaminen koskee myös muuta infrastruktuuria.

102 Lapinlampi, T. (2022) [Vesihuoltolaitokset 1970–2014](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 / 2021. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

103 Meriläinen P., Lanki T., Miettinen I., Hokajärvi A-M., Simola A., Tiittanen P. & Ylituomi, T. (2019) [Ilmastonmuutos ja vesihuolto – varautuminen ja terveysvaikutukset](#). Suomen Ilmastopaneeli. Raportti 10/2019. Vienonen S., Rintala J., Orvomaa M., Santala E. & Maunula M. (2012) [Ilmastonmuutoksen vaikutukset ja sopeutumistarpeet vesihuollossa](#). Suomen Ympäristö 24/2012. Helsinki: Suomen Ympäristökeskus.

104 Maa- ja metsätalousministeriö. [MMM: Vesihuoltoverkoston kunto varmistettava](#). (7.10.2024).

105 Kalin, O. (2024) [Kriittisen infran vesilaitoksiin murtaudutaan nyt ympäri Suomea: kokosimme iskut kartalle](#). Helsingin Sanomat 4.7.2024. (viitattu 7.9.2024).

3.5 Energiahuolto

3.5.1 Uusista energiamuodoista uusia haasteita

Energiatoimiala on voimakkaassa murroksessa Suomessa. Maaliskuussa 2023 voimaan tullessa Ilmastolaissa (423/2022) on säädetty tavoitteet ja puitteet Suomen ilmastopolitiikan suunnittelulle, jossa kunnianhimoisena tavoitteena on hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ihmisen toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasujen päästöt saavat olla enintään yhtä suuret kuin poistumat. Lakia sovelletaan valtion ja kuntien ilmastopolitiikan täytäntöönpanossa. Hiilineutraaliutta ei voida saavuttaa ilman kansalaisten ja yritysten sitoutumista.

Energiasektori on suurin kasvihuonekaasujen päästölähde Suomessa. Vuonna 2023 noin 70 prosenttia kokonaispäästöistä muodostui energiasektorilta.¹⁰⁶ Suurin vaikutus Ilmastolain (423/2022) mukaisen tavoitteen saavuttamiseksi on fossiilisten polttoaineiden ja turpeen kulutuksen vähentämisellä sekä uusiutuvan energian käytön lisäämisellä. Suomen viimeisin ydinvoimayksikkö aloitti sähköntuotannon maaliskuussa 2022, minkä avulla kotimaista sähköntuotantokapasiteettia on saatu nostettua. Ydinvoiman avulla ei pystytä kuitenkaan korvaamaan kokonaan fossiilisten polttoaineiden ja turpeen poltolla saatua energiatuotantoa, jolloin on löydetävä uusia ratkaisuja energian tuotantoon.

Ydinvoimaloiden sijaan ollaan kehittämässä modulaarisia sarjavalmistettavia ydinreaktoreita, sillä niillä on ilmastohyötyjä. Toisaalta niihin kuitenkin liittyy monia epävarmuuksia ja riskejä. Pienreaktoreiden käyttöäksi odotetaan jopa 100 vuotta, jolloin niiden tulisi kestää hyvin pitkään erilaisia muutoksia turvallisuusympäristössä, ilmasto ja politiikka mukaan lukien. Lisäksi ydinvoiman raaka-aineriippuvuus Venäjästä on ratkaisematta.¹⁰⁷

106 Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT): [Energian hankinta ja kulutus](#). [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus (Viitattu: 18.7.2024).

107 Myllylä, S. (2023) [Tulevaisuusvallan laajentaminen uudelle taloudelle – kolme kohtuullista kysymystä päätöksentekijöille](#). Ajatuspaja Alkion tutkimusraportti, 29–30.

3.5.2 Tuulivoimalat

Tuulivoima kattoi 18 prosenttia koko maan sähkönkulutuksesta viime vuonna.¹⁰⁸ Tuulivoimaloissa tapahtuvat onnettomuudet ovat harvinaisia. Vuonna 2023 pelastusviranomaiset kirjasivat koko maassa yhteensä 20 tuulivoimaloihin liittyvää onnettomuutta, joista seitsemän oli öljyvahinkoja.¹⁰⁹ Pelastustoiminnan kannalta tuulivoimalat ovat haasteellisia kohteita. Usein pelastustoimen tehtäväksi jää alueen eristäminen.

3.5.3 Aurinkovoimalat

Teollisilla aurinkovoimaloilla on kasvupotentiaalia Suomessa. Kun tuulivoimalla tuotettiin lähes viidesosa sähkönkulutuksesta, aurinkovoima kattoi sadasosan koko maan sähkönkulutuksesta vuonna 2023.¹¹⁰ Aurinkoenergian tuotanto kasvaa nopeasti. Fingrid arvioi aurinkovoiman energiantuotannon kymmenkertaistuvan vuoteen 2030 mennessä.¹¹¹ Aurinkovoimaloiden rakentamisen kilpailukykyä lisää niiden vähäisemmät ympäristövaikutukset. Teolliset aurinkovoimalat vaativat laajoja maa-alueita, jolloin ne rakennetaan usein harvaan asutuille alueille: pelloille, soille, käytöstä poistetuille lentokentille, kaivosalueille tai turvesoille. Rauman aurinkovoimalaan on asennettu 60 000 paneelia 40 hehtaarin alueelle. Suomeen on suunnitteilla vielä tätäkin suurempia aurinkovoimaloita.¹¹²

108 Suomen Tuulivoimayhdistys [verkkajulkaisu]. [Tuulivoimatilastot 2023](#). Jyväskylä: Suomen Tuulivoimayhdistys ry. (Viitattu 18.7.2024).

109 Pronto [verkkosivu]. Kuopio: Pelastusopisto. <https://prontonet.fi>. (Viitattu 19.7.2024)

110 Cygnel, S. (2024) [Sähköjärjestelmä kasvaa tuulen ja auringon voimalla](#). Fingrid Oyj:n lehti [verkkajulkaisu] 2/2024 Helsinki: Fingrid. (Viitattu: 19.7.2024).

111 Emt.

112 Laakso, S. (2024) [Aurinkovoiman valoisa tulevaisuus](#). Fingrid Oyj:n lehti [verkkajulkaisu] 2/2024 Helsinki: Fingrid. (Viitattu: 19.7.2024).

4 Maaseudun merkitys Suomen huoltovarmuudelle

Huoltovarmuustoiminta koskee välttämätöntä kriittistä tuotantoa, palveluita ja infrastruktuuria ja sillä varaudutaan vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Tavoitteena on turvata yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, jotta myös kriiseissä elämä jatkuu mahdollisimman häiriöttä. Suomessa huoltovarmuustyötä tehdään yhteistyössä julkisen sektorin, yksityisten yritysten ja järjestöjen kanssa. Pitkäjänteinen varautuminen ja yhteinen harjoittelu auttavat vähentämään häiriötilanteiden vaikutuksia sekä lyhentämään niiden kestoja.

Muuttuneessa geopoliittisessa ympäristössä Suomen huoltovarmuuden ja oma-varaisuuden merkitys on kasvanut entisestään. Maaseudun maat, vedet ja metsät ovat tärkeitä raaka-aineiden lähteitä mm. ruoan, puhtaan veden ja uusiutuvan energian tuotannolle. Asuttu ja elinvoimainen maaseutu on myös tärkeä Suomen ja EU:n ulkorajan turvaamisessa.

Suomen vahvuuksia huoltovarmuuden kannalta ovat kotimaisen ruuan oma-varaisuusaste, toimintavarma jalostava teollisuus, tehokas kaupan jakelujärjestelmä, hajautettu vedenotto sekä vakiintunut huoltovarmuusyhteistyö elinkeinoelämän, viranomaisten ja järjestöjen kesken.¹¹³

Harvaan asutulla maaseudulla sijaitsee valtaosa Suomen biotalouden raaka-aineista ja sieltä löytyy valmiiksi rakennettua infrastruktuuria. Harvaan asutun maaseudun tulevaisuuden kuvana on hajautunut biotalous, mikä tarkoittaa mm. jalostus-toiminnan kehittämistä lähellä raaka-ainevaroja sekä lähien energiaa ja lähiruokaan perustuvan toiminnan kasvua.¹¹⁴ Kasvu- ja kuiviketurpeet ovat strategisesti tärkeitä raaka-aineita elintarvikehuoltomme näkökulmasta polttoturpeen ohella.¹¹⁵

Keskeisiä huoltovarmuuteen liittyviä haasteita ovat muun muassa maatalouden kannattavuus, elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantaminen ja tuotanto-panosten tuontiriippuvuus, vesihuoltojärjestelmän saneerausvelan kasvu, pienten toimijoiden resurssipula sekä maaseutualueiden väestön ikääntyminen ja väheneminen.¹¹⁶ Kunnossa oleva infrastruktuuri, erityisesti tie- ja tietoliikenne, on alueen elinkeinotoiminnan ja siellä asumisen ja vapaa-ajanvieton perusedellytys sekä arjen turvan kysymys.¹¹⁷ Maaseudun tiestössä on korjausvelkaa ja tietoliikenneyhteyksissä investointivelkaa.¹¹⁸ Myös polttoainehuollon toimivuus on tärkeässä roolissa liikku-misen perustessa harvaseudulla pitkälti oman auton käyttöön.

113 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille](#)

114 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

115 Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 29.10.2024.

116 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille](#).

117 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

118 Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)

Maatalousyrittäjien rooli osana Suomen huoltovarmuutta on ruuantuotannon osalta keskeinen. Huoltovarmuuden kannalta keskeinen kysymys on maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärän kehitys, sukupolvenvaihdosten toteutuminen ja nuorten ruokatuottajien tulevaisuudennäkymät. Mikäli maaseutu ei ole houkutteleva asuinpaikkana ja esimerkiksi maatalous ja ruokatuotanto houkutteleva alana on sillä vaikutusta niin tulevaisuuden huoltovarmuuteen kuin kokonaisturvallisuuteen.¹¹⁹ Huolestuttavaa esimerkiksi on, että yhä useampi maatalousyrittäjä harkitsee eläintuotannon lopettamista.

COVID-19-pandemia vaikutti lyhytaikaisen sesonkityövoiman liikkuvuuteen aiheuttaen vaikeuksia etenkin puutarhatiloille ja marjapaimintaa harjoittaville yrityksille.¹²⁰

Saamelaiden kotiseutualueella poronhoidolla on keskeinen merkitys niin ruokatuotannossa kuin poronhoitajaperheiden osallisuuden edistämisessä ja matkailun palveluissakin.

Elintarvikkeiden saatavuuden turvaamisessa on maaseudun kyläkaupoilla merkittävä rooli. Kyläkaupat edistävät arjen sujuvuuden kannalta välttämättömien palveluiden säilymistä lähellä maaseudun asukkaita ja yrittäjiä. Kyläkaupoissa ei tarjota ainoastaan elintarvikkeita, vaan myös muita palveluita, kuten käteisnostomahdollisuutta, polttoainejakelua ja posti- ja apteekkipalveluita.¹²¹

Kyläkauppatukea myönnetään harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla sekä maaseutualueilla ulko-, väli- ja sisäsaaristossa sijaitseville kyläkaupoille. Kyläkauppatuki on tarkoitettu maaseudun päivittäistavarakaupoille. Tuen tavoitteena on edistää kauppapalveluiden saatavuutta maaseudulla.¹²² Kyläkauppojen määrä

119 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille.](#)

120 Jansik, C., Huuskonen, H., Karhapää, M., Keskitalo, M., Leppälä, J., Niemi, J., Niskanen, O., Perttilä, S. & Rinne, M. (2021) [Maatalouden tuotantopanosten saatavuuden riskit: Kriiseihin varautuminen ruokahuollon turvaamisessa.](#) Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 76/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.

121 Voutilainen O., Korhonen K. & Ovaska U. (2021) [Kyläkauppatuki 2019–2021: Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen toteutuksen ja vaikutusten arviointi.](#) Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 46/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.

122 Maaseudun tulevaisuus. [Kyläkauppojen säilymistä tuetaan kyläkauppatuella – paikallinen puoti on monen tuki, turva ja kohtaamispaikka.](#) (Viitattu 1.8.2024).

on laskenut nopeasti, ja tuella on onnistuttu hidastamaan määrän laskua.¹²³ Tuettu kyläkauppaverkko ulottuu koko maahan ja koskettaa laajaa kansaosaa. Tukea saaneiden kyläkauppojen palvelualueilla asuu noin 142 000 ihmistä eli 2,6 prosenttia koko maan väestöstä. Kyläkauppatuki on tarpeen, koska kauppojen määrä vähenee. Kyläkauppoja oli vuonna 2002 vielä 704, mutta vuonna 2022 jäljellä oli enää 177 kyläkauppaa.¹²⁴ Kyläkauppojen merkitys on turvallisuuden näkökulmasta katsottuna muutakin kuin päivittäistavaroiden kauppaamisessa. Kyläkaupoilla on yhteisöllisyyttä luova piirre. Kaupan kahvipannu on kuumana ja ihmiset pysähtyvät arjen kiireen keskellä vaihtamaan kuulumisia.

Toimintavarma myymäläverkosto on Huoltovarmuuskeskuksen (HVK) ja päivittäistavara kauppojen yhteinen projekti, jolla varaudutaan mm. sähkökatkoihin. Sitä on pilottivaiheen jälkeen laajennettu koskemaan myös polttoainejakelua. Suunnittelussa on verkosto, johon kuuluu noin 300 myymälää kautta maan. Poikkeusaikana lähimpään toimivaan kauppaan ja tankkauspisteeseen olisi kaupungeissa matkaa korkeintaan 50 kilometriä ja maaseudulla 150 kilometriä. Laajan ja pitkän sähkökatkoksen aikana verkostoon kuuluvien myymälöiden sähkönsaanti olisi turvattu varavoimakoneilla. Sähkönsaannin lisäksi on varmennettava maksu- ja tietoliikenneyhteydet, pohdittava keskusvarastojen/logistiikkakeskusten toimintavarmuutta entisestään sekä logistiikkaketjuja myymälöihin. Lisäksi on olennaista määrittää, miten varavoimakoneiden polttoaineen saatavuus on varmistettu.¹²⁵

Monissa tutkimuksissa on huomattu, että maaseudulla on varauduttu häiriötilanteisiin paremmin kuin kaupungissa.^{126, 127, 128} Maaseudulla asuvien parempi varautumisen taso liittyy siihen, että maaseudulla häiriötilanteita esiintyy

123 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijaille ja toimittajille.](#)

124 Hirvonen T., Rautiainen S., Lemponen V., Jolkkonen A., Kahila P., Rannanpää S. (2024) [Kuinka monta meitä on jäljellä viiden vuoden kuluttua? Kyläkauppojen tukikauden 2022–2023 arviointi.](#) Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2024:4. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

125 Huoltovarmuuskeskus. [Maailman talousfoorumi: HVK maailman edelläkävijöiden joukossa rakentamalla kriisinkestävää myymäläverkostoa.](#) (Viitattu 5.8.2024).

126 Kekki, T., Keränen, J., Molarius, R., Kailaheimo-Lönnqvist, S., & Myllylä, M. (2021.). Suomen asukkaiden resilienssi häiriötilanteissa ja sen vahvistaminen. *Futura*, 4, 6–19.

127 Heidenstrøm, N. (2020). [Preparedness in Everyday Life: A social practice perspective.](#) Väitöskirja, Oslon yliopisto.

128 Laurikainen, H. (2019). [Varautuminen ja kansalaisten kriisinkestävyys.](#) SPEK Tutkii 19. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

enemmän¹²⁹, sääolosuhteet vaikuttavat normaalin arjen kulkuun ja maaseudulla asuvilla on enemmän tilaa erilaisten välineiden varastointiin ja mahdollisuus puulämmitykseen.¹³⁰

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön kahdeksas kyselytutkimus kansalaisten omatoimisesta varautumisesta ja kriisinkestävydestä vuonna 2023 osoittaa, että varautumisen taso on pienestä laskusta huolimatta pysynyt suhteellisen tasaisena 2020-luvulla. 35 prosenttia pitää varautumistaan melko tai erittäin hyvänä. Parhaiten on varauduttu tulipaloihin, kotitapaturmiin ja kyberrikollisuuteen. Heikoiten kansalaiset ovat varautuneet säteilyonnettomuuteen, tulvaan ja myrskyyn. Maaseudulla omakotitaloissa asuvat ovat paremmin varautuneita sähkökatkoihin ja vesikatkoihin kuin kaupungissa ja kerrostaloissa asuvat. Esimerkiksi kolmen vuorokauden sähkökatkon aikana maaseudulla ja omakotitalossa asuvista noin 60 prosenttia ei koe tarvitsevänsä apua. Häiriötilanteen sattuessa maaseudulla asuvista yli puolet pysyisi talvella kotona, kun taas kerrostalossa ja kaupungissa asuvista yli puolet lähtisi ystävän tai muun läheisen luokse. Kaupunkilaisista ja lähiössä asuvista yli puolet ovat harkinneet, minne voivat siirtyä, jos kotona ei ole enää turvallista, kun taas maaseudun asukkaista harvempi, vajaa 40 prosenttia oli miettinyt siirtymistä.¹³¹ Sentimentti- kyselyn perusteella 41 prosenttia suomalaisista sanoo olevansa varautunut hyvin selviytymiseen kotonaan erilaisissa poikkeustilanteissa. Varautuminen on selkeästi heikointa sisemmällä kaupunkialueella (34 %) ja vahvinta puolestaan harvaan asutulla maaseudulla (57 %).¹³²

Paikallistuntemus on kylätoimijoiden ja alueen asukkaiden tärkein vahvuus turvallisuussuunnittelussa. Kylän turvallisuustyö on vaikuttavinta, kun suunnittelu ja toteutus tehdään yhdessä kyläyhteisön ja paikallisten viranomaisten kanssa. Kylän turvallisuussuunnitelmaan on hyvä kirjata kylältä löytyvät häiriötilanteissa hyödylliset resurssit. Resursseja ovat muun muassa aggregaatit, kaivot, ja omavaraiset lämmitysjärjestelmät, joita voidaan hyödyntää pitkässä häiriötilanteessa osana naapuriapua.¹³³ Palvelujen keskittämisen ja turvallisuustilanteen muutoksen myötä

129 Laurikainen, H. (2019). [Varautuminen ja kansalaisten kriisinkestävyys](#). SPEK Tutkii 19. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

130 Heidenstrøm, N. (2020). [Preparedness in Everyday Life: A social practice perspective](#). Väitöskirja, Oslon yliopisto.

131 Ristikangas V. (2023) [Kansalaisten omatoiminen varautuminen ja kriisinkestävyys 2023](#). SPEK tutkii 31. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

132 Erholz, S. (2023) [Sentimentti-tietotyöväline](#). Helsinki: Sisäministeriö.

133 Fried S. (2023) [Turvallinen Kylä. Opas kylien turvallisuustyöhön](#). Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

myös kyläkauppojen, lähikoulujen ja seurantalojen merkitys korostuu. Niiden kehittäminen monipalvelupisteiksi sekä varautumis-, logistiikka- ja viestintäkeskuksiksi on tärkeää.¹³⁴

Maaseutupolitiikan neuvoston ym.¹³⁵ mukaan maaseutuun kohdistuvien alueiden käyttöä, infrastruktuuria, palveluja, osaamista ja koulutusta, hyvinvointia ja yhdistysten toimintaedellytyksiä koskevilla päätöksillä voidaan luoda edellytyksiä huoltovarmuuden vahvistamiselle: elinvoimaiset maaseutualueet ovat monen huoltovarmuuden kannalta elintärkeän toiminnan perusta.

134 Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijoille ja toimittajille.](#)

135 Emt.

5 Hyvinvointia turvaavat palvelut

5.1 Kunta

Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palveluita. Kunta on myös yhteisö, jossa paikalliset asukkaat elävät, työskentelevät ja käyttävät palveluja.

Kunnan rooli kuntalaisten turvallisuuden edistäjänä on monella tavalla merkityksellinen. Paikallistasolla kunnat ovat olennaisia toimijoita häiriötilanteisiin ja kriiseihin varautumisessa, vastaamisessa ja jälkihuollossa. Kunnilla on myös keskeinen rooli asukkaidensa kriisinkestävyyden tukemisessa ja ylläpitämisessä. Kunnat ovat useimmissa tapauksissa kuntalaisille lähin ja ainoa paikallinen viranomaistoimija.

Turvallisuuden edistäminen kunnissa voidaan nähdä lakisääteisten palveluvelvoitteiden kautta tai yleisesti asukkaiden hyvinvointia ja elinvoimaa edistävänä toimintana.

Kunnan lakisääteisiä tehtäviä ja toimialoja ovat muun muassa varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, vapaa sivistystyö, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntatoimi, työllisyyspalvelut, maahanmuuttopalvelut ja kotouttaminen, maankäyttö, asuminen ja liikenne, kunnallisen infrastruktuurin ja kunnallisen tieverkoston

sekä rakennetun ympäristön ylläpitäminen, rakennusvalvonta, ympäristöterveydenhuolto ja ympäristönsuojelu, maaseutuelinkeinoviranomaisen tehtävät ja vaalien järjestäminen. Valmiuslain mukainen varautumisvelvoite edellyttää, että kunta varautuu huolehtimaan tehtävistään myös poikkeusoloissa. Toimialakohtaisessa lainsäädännössä on tarkentavia määräyksiä varautumisen vastuista.

Osana hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä kunnat kehittävät arjen turvallisuutta, ennaltaehkäisevät turvallisuusongelmia ja parantavat turvallisuuden tunnetta. Lisäksi kunnat edistävät kuntalaisten omatoimista varautumista. Ennakoivaa turvallisuustyötä tehdään usein yhteistyössä hyvinvointialueiden, viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Hyvinvointialueuudistus on muuttanut paikallis- ja aluetason toimintarakenteita ja -prosesseja. Muutos antaa mahdollisuuden vahvistaa varautumista ja ennakoivaa turvallisuustyötä myös sellaisissa kunnissa, joissa ei ole aikaisemmin ollut resursseja ja osaamista turvallisuustyön edistämiseksi. Useimmilla alueilla rakenteiden syntyminen on kuitenkin kesken ja olemassa oleva tilanne ei ole mahdollistanut kaikkea kehittämistoimintaa. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkot supistuvat etenkin kaupunkien ulkopuolella. Harvaan asutuilla alueilla paikallinen turvallisuus on yhä riippuvaisempi paikallisten toimijoiden, kuntien, järjestöjen ja asukkaiden aktiivisuudesta.

5.1.1 Opetus- ja kulttuuripalvelut

Koulutuksen saavutettavuus ja saatavuus erilaistuvissa kunnissa on tällä hetkellä entistäkin ajankohtaisempaa. Väestö vanhenee ja syntyvyys alenee koko maassa. Kuntien väestökehitys eriytyy. Harvaan asutuilla alueilla syntyy liian vähän lapsia ja isojen kaupunkien väestö kasvaa maassamuuton ja maahanmuuton ansiosta. Väestön monikulttuuristuminen tuo mukanaan erilaisia integraatio- ja koulutustarpeita. Samaan aikaan kuntien talous on heikkenemässä. Yhteisenä haasteena eri tyyppisille kunnille on varmistaa koulutuksen saatavuus kiristyneessä taloudellisessa toimintaympäristössä ja yhdenvertaisesti niin, etteivät väestön eriarvoistuminen ja polarisaatio lisäänty.¹³⁶ Maaseutumaisissa kunnissa peruskoulujen määrät ovat vähentyneet merkittävästi koko 2000-luvun.¹³⁷ Vaikka harvaan asutulla maaseudulla on mahdollista kouluttautua, saavutettavuuden näkökulmasta perusopetuksen

136 Pitkälä A. (2020) [Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus erilaistuvissa kunnissa -esiselvitys](#). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

137 Valtiovarainministeriö (2020) [Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa](#). Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:26.

oppilaat eivät ole tasa-arvoisessa asemassa suurten kuntakohtaisten erojen vuoksi. Esimerkiksi Itä-Suomessa yli kolmannes kaikista perusopetuksen oppilaista kuljettiin kouluun vuonna 2013.¹³⁸ Lukiokoulutuksen saavutettavuus on edelleen keskimäärin hyvä koko maassa, mutta Itä-Suomen ja Lapin alueen nuorilla on heikoin tilanne lukioverkoston harvenemisen vuoksi. Yhä harvempi nuori voi opiskella kotikunnassaan ylioppilaaksi. Ammatillisen koulutuksen osalta saavutettavuus (< 10 km) vaihtelee Etelä-Suomen 88 prosentista Itä-Suomen alueen 63 prosenttiin. Ammatillisista oppilaitoksista koulutusaloja on lakkautettu ja alavalikoima supistunut.¹³⁹ Lisäksi lukioikäluokkien pieneneminen tulee olemaan merkittävä haaste lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaamiselle erityisesti maaseudulla ja kasvukeskusten ulkopuolella. Lukioden sisäänpääsyvaatimusten erot ovat kasvamassa, mikä saattaa lisätä entisestään lukiokoulutuksen eriytymistä ja koulutuksen laadullisia eroja.¹⁴⁰

Korkeakoulutuksen osalta etenkin sivutoimipaikkoja on lakkautettu viime vuosina. Maakunnissa, joissa ylemmän tason oppilaitoksia ei ole lainkaan, alenee henkinen pääoma ja nuorten poismuutto kiihtyy.¹⁴¹

Kun oppilas- ja opiskelijamäärien vähetessä joudutaan väistämättä supistamaan perusopetusta, kenties lakkauttamaan lukio ja siirtämään ammatillista koulutusta entistä kauemmaksi, syntyy huoli siitä, löytyykö kelpoisia opettajia varsinkin syrjäseuduille.¹⁴² Kun toisen asteen oppilaitoksia suljetaan, opiskelumahdollisuudet siirtyvät yhä kauemmaksi syrjäseutujen nuorten kotipaikoilta. Pitkät välimatkat lisäävät koulutuksellista eriarvoisuutta, sillä ne vähentävät nuorten valinnanmahdollisuuksia, tekevät koulupäivistä raskaampia ja sitovat nuorten valinnat entistä tiukemmin vanhempien taloudellisiin resursseihin.¹⁴³

138 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. sit. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.

139 Emt.

140 Valtiovarainministeriö (2020) [Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa](#). Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26.

141 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

142 Pitkälä A. (2020) [Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus erilaistuvissa kunnissa -esiselvitys](#). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

143 Pöysä V., Käyhkö M. & Armila P. Ilmiömedia 2018. [Kauas koulut karkaavat – pitkät välimatkat lisäävät koulutuksellista eriarvoisuutta](#).

Kouluverkon harventuessa koulumatkat taitetaan entistä useammin koulukyydeillä. Nuorten liikkumattomuus heikentää heidän fyysistä kuntoaan.

2018 voimaan tullut uusittu ajokorttilaki teki ajokortin saamisen poikkeusluvalla entistä helpommaksi. Henkilöauton ajokortin voi Traficomien myöntämällä poikkeusluvalla saada jo 17-vuotiaana, jos siihen on erityisiä syitä. Luvan myöntäminen perustuu aina Traficomien harkintaan erikseen määriteltujen edellytysten mukaisesti. Erityisiä syitä ovat pitkät etäisyydet tai puuttuvat joukkoliikenneyhteydet, jotka säännöllisesti hankaloittavat pääsemistä kouluun, työhön, työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen tai säännölliseen ja tavoitteelliseen harrastukseen.¹⁴⁴ Maaseudun nuorilla poikkeusluvut ovat yleistyneet, johtuen julkisten liikenneyhteyksien puutteesta. Nuorten kuljettajien onnettomuusriski on kolminkertainen koko väestöön verrattuna. Yli neljäsosa tieliikenteessä loukkaantuneista on nuoria. Nuorten henkilövahinkojen pitkän ajan trendi on ollut kuitenkin laskeva.¹⁴⁵

Monipuolista ja jokaisen asteen kattavaa koulutusta tarvitaan maakunnissa. Osaaamista voi syntyä myös muualla kuin formaalissa koulutuksessa, ja erilaisten osaamisen ja oppimispolkujen tunnistaminen ja tarjoaminen onkin tärkeää. Sekä nuorille että muille työelämään astuville, kuten maahanmuuttajille, tulee tarjota aktiivisesti harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikkoja. Koulutuksen järjestämiseksi on mietittävä uusia maakuntatason yhteistyömalleja, mikä edellyttää radikaalia ajattelutavan muutosta. On tunnistettava erilaiset oppimisympäristöt ja oppimisen tavat ja osattava hyödyntää niitä.¹⁴⁶ Kuntien tulee tehdä keskenään yhteistyötä, jotta kunnat voivat tarjota yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja opettamiseen.¹⁴⁷

Myös etäopetus ja oppilaitosten verkostoituminen tuovat uudenlaisia mahdollisuuksia koulutukseen harvaan asutulla maaseudulla. Koulutuksessa digitaalisuuden, yhteistyön ja verkostoitumisen tuomiin mahdollisuuksiin on panostettava. Vapaa sivistystyö ja kansalaisopistot tuottavat valtaosan maaseudun asukkaiden lisäkoulutuksesta ja harrastusmahdollisuuksista.¹⁴⁸

144 Ajokortti info. [Poikkeukset B-luokan ikävaatimuksiin | Ajokortti-info](#) (Viitattu 18.10–2024).

145 Liikenneturva. [Nuorten henkilövahingot tieliikenteessä – Liikenneturva](#) (Viitattu 18.10.2024).

146 Maaseutupolitiikka. [Hyvä elämä maaseudulla -kiertue 2022–2023 raportti](#).

147 Valtiovarainministeriö (2020) [Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa](#). Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26.

148 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

Kulttuuripalveluiden saatavuutta edistäviä toimintamalleja on heikoiten käytössä maaseutumaaisissa kunnissa. Kulttuuripalveluiden saatavuuden edistämiseksi tarvitaan esimerkiksi digitaalisia kulttuuripalveluita. Liikuntapalveluiden turvaamiseksi tarvitaan entistä enemmän hallinnonalojen, järjestöjen ja yritysten välistä yhteistyötä.¹⁴⁹

5.2 Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalvelut

Suomessa on käynnissä historian suurin hallinnollinen uudistus, kun hyvinvointialueet aloittivat toiminnan. Hyvinvointialuetoiminnassa yhdistyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut. Hyvinvointialueiden alku on ollut vaikeaa taloudellisesta tilanteesta johtuen. Rahoituskehys on mitoitettu sen verran tiukaksi, että hyvinvointialueet joutuvat pohtimaan palveluiden tuotantotapoja ja -verkostoa perustavanlaatuisesti. Harvaan asuttujen alueiden näkökulmasta on nähtävissä, että kiinteät palvelupisteet vähenevät ja keskittyvät suuremmille paikkakunnille. Kynnys hakeutua palveluiden piiriin tulee kasvamaan ja tämä tietää myös perustavanlaatuisempia ongelmia, joiden hoitaminen tulee vielä kalliimmaksi. Ikääntyneiden ympärivuorokautisten hoitopaikkojen väheneminen tarkoittaa sitä, että ihmiset joutuvat olemaan kotiloissa entistä huonokuntoisempina. Turvallisuuden ylläpitämisen näkökulmasta tämä tuo isoja haasteita. Muistisairauden tai kömpelyyden johdosta tapaturmien riski kasvaa. Jo nyt on ollut kuultavissa tarinoita siitä, kuinka vanhus on kaatunut kotiloissa ja joutunut odottamaan pahimmillaan seuraavaan päivään avun saantia. Tämä tulee haastamaan myös ensihoidon ja kotihoidon palvelutuotantoa.

Yhteisöllinen asuminen tulee lisääntymään ja tämä helpottaa jonkin verran palvelutarvetta esimerkiksi kodinhoitajien osalta. Edellä mainitusta kehityksestä johtuen yhteisöllisessä asumisessakin tulee olemaan entistä huonokuntoisempia vanhuksia. Turvallisuutta lisäävillä teknisillä ratkaisuilla voidaan ylläpitää turvallisuutta jonkin verran. Inhimillistä kohtaamistakin kuitenkin tarvitaan.

Hyvinvointipalveluiden osalta haja-asutusalueiden palveluverkko näyttäytyy palveluverkkosuunnitelmissa kokonaisuudessaan melko ohuena ja palveluiden saavutettavuus edellyttää asukkaiden aktiivista liikkumista pääosin kuntakeskuksissa tai taajamien palvelukeskityksissä sijaitsevien palveluiden luokse. Hyvinvointialueilla toimintoja tehostetaan tiukaksi käyneessä taloustilanteessa, ja samalla kansalaisille tulee tarjota yhdenvertaisesti palvelua. Palveluverkkouudistus merkitsee useimmilla

149 Valtiovarainministeriö (2020) [Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa](#). Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:26.

alueilla palvelupisteiden vähenemistä sekä digipalveluiden ja liikkuvien palvelujen lisääntymistä.¹⁵⁰ Myös kasvokkaista palvelua edelleen tarvitaan.¹⁵¹ Tyypillisimpiä haja-asutusalueiden lähipalveluita ovat koulut ja neuvolat sekä näiden ympärille kiinnittyvät terveyspalvelut. Hyvinvointialueilla kehitettäviä liikkuvia palveluita ovat kylillä kiertävät palveluautot (kuten kirjastoautot), jalkautuvat sote-palvelut sekä yksittäistapauksissa kylien palvelupäivät. Haja-asutusalueille järjestetään myös erilaista toimintaa kuten liikuntaa ja muuta harrastustoimintaa sekä tapahtumia, joilla edistetään asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta.¹⁵² Painotus ennaltaehkäiseviin palveluihin korostuu.¹⁵³ Fyysisesti lähellä olevien tai lähelle vietävien palveluiden lisäksi hyvinvointia edistetään myös sähköisten palveluiden avulla. Digitaaliset palvelut vaihtelevat sähköisistä asiointimahdollisuuksista sähköisiin terveyspalveluihin, kirjastopalveluihin ja kansalaisopiston järjestämiin etäjumppiin. Digitaalisia palveluita hyödynnetään palvelutuotannossa kuitenkin useammin kaupungeissa kuin maaseutukunnissa.¹⁵⁴ Trendi hyvinvointialueiden palveluissa näyttäisi kokonaisvaltaisesti olevan luopumista kiinteistä palvelupisteistä ja siirtymistä moninaisimpiin palvelumuotoihin.

Palveluiden saatavuus on keskeinen tavoite sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän kehittämisessä. Tällä hetkellä erityisesti peruspalveluiden saatavuudessa sekä hoidon ja palveluiden jatkuvuudessa on merkittäviä alueellisia eroja. Hyvinvointialueiden on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita.¹⁵⁵ Saavutettavuus voi olla haaste harvaan asutuilla alueilla, joissa palvelujen etäisyys asukkaasta tai aukioloajat voivat vaikeuttaa palveluihin pääsyä. Esimerkiksi pienillä paikkakunnilla voi olla vaikeaa päästä palveluihin ilman autoa tai nuoren on hankala päästä palveluun,

150 Miettinen V. (2024) [Näin hyvinvointialueet sorvaavat palveluverkkojaan](#). Kuntalehti 25.3.2024.

151 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen arviointi](#) (Viitattu 19.11.2024).

152 Halonen M. & Kattilakoski M. (2018) [Hyvinvoinnin edistäminen harvaan asutulla maaseudulla](#). Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Raportteja 1/2018. Itä-Suomen yliopisto.

153 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

154 Halonen M. & Kattilakoski M. (2018) [Hyvinvoinnin edistäminen harvaan asutulla maaseudulla](#). Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Raportteja 1/2018. Itä-Suomen yliopisto.

155 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Palveluiden saatavuus ja jatkuvuus](#). (Viitattu 6.8.2024).

jos se on auki vain päivällä. Kuljetukset, aukioloaikojen miettiminen yhdessä asukkaiden kanssa ja esimerkiksi kerran viikossa pienemmille paikkakunnille jalkautuvat palvelut edistävät kaikkien mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa palvelua.¹⁵⁶

Harvaan asutun maaseudun verkosto¹⁵⁷ totesi, että kaupalliset palvelut keskittyvät markkinaehtoisille alueille ja että harvaan asuttu maaseutu ei ole kaikkialla markkinaehtoisesti kiinnostava alue. Haasteina verkoston mukaan on, löytyykö palvelujen tuottajia ja toteutuuko valinnanvapaus harvaan asutulla maaseudulla. Palveluiden tulee olla saavutettavissa ja laadukkaita. Riskinä on, että palvelut etäännyvät pienten terveyskeskusten tai asemien lakkauttamisen takia ja terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen heikkenee. Lisäksi palvelujen järjestämisvastuun siirtyminen maakuntatasolle ja palvelutuotannon mahdollinen yhdenmukaistaminen voi vaarantaa paikallisten hyvien toimintamallien käytön.

Väestön ikääntyminen koskee laajasti haja-asutusalueiden maaseutuvoittoisia kuntia, jotka sijaitsevat kaukana kasvukeskuksista, sillä iäkkään väestön osuus koko väestöstä kasvaa tulevina vuosina merkittävästi erityisesti pienissä kunnissa.¹⁵⁸ Väestön ikääntyessä terveydenhuollon palvelutarve kasvaa, ja samaan aikaan palvelut keskittyvät yhä enemmän kasvukeskuksiin. Toisaalta juuri haja-asutusalueella asuvien iäkkäiden palvelut ovat vaarassa vähentyä, erityisesti niillä, joilla on puutteita digitaadoissa.¹⁵⁹ Yksin asuvien iäkkäiden määrä lisääntyy ja ikääntyvien asumisen tukipalveluiden ja yhteisöasumisen tarve kasvaa.¹⁶⁰ Yksin asuvien ikääntyneiden henkilöiden suhteellinen osuus on kasvanut etenkin Kainuun ja Lapin pienissä kunnissa, mikä on yksi keskeinen syy turvallisuuden tunteen heikkenemiseen.¹⁶¹

156 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Saavutettavat palvelut](#). (Viitattu 6.8.2024).

157 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

158 Kortelainen J., Oosi O., Luukkonen T., Luomala N., Välikangas K., Hätälä J., Haapakorva P., Hämeenniemi R. & Kaasalainen T. (2020) [Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa](#). Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

159 Siirilä K., Rantanen A., Palonen M. (2023) [Haja-asutusalueella ilman säännöllistä kotihoitoa asuvien iäkkäiden kokemuksia terveydenhuollon palveluista](#). Gerontologia 37:2, 165–180.

160 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

161 Emt.

Ikääntyneiden palveluihin ja sitä kautta koettuun hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttaa toteutettu hyvinvointialueuudistus, hyvinvointialueilla ja kunnissa tehtävä työ sekä yhteistyö. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen yhteinen tehtävä. Ikääntyneiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omiin asioihinsa on pyritty parantamaan säättämällä hyvinvointialueille ja kunnille velvollisuus perustaa vanhusneuvosto, joka on otettava mukaan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan ikääntyntä väestöä koskevissa asioissa. Yhteiskunnan ohjaus kotona asumiseen tuo merkittäviä haasteita ikääntyneiden palo- ja poistumisturvallisuuteen. Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on kehittänyt ikääntyneiden kotona asumisen turvallisuutta IKAT-kärkihankkeessaan. Tavoitteena on luoda valtakunnallisesti yhtenäiset kriteerit arvioitaessa ikääntyneiden kotona asumisen edellytyksiä ja turvallisuutta sekä luoda valtakunnallisesti yhtenäinen toimintamalli viranomaisyhteistyön toteuttamiseksi.¹⁶²

Ikääntyneiden terveystalveluiden tarve kasvaa, mikä lisää painetta terveydenhuoltojärjestelmälle. Tämä sisältää sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon palvelut. Samoin tarve sosiaalipalveluille, kuten kotihoidolle ja asumistalveluille, kasvaa ikääntyneiden määrän lisääntyessä. Haasteena tulee olemaan palvelujen saatavuus. Ikääntyneiden määrän kasvu vaatii lisää hoitohenkilökuntaa ja muita ammattilaisia, mikä voi olla haasteellista erityisesti maaseudulla ja pienemmillä paikkakunnilla.¹⁶³ Teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen voi parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua, mutta samalla on varmistettava, että ikääntyneet pystyvät käyttämään näitä palveluja.¹⁶⁴

Olennaista yksilön turvallisuuden tunteen kannalta on tieto ja varmuus siitä, että apua on tarvittaessa saatavilla.¹⁶⁵ Tutkimuksessa haja-asutusalueella ilman säännöllistä kotihoitoa asuvista iäkkäistä moni koki terveydenhuollon fyysiset palvelut myönteisesti niihin päästyään. Lähipalveluissa erityisesti hoitajan rooli oli merkittävä. Sähköiseen asiointiin suhtauduttiin ristiriitaisesti: se koettiin hankalaksi mutta

162 Sisäministeriö (2018) [Turvallinen elämä ikääntyneille – toimintaohjelman päivitys \(valtioneuvosto.fi\)](#). Sisäministeriön julkaisu 6/2018. Helsinki: Sisäministeriö.

163 Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) [Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#). Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

164 Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) [Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#). Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

165 Laitinen T. (2010) [Arjen turvallisuus harvaan asuttujen alueiden uutena politiikkana](#). Yhteiskuntapolitiikka 75:6, 659–669.

samalla monien palveluiden saamisen ehdoksi. Osallisuutta omaa hoitoa koskevaan päätöksentekoon pidettiin tärkeänä, ja tähän liittyi keskeisesti kuulluksi tulemisen tunne. Läheisillä oli merkittävä rooli asioinnin tukena ja usein konkreettisena apuna palveluihin kulkemisessa.¹⁶⁶

5.3 Järjestöt ja kansalaistoiminta

Suomessa on runsaat 11 000 sosiaali- ja terveysalan järjestöä. Lisäksi on lukuisa määrä liikunta-, kulttuuri- ja pelastusalan järjestöjä. Järjestöt tavoittavat laajasti ihmisiä, ja niiden toiminnan avulla edistetään ja vahvistetaan asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.¹⁶⁷ Harvaan asutulla maaseudulla kolmannen sektorin toimijoiden toiminta on konkreettista ja kohdistuu etenkin maaseudun kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluihin, pelastustoimeen, ympäristöhoitoon ja kunnostukseen sekä perinteiden elvyttämiseen. Tyypillisiä maaseudun yhdistyksiä ovat kyläyhdistykset, metsästysseurat, tuottajayhdistykset¹⁶⁸ ja palokuntayhdistykset.

Sosiaaliset ongelmat, kuten mielenterveys- ja taloushaasteet sekä yksinäisyys, horjuttavat turvallisuuden tunnetta harvaan asutuilla seuduilla. Ilmiö korostuu kriisien aikana, kuten koronapandemia ja Ukrainan sota ovat osoittaneet. Järjestösektorilla on tärkeä rooli sosiaalisten haasteiden torjumisessa. Järjestötoimijat, esimerkiksi Maaseudun tukihenkilöverkko, tarjoavat keskusteluapua puhelimitse ja verkon kautta sekä käytännön apua kotiin erityisesti harva-alueilla asuvien vaikeisiin elämäntilanteisiin.

Etenkin harvaan asutuille seuduille järjestöt tuovat monipuolisia harrastusmahdollisuuksia ja arjen turvaa esimerkiksi sopimuspalokuntien sekä ensiapu- ja varautumiskoulutusten muodossa. Koska paras apu asukkaalle voi löytyä myös järjestöiltä, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten on voitava ohjata asukkaita vastaanotoiltaan järjestöjen toiminnan ja palvelujen piiriin. Järjestöjen toimintaa on myös mahdollista liittää sekä hyvinvointialueen lähi- että etäpalveluihin ja pyörillä

166 Siirilä K., Rantanen A., Palonen M. (2023) [Haja-asutusalueella ilman säännöllistä kotihoitoa asuvien iäkkäiden kokemuksia terveydenhuollon palveluista](#). Gerontologia 37:2, 165–180.

167 Sosiaali- ja terveysministeriö: [Järjestöt ja yhdistykset osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää](#). (Viitattu 7.8.2024).

168 Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

liikkuviin palveluihin, jotka tavoittavat myös alueiden harvaan asuttujen osien asukkaita.¹⁶⁹ Järjestöt tuottavat harvaan asutuilla alueilla mm. ennaltaehkäiseviä palveluita.¹⁷⁰

Järjestöt ovat osallisia Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisissa, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategisissa tehtävissä. Järjestöillä on suuri rooli mm. henkisen kriisinkestävyiden tehtävissä. Järjestöt ehkäisevät yksilöiden syrjäytymistä, mikä tukee paitsi yksilöitä, myös vahvistaa sisäistä turvallisuutta. Järjestöjen toiminta tavoittaa ja tukee myös haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä, kuten lapsia, vammaisia ja eri kieliryhmiä, mikä vahvistaa väestön kriisinkestävyyttä. Järjestöt toimivat paikallisyhteisöissä, mikä tuo mukaan yhteisesti sovitut toimintamallit ja suunnitelmat, organisoidun naapuriavun, koulutettuja turvallisuusosaajia sekä yhteisölliset tilat (kylätalo/vast.) varustuksineen, viestivälineineen ja turvallisuuden yhteyshenkilöineen. Paikallisen toiminnan kautta ihmiset sitoutuvat turvallisuustoimintaan ja lähiyhteisönsä auttamiseen.

Henkisen kriisinkestävyiden perustan ylläpidon lisäksi järjestöt toimivat itse kriiseissä organisoiden nopeasti apua ja tukea tarvitseville, avustaen rahallisesti avuntarpeessa olevia ja auttavat ihmisiä kriiseistä toipumisessa.

Järjestöt ovat mukana valmius- ja tilannekeskustoimintamallien toteuttamisessa. Valmius- ja tilannekeskukset ovat viranomaisen esim. kunnan ylläpitämiä paikkoja, joissa eri toimijat, esim. järjestöt tarjoavat apuaan häiriö- ja poikkeustilanteissa viranomaisen ohjeistamina.

Järjestöjen rahoituksen turvaaminen valmiuden ja varautumisen ylläpitoon on tärkeää. Rahoitus tulee eri lähteistä, esimerkiksi ministeriöistä ja sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:sta. Järjestöjen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi rahoituksen varmistaminen pitkällä aikavälillä on tärkeää. On myös tarpeen luoda mekanismi rahoituksen nopeaksi kanavoimiseksi kriisitilanteiden tarpeisiin. Rahoituksen varmistamisen lisäksi järjestöyhteistyön sekä viranomaisyhteistyön vahvistaminen kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti vaatii yhä kehittämistä.

On tärkeää saada järjestöjen edustus alueellisiin ja paikallisiin turvallisuusfoorumeihin ja aluehallintoviranomaisten valmiustoimikuntiin sekä alue- ja paikallistason valmiusharjoituksiin. Osallistamalla järjestöt systemaattisesti

169 Knaapi A. & Hahl-Weckström A. (2023) [Järjestöjen tuki ja osaaminen käyttöön hyvinvointialueilla](#). Maaseudun tulevaisuus 12.1.2023. (Viitattu 16.9.2024).

170 Laitinen T. (2010) [Arjen turvallisuus harvaan asuttujen alueiden uutena politiikkana](#). Yhteiskuntapolitiikka 75:6, 659–669.

suunnitteluun ja päätöksentekoon valmiustoimikunnissa ja turvallisuusfoorumeilla sekä viranomaisten harjoitustoimintaan, saadaan järjestöjen koko potentiaali (palkattu henkilöstö, vapaaehtoiset) yhteiskunnan käyttöön.

5.3.1 Kansalaistoiminnan muotoja

Kansalaisten omaehtoinen toiminta on Suomessa laajaa ja monimuotoista. Keskeisiä kansalaistoiminnan muotoja ovat rekisteröityneet kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja säätiöt, erilaiset epämuodolliset sosiaaliset verkostot ja yhteisöt sekä yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivät yhteiskunnalliset liikkeet.¹⁷¹ Yhteisöllinen kansalaistoiminta on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana entistä monimuotoisemmaksi ja perinteisen yhdistys- ja järjestötoiminnan rinnalle on noussut yhtäältä ammattimaistuneita ja hybridejä palvelutoimintaa harjoittavia yhdistyksiä että erilaisia hyvin kevyesti järjestäytyneitä pop up -tyyppisiä verkostoja.¹⁷² Jälkimmäisten osalta puhutaan neljännessä sektorista, joka mielletään usein erityisesti kaupunkeihin kiinnittyvänä kansalaisaktiivisuutena, joka hyödyntää sosiaalisen median verkostoja sekä jakamis- ja alustatalouden ja vertaistoiminnan muotoja.¹⁷³ Yhdistystoiminnan ulkopuolella organisoituvaa kansalaistoimintaa on kuitenkin tunnistettavissa monella tavoin myös maaseutu ympäristössä, jossa neljäs ja kolmas sektori toimivat usein toistensa ”kyljessä”.¹⁷⁴

Maaseutualueilla kansalaistoimijoilla on keskeinen rooli paikallisen hyvinvoinnin ja arjen turvan edistämisessä. Maaseudulla toimivat yhteisöt ja yhdistykset ovat tärkeä kumppani kunnille ja hyvinvointialueille hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden

171 Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehnle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. (2020) [Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.

172 Oikeusministeriö (2021) [Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla. Luonnos hallituksen esitykseksi yhdistyslain muuttamiseksi ja toimintaryhmälainsäädännön esitykseksi yhdistyslain muuttamiseksi ja toimintaryhmälainsäädännön muuttamiseksi](#). Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:8.

173 Mäenpää, P. & Faehnle M. (2021) [4. sektori. Kuinka kaupunkiaktiivisuus haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa](#). Tampere: Vastapaino.

174 Kattilakoski, M., Korhonen, S. & Kurikka, P. (2022) Maaseudun neljäs sektori – jotain uutta vai vanhaa? Teoksessa Tapio, M. & Wevelsiep, A. (toim.) [Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoiminta 2020-luvulla](#). Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

edistämisessä. Korostuneesti tämä näkyy harvaan asutuilla alueilla, jossa julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan kumppanuus muodostuu pitkälti yhdistysten ja kylien omaehtoisen toiminnan ja vapaaehtoistyön tukemisesta.¹⁷⁵

Saamelaiden kotiseutualueella kansalaistoimintaa toteuttaa aktiivisesti Sami-Soster ry, joka on ainoa saamenkielinen/kulttuurinen toimija, joka tukee asukkaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Samalla kun maaseudun kansalaistoiminnan muodot ovat monimuotoistuneet ja toiminnalle luodaan eri tavoin kasvavia odotuksia¹⁷⁶, on itse kansalaistoiminta ajautunut murrokseen. Perinteistä yhdistystoimintaa haastaa erityisesti harvaan asutuilla alueilla aktiivisten toimijoiden ikääntyminen ja väheneminen. Toisaalta aktiivisissa kylissä kansalaistoimintaa vahvistuu ja kyläyhdistykset ottavat entistä vahvempaa roolia esimerkiksi lähipalvelujen tuottamisessa, työllisyyden hoidossa ja turvallisuustoimijoina.¹⁷⁷ Kansalaistoiminnan kenttä ja tulevaisuuden näkymät ovatkin moninaiset ja maaseudun kansalaistoiminnan alueellisten ja paikallisten erojen tunnistaminen ja huomioiminen kansalaistoiminnan tukemisessa nousee entistä tärkeämmäksi yhteiskunnan resilienssiä ja arjen turvaa koskevaksi kysymykseksi.

Erityisesti kyläyhdistysten kautta organisoituvaa kylätoimintaa pidetään yleisesti maaseudun omaehtoisen ja yhteisöllisen kansalaistoiminnan perusyksikkönä. Kyläyhdistysten roolia suhteessa muihin yhdistyksiin voi pitää erityisenä niiden pyrkimässä tiettyjen ikä- tai harrasteryhmien sijaan koko kylän elinvoiman, turvallisen asuinympäristön, palveluiden ja asukkaiden hyvinvoinnin kehittämiseen. Suomalainen kylätoiminta on myös entistä järjestäytyneempää ja osana tätä on kehitetty strategisesti myös eri järjestöjen ja turvallisuusviranomaisten yhteistyölle rakentuvaa kyläturvallisuustoimintaa.¹⁷⁸

175 Kattilakoski, M. & Halonen, M. (2018) [Kuntien, maakunnallisen sote-organisaation ja järjestöjen paikkaperustainen yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä – case Pohjois-Karjala](#). Focus Localis, 46 (2), 40–58.

176 Lahdenperä, S. (2023) [Vapaaehtoistoimintaa vahvistamalla kohti ikääntyvän yhteiskunnan mahdollisuuksia: Vapaa! -Fri! -hankkeen toimenpideraportti](#). Oikeusministeriö.

177 Rinne-Koski, K., Lähdesmäki M. & Matilainen A. (2017) [Kyläyhdistykset ja yhteiskunnallisen yrittäjyys?](#) Maaseudun uusi aika, 25 (2), 38–47. Kattilakoski, M. (2022) [Kansalaisosallistumisen muutos maaseudun hyvinvointipalveluissa](#). Dissertations in Social Sciences and Business Studies. Publications of the University of Eastern Finland. Suomen Kylät ry (2022) Valtakunnallinen Kyläkysely 2022. Perusraportti.

178 Suomen Kylät. [Kyläturvallisuus](#). (Viitattu 17.9.2024).

Paikallisten ihmisten ja yhteisöjen merkitys arjen turvallisuustoimijoina korostuu maaseudulla, ja sitä enemmän, mitä kauempana kaupungeista ja asutuskeskuksista ollaan. Kansalaistoimijoiden rooli nousee esille yhä enemmän myös puhuttaessa erilaisiin häiriö-, poikkeus- ja kriisitilanteisiin varautumisesta. Virallinen apu on harvaan asutuilla alueilla usein kaukana, ja viranomaisten vasteajat voivat olla pitkiä. Kuten aiemmin tässäkin raportissa on todettu, maaseudun kansalaistoimijat, yhteisöt ja yhdistykset ovat turvallisuustoimijoina tärkeitä kumppaneita kuntien ja hyvinvointialueiden viranomaisille. Paikallisina toimijoina ne tuntevat usein viranomaisia paremmin niin alueen kuin sen asukkaatkin, ja voivat siten reagoida monissa tilanteissa nopeasti ja joustavasti.

Kyläturvallisuuden eteen tehdään eri tahoilla paljon työtä. Kylillä on tehty turvallisuussuunnitelmia, kylätaloista on kehitetty valmiuskeskuksia¹⁷⁹, aiheesta on koottu hyviä oppaita¹⁸⁰, maakunnissa on luotu kyläläisten, järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöhön hyviä toimintamalleja (esimerkkeinä kylien pelastusryhmien, järjestöjen ja pelastusviranomaisten yhteistoiminta Pohjois-Karjalassa¹⁸¹ sekä arjen turva-työ Lapissa ja Pohjois-Savossa), kyläradiotoimintaa on pilotoitu¹⁸², Vapepan hälytysryhmien ja sopimuspalokuntien toiminta nojaa vapaaehtoisten aktiivisuuteen, ja kyläturvallisuuteen liittyvissä hankkeissa¹⁸³ on edistetty monia tärkeitä asioita. Toimivia yhteisölähtöisiä kyläturvallisuuden ja varautumisen käytäntöjä ja hyviä esimerkkejä on siis olemassa.

Monista käytännön esimerkeistä huolimatta niin kyläturvallisuuden kokonaiskuva kuin myös kylien paikka kokonaisturvallisuuden ketjussa on edelleen varsin hahmottumaton. Aiheesta on myös niukasti tutkittua tietoa. Huomiota pitää kiinnittää siihen, millaiset edellytykset kyläyhdistyksillä ja muilla maaseudun yhteisöillä ja yhdistyksillä on toimia varautumisen ja kriisinkestävyyden parantamiseksi, ja miten näitä edellytyksiä voitaisiin eri tavoin parantaa. Kylien asukkaiden ja yhteisöjen halu toimia alueensa ja ihmisten turvallisuuden parantamiseksi on iso, yhteiskunnassa laajemmin pitkälti vielä hyödyntämätön resurssi. Samaan aikaan ei kuitenkaan tule unohtaa, että kansalaisyhteiskunnan toiminta perustuu omaehtoisuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Jos kylä- ja paikallistoimijoiden odotetaan osallistuvan työhön

179 Maaseutuverkosto. [Ylä-Muuratjärven kylätalosta valmiuskeskus – Maaseutuverkosto](#). (Viitattu 11.10.2024).

180 Kylämme. Kyläsuunnitelma verkossa. [Kyläturvallisuus – Kylämme.fi \(kylamme.fi\)](#) (Viitattu 11.10.2024).

181 Kuittinen T. (2024) [PowerPoint-esitys \(sisäinturvallisuus.fi\)](#) (Viitattu 11.10.2024).

182 Kyläradio käyttöperusteet. [kylaradion-kaytto-20230411.pdf \(kylamme.fi\)](#) (Viitattu 11.10.2024).

183 Suomen Kylät. [Kyläturvallisuus – Suomen Kylät \(suomenkylat.fi\)](#) (Viitattu 11.10.2024).

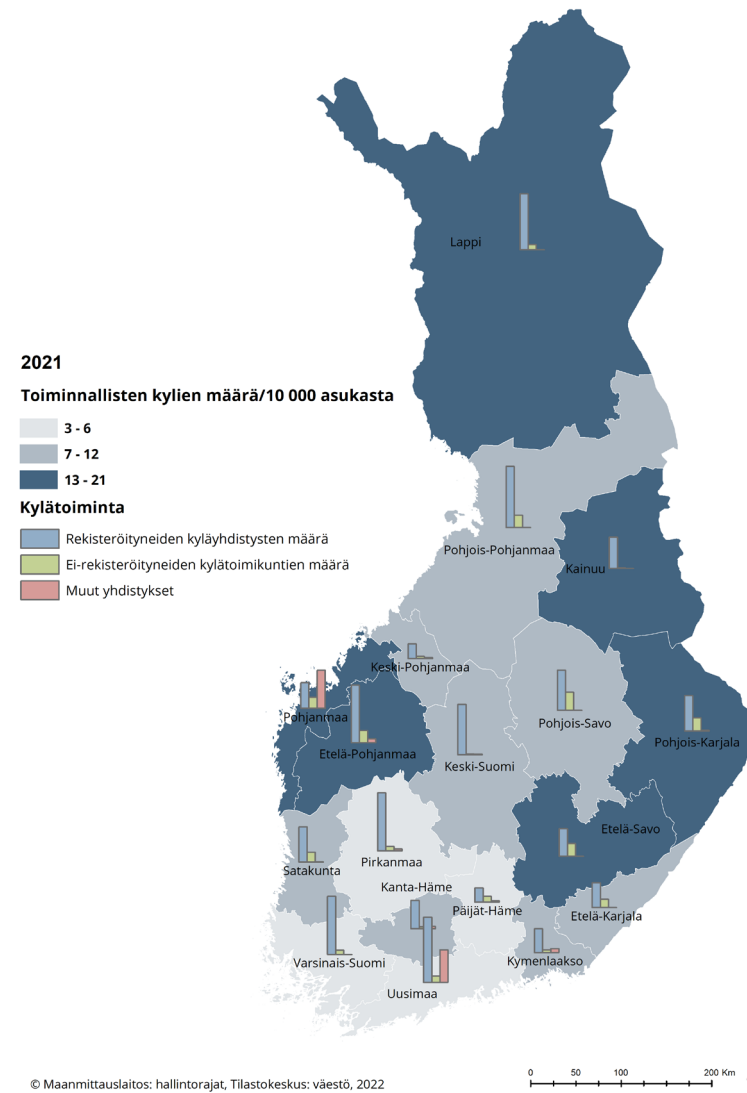
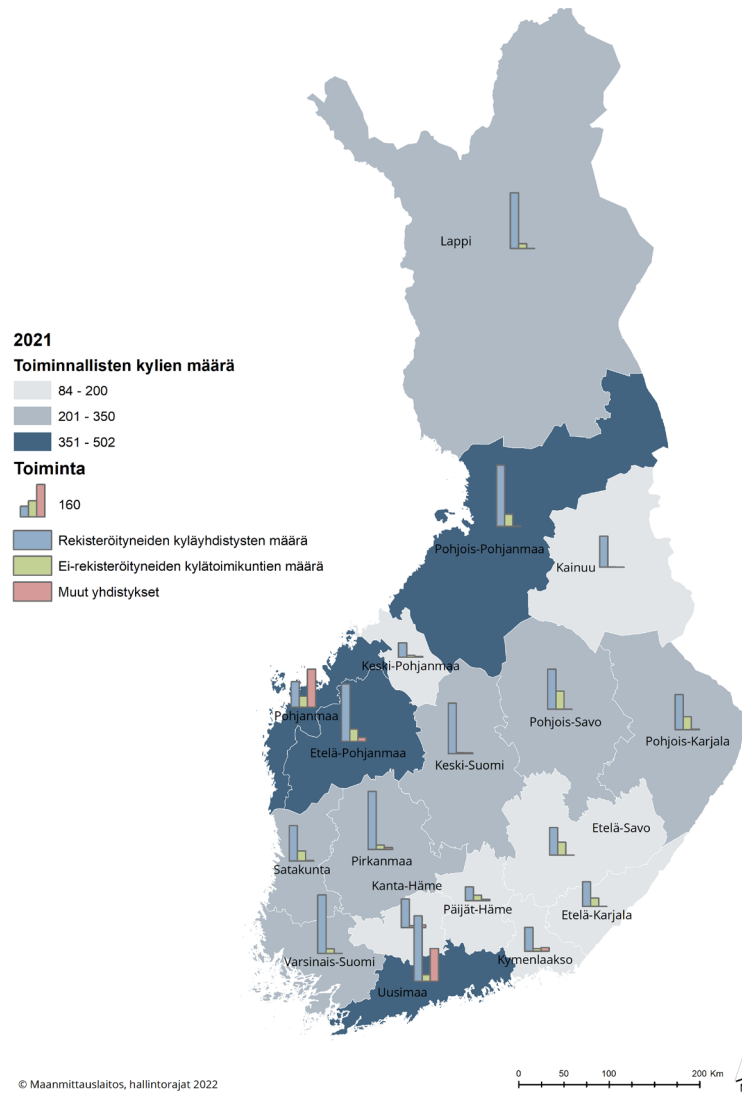
varautumisen ja kriinkestävyyden parantamiseksi, toimijoille on oltava tarjolla tietoa sekä tukea ja neuvontaa. On kiinnitettävä huomiota myös siihen, että yhteistyön rakentaminen eri sektoreiden turvallisuustoimijoiden välille edellyttää pitkäjänteistä, kunkin toimijan erityispiirteet huomioivaa kehittämistyötä.

Vuoden 2023 tilastot osoittavat Suomessa olevan lähes 4533 toiminnallista kylää, eli kyliä, joissa harjoitetaan järjestäytynyttä kylätoimintaa kyläyhdistyksen, kylätoimikunnan tai muun yhdistyksen toimesta. Vuonna 2024 rekisteröityjä kyläyhdistyksiä toimii reilu 3335 ja kylätoimikuntia 558.¹⁸⁴ Rekisteröityjen kyläyhdistysten määrä on kasvava. Jossakin määrin kasvua selittää se, että lukuihin sisältyy nykyään myös kyläyhdistysmäisesti toimivia kaupunginosa- ja asukasyhdistyksiä.

Samalla kun kylätoiminta on entistä järjestäytyneempää, on se myös alueellisesti eriytyvää. Määrällisesti toiminnallisia kyliä on eniten Pohjois-Pohjanmaalla, ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Uudellamaalla. Suhteutettaessa toiminnallisten kylien määrä maakuntien asukaslukuun on kylätoiminta vahvaa Lapissa, Kainuussa, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Savossa, Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. (Kuva 2.)

184 Suomen Kylät ry.

Kuva 2. Toiminnallisten kylien määrä maakunnittain ja asukaslukuun suhteutettuna vuonna 2021, sekä kylätoiminnan taustalla vaikuttavat tahot. Lähde: Kylätoiminnan tunnusluvut, Suomen Kylät ry, 2022; Kattilakoski, Korhonen & Kurikka 2022

Vaikka toiminnallisten kylien ja rekisteröityjen kyläyhdistysten määrä on ollut kasvava, osoittaa kylätoiminnan piirissä tehdyn vapaaehtoistyön merkittäväkin lasku viitteitä perinteisen kansalaistoiminnan hiipumisesta – tai ainakin muutoksesta. Kylätoiminnan piirissä tehdyn vapaaehtoistyön määrä on laskenut vuosien 2019–2021 aikana reilusta 6,6 miljoonasta tunnista reiluun 4,8 miljoonaan tuntiin. Vapaaehtoistyöhön käytetyn ajan määrässä on niin ikään suuria alueellisia eroja. Eniten kylätoimintaan kiinnittyvää vapaaehtoistyötä tehdään ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, jossa vapaaehtoistyöhön käytetty tuntimäärä on 40 % suurempi kuin toisena tulevalla Etelä-Pohjanmaalla.¹⁸⁵

5.3.2 Vapaaehtoiset palokuntayhdistykset ja sivutoimisen henkilöstön paloasemat

Paikallisen turvallisuuden ylläpitämisessä vapaaehtoiset palokuntayhdistykset ja sivutoimisen henkilöstön paloasemat ovat merkittävässä asemassa. Vapaaehtoisia palokuntayhdistyksiä on Suomessa reilu 500 ja sivutoimisen henkilöstön paloasemia noin 200. Vapaaehtoisen palokuntayhdistyksen hälytysosastoihin osallistuu 10 287 henkilöä ja sivutoimisena henkilöstönä 4 046 henkilöä.¹⁸⁶

Palokuntayhdistyksillä on merkittävä rooli harvaan asutun alueen turvallisuuden tuottamisessa. Palokuntanuorisotyön kautta tavoitetaan tuhansia nuoria. Tällä on iso merkitys lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kehittämisen kannalta. Lisäksi palokuntanuorisotyö on tärkeä rekrytointikanava palokuntayhdistysten jatkuvuuden näkökulmasta.

Palokunnat ovat kautta historian olleet tärkeitä paikkoja paikallisille yhteisöille. Ne ovat koonneet ja kokoavat tänäkin päivänä monin paikoin ihmisiä yhteisen asian äärelle. Palokuntaveteraanitoiminnan ja erilaisen tukitoiminnan kautta ihmiset voivat toimia merkityksellisten asioiden puolesta. Palokuntien nähdään olevan edelleen merkityksellisiä kohteita ja niistä halutaan pitää kiinni paikallisesti.

¹⁸⁵ Suomen Kylät ry (2022) Valtakunnallinen Kyläkysely 2022. Perusraportti.

¹⁸⁶ Sisäministeriön selvitys hyvinvointialueiden palveluista vuodelta 2023, julkaisematon.

5.4 Seurakunnat

Jokaisen kunnan alueella toimii Suomen evankelisluterilaisen kirkon seurakunta. Viranomaisverkoston ohentuessa ja paikallisten palvelujen vähentyessä seurakuntien merkitys yhteisöllisten ja ennaltaehkäisevien palveluiden tuottajana on kasvanut. Seurakunta tarjoaa kokoontumisen ja yhteistoiminnan mahdollisuuksia eri ikäisille sekä konkreettista apua diakoniatyön ja kriisiavun kautta. Viime vuosina seurakunnat ovat kehittäneet useita maksuttomia keskusteluapupalveluita, jotka ovat nyt saatavilla myös etäyhteyksin (mm. Walk in -terapiaa, päivystävät pappien ja diakonien puhelinpalvelut sekä perheneuvontaa verkossa) ja luoneet yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja perhekeskusten yhteyteen.

Kriisitilanteissa seurakunnat tarjoavat sekä materiaalista apua että henkistä tukea. Seurakunnan työntekijät voivat reagoida akuutteihin tarpeisiin nopeasti, ja laajan seurakuntaverkoston ansiosta työntekijä on usein hyvin tavoitettavissa myös harvaan asutuilla seuduilla. Työntekijöillä on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiosaamista, ja viranomaisyhteistyössä he toimivat tunnustuksettomasti sekä kunnioittavat eri katsomuksia. Diakoniatyössä autettavan eri tarpeet kohdataan samalla kertaa, mikä mahdollistaa monipuolisen auttamisen ja palveluihin ohjaamisen.

Paikallisseurakunnat voivat itsenäisyytensä ansiosta suunnata ja kehittää toimintaansa nopeasti paikallisten tarpeiden pohjalta. Aktiiviset toimijat ja vapaaehtoiset kyläyhteisöissä saavat yleensä äänensä hyvin kuuluviin seurakunnissa. Vapaaehtoistyön merkitys kasvaa palkatun työvoiman ja kiinteistöjen vähentyessä. Yhteistyön kehittäminen viranomaisten, paikallisten yhdistysten ja lähiseurakuntien kanssa muuttuu entistä tärkeämmäksi.

Seurakuntien kiinteistöt, jotka sijaitsevat kirkonkylissä ja maaseudun taajamissa, tarjoavat mahdollisuuden yhteisöllisen toiminnan rakentamiseen. Yhteiset kokoontumispaikat ovat toimivan yhteisön elinehto. Seurakuntatoiminnan arvopohja korostaa jokaisen ihmisen yhtäläistä arvoa, keskinäistä kunnioitusta ja lähimmäisenrakkautta. Tämä luo hyvän perustan yhteisön turvallisuuden rakentumiselle.

Harvaan asutuilla seuduilla eri toimijoiden yhteistyön merkitys korostuu, ja siksi on kiireellisesti varmistettava, että seurakuntien toiminta jäsentyy osaksi hyvinvointialueen yhteistyö- ja palvelurakenteita. Hyvinvointialueiden päätöksissä on tärkeää hyödyntää paikallistuntemusta ja huomioida seurakunnat osana moniammatillista yhteistyötä. Järjestöjen, paikallisten yhdistysten ja seurakuntien toiminta rakentaa yhteisöllisyyttä ja edistää arjen turvallisuutta.

5.5 Elinkeinoelämä ja huoltovarmuus

Alueellinen toiminta on tärkeä osa huoltovarmuustyötä. Eri hallinnonalojen ja toimialojen varautumisen ja huoltovarmuuden yhteensovittamista kehitetään sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla. Varautumisesta ja huoltovarmuudesta vastaavat viranomaiset ja Huoltovarmuusorganisaatio (HVO) ylläpitävät sekä kehittävät huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvittavaa poikkihallinnollista varautumista alueetasolla sekä varmistavat osaltaan elinkeinoelämän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin yhteistoiminnan ja tiedonvaihdon. Elinkeinoelämän alueellisen varautumisen kehittämiseksi toimii viisi poikkisektoraalista elinkeinoelämän varautumisyhteistyön toimikuntaa, ELVAR-toimikuntaa.¹⁸⁷

Alueellisten vastuuviranomaisten ja kuntien rooli on keskeinen niin turvallisuuden tuottajina kuin esim. kriittisten palveluiden ja yritysten omistajina.

Vartiointi- ja muita turvallisuuspalveluita tuottava yksityinen turvallisuusala on viimeisten parinkymmenen vuoden aikana digitalisoitunut ja teknologisoitunut paljon. Aiemmin yritykset myös harvaan asutuilla alueilla tilasivat usein kiertävän piirivartiointin, joka paitsi reagoi kiinteistöille asennetun turvatekniikan hälytyksiin, toi myös ympäristössä näkyvää turvaa kiertämällä alueen kohteita päivittäin ja erityisesti ilta- ja yöaikaan. Teknologian kehitys on mahdollistanut tukeutumisen aiempaa enemmän turvallisuusteknologiaan. Verkkoon liitettävät kamera- ja mikrofonijärjestelmät mahdollistavat monissa tilanteissa tilanteen selvittämisen ja tarvittaessa lisäavun hälyttämisen ilman paikalla käymistä. Kehityksen myötä turhat, esim. vika hälytyksistä aiheutuvat käynnit on saatu vähenemään ja näin palvelu toimimaan kustannustehokkaammin.

Teknologian kehityksen myötä myös laitteiden ja niiden myötä palveluiden hinnat ovat laskeneet ja uudenlaiset liiketoimintamallit ovat tuoneet turvallisuustekniikkaan perustuvat vartiointi- ja turvallisuuspalvelut aiempaa paremmin myös kotien ulottuville. Myös kotiin on saatavissa kamera- ja mikrofonijärjestelmiä, jotka hälytyksen tullessa ja tarvittaessa muutoinkin mahdollistavat tilanteen tarkistamisen paitsi muualla sillä hetkellä olevalle asukkaalle itselleen kännykkäsovelluksen kautta, myös vartiointiliikkeelle. Asukkailla on mahdollisuus myös kotona ollessaan olla milloin tahansa helposti yhteydessä vartiointiliikkeeseen puhejärjestelmän tai hälytyspainikkeen avulla ja viranomaisapua voidaan tarvittaessa hälyttää asiakkaan avuksi, tarvittiin sitten pelastuslaitosta, poliisia tai ensihoitoa. On todettava, että

¹⁸⁷ Huoltovarmuuskeskus. [Alueellinen toiminta](#). (Viitattu 8.8.2024).

kaupungistumisen, sisäisen muuttoliikkeen ja näistä osin seuraavien rekrytointivaikeuksien vuoksi teknologisten ratkaisujen käyttö lisääntynee nykyisestä myös tulevaisuudessa.

On kuitenkin selvää, että myös fyysisiä palveluita tarvitaan osana kokonaisuutta. Koska yritystoiminnan on lähtökohtaisesti oltava kannattavaa, paikan päälle tuotettavat palvelut haastavat kalliimpien tuotantokustannustensa vuoksi palveluiden tuottajia. Sen vuoksi turvallisuusala on jo pitkään toiminut verkostoituneessa toimintamallissa, jossa isot valtakunnalliset turvallisuuspalveluyritykset pitävät huolta palveluverkkonsa kattavuudesta hankkimalla harvemmin asutuilla alueilla fyysiset vartiointipalvelut osin alihankkijoiltaan. Verkottuneet liiketoimintamallit mahdollistavat monilla aloilla palvelutuotannon säilymisen myös näillä alueilla.

Teknologian avulla turvallisuutta tuottavia aloja on toki muitakin. Kotien ja yritysten energia- ja kiinteistöjärjestelmiä voidaan hallita nykyisin pitkälti etäratkaisuilla. Terveys- ja hoivapalveluita esimerkiksi vanhuksille voidaan tuottaa osin teknologiaavusteisesti. Päivittäistavaroita elintarvikkeet mukaan lukien on mahdollista tilata kotiin verkkopalvelun kautta. Verkkopalvelut mahdollistavat myös mediapalveluiden ja monenlaisten opiskeluun liittyvien palveluiden saamisen asuinpaikasta riippumatta. Verkkopalvelut mahdollistavat myös etätönn tekemisen asuin- ja oleskelupaikasta riippumatta. Vaikka kaikki mainitut eivät tietenkään ole turvallisuuspalveluita, ne ovat kaikki pääasiassa yksityisten yritysten tuottamia palveluita, jotka osaltaan tuottavat turvallisuutta ja tukevat turvallisuuden tunnetta ja näin mahdollistavat sen, että Suomi säilyy asuttuna myös harvaan asutuilla alueilla.

6 Turvallisuuteen liittyvät palvelut

6.1 Pelastuspalvelut

Pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) mukaisesti pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023. Helsingissä pelastustoimen järjestämisvastuu on Helsingin kaupungilla. Keski-Uudenmaan pelastustoimen järjestämisvastuu on Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen ylläpitämällä Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksella.

Hyvinvointialueiden pelastustoimi voi hankkia pelastustoimintaan tai muuhun pelastustoimeen kuuluvia palveluita myös sopimuspalokunnalta tai muulta pelastusallalla toimivalta yhteisöltä.

Sopimuspalokuntayhdistyksenä pidetään sellaista palokuntayhdistystä, joka on tehnyt palokuntasopimuksen hyvinvointialueen pelastustoimen kanssa. Palokuntayhdistykset painottuvat Etelä- ja Lounais-Suomeen (kartalla sinisellä, Kuva 3.). Sivutoimisella pelastushenkilöstöllä on puolestaan suora sopimussuhde pelastuslaitokseen. Sopimushenkilöstönä pidetään sekä sopimuspalokuntien että sivutoimisten palokuntien henkilöstöä. Sivutoimiset paloasemat painottuvat keskelle Suomea (mm. Kainuu, Etelä-Savo, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa ja

Keski-Pohjanmaa; kartalla keltaisella). Sopimushenkilöstöstä noin puolet saa henkilöstökorvauksen/palkkaa ja puolet ei (vapaaehtoisia). Ne, jotka eivät saa palkkaa, sijaitsevat pääosin Satakunnassa, Varsinais-Suomessa ja jossain määrin Uudenmaan alueella. Sivutoimiset puolestaan saavat poikkeuksetta palkkaa sekä muut työsuhde-edut (mm. työterveyshuolto).

Osana sisäministeriön toteuttamaa Pelastustoimen ja siviilivalmiuden suorituskyky- ja suunnitteluperusteet -hanketta tehtiin myös seikkaperäinen tutkimus siitä, kuinka isossa osassa pelastustoimen onnettomuustehtäviä oli tilanteessa mukana sopimushenkilöstöä. 2018–2020 aineistossa 46 prosentissa onnettomuustehtävistä resurssina oli myös sopimushenkilöstöä. Sopimushenkilöstön merkitys korostuu maaseudulla ja harvaan asutulla alueilla, jossa peräti 92 prosenttia tehtävistä hoidetaan heidän toimesta. (Taulukko 1.)

Kuva 3. Suomen paloasemat tyypiteltyinä (Lähde Joel Kauppinen 2024)

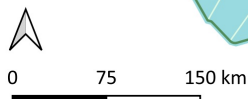
Suomen pelastuslaitokset ja paloasemat 2024

Pelastuslaitos

- 1 Helsinki
- 2 Itä-Uusimaa
- 3 Keski-Uusimaa
- 4 Länsi-Uusimaa
- 5 Varsinais-Suomi
- 6 Satakunta
- 7 Kanta-Häme
- 8 Pirkanmaa
- 9 Päijät-Häme
- 10 Kymenlaakso
- 11 Etelä-Karjala
- 12 Etelä-Savo
- 13 Pohjois-Savo
- 14 Pohjois-Karjala
- 15 Keski-Suomi
- 16 Etelä-Pohjanmaa
- 17 Pohjanmaa
- 18 Keski-Pohjanmaa
- 19 Pohjois-Pohjanmaa
- 20 Kainuu
- 21 Lappi
- 22 Ahvenanmaa

Paloasemat

- Päätoiminen 24/7
- Päätoiminen 24/7 + sopimuspalokunta
- 1 -3 päätoimista 24/7 + sopimuspalokunta
- Sopimuspalokunta
- Sivutoiminen palokunta

Kartta © Joel Kauppinen, SPPL
 Paloasematiedot © Pronto ja Maanmittauslaitos 2024
 Hyvinvointialueet ja maastotietokanta © Maanmittauslaitos 2024

Taulukko 1. Pelastustoimen henkilöstöresurssit alueluokittain tarkasteltuna (Lähde: Kauppinen J. 2022, 38)¹⁸⁸

Henkilöstö- resurssi	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaa- seutu	Maaseudun paikallis- keskukset	Kaupungin läheinen maaseutu
Päätoimiset	6 %	10 %	48 %	18 %
Palokuntalaiset itsenäisesti	24 %	29 %	7 %	38 %
Palokuntalaiset/ päätoimiset samassa yksikössä	31 %	39 %	26 %	10 %
Palokuntalaiset ja päätoimiset yhteistehtävällä	37 %	21 %	19 %	32 %
Palokuntalaiset yht.	92 %	89 %	52 %	81 %

Henkilöstö- resurssi	Kaupungin kehysalue	Ulompi kaupunki- alue	Sisempi kaupunki- alue
Päätoimiset	55 %	77 %	89 %
Palokuntalaiset itsenäisesti	16 %	3 %	1 %
Palokuntalaiset/ päätoimiset samassa yksikössä	5 %	5 %	3 %
Palokuntalaiset ja päätoimiset yhteistehtävällä	23 %	12 %	6 %
Palokuntalaiset yht.	44 %	20 %	10 %

188 Kauppinen J. (2022) [Kuka auttaa harvaan asutuilla alueilla ja maaseudulla? Lisää ymmärrystä ja ratkaisuja pelastustoimelle](#). Sisäministeriön julkaisuja 2022:9. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Hyvinvointialueiden talousraportointia ohjaavan HVA-AURA-käsikirjan mukaisesti pelastustoimen palveluja ovat 1) onnettomuuksien ehkäisy, 2) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden valvonta, 3) öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunta, 4) pelastustoiminta sekä 5) varautuminen ja väestönsuojelu.¹⁸⁹ Onnettomuuksien ehkäisyn palveluihin kuuluu muiden muassa turvallisuusviestintä ja valvontatoiminta. Pelastustoiminnan palveluihin kuuluu myös muiden muassa väestön varoittaminen ja vaaratiedottaminen. Varautumisen ja väestönsuojelun palveluihin kuuluu myös valmiussuunnittelu. Edellä mainitut tehtävät vastaavat pelastuslain (379/2011) mukaisia tehtäviä hyvinvointialueen pelastustoimelle.

Onnettomuuksien ehkäisyssä hyvinvointialueiden pelastuslaitokset järjestävät vuosittain tuhansia turvallisuusviestintätapahtumia. Vuonna 2023 näissä tilaisuuksissa tavoitettiin 744 000 ihmistä. Noin 8 000 tapahtumasta 4 800 sisälsi turvallisuuskoulutusta.

Pelastuslaitoksilla on keskimäärin 100 000 pelastustehtävää vuosittain.¹⁹⁰ Puolet pelastustehtävistä on joko hätäkeskukseen liitetyn paloilmoittimen tarkastustehtäviä, ensivastetehtäviä tai liikenneonnettomuuksia. Kainuussa ja Keski-Pohjanmaalla oli alle 2 000 pelastustehtävää vuonna 2023, Helsingissä ja Pirkanmaalla vastaavasti yli 9 000. Harvaan asutut alueet kuuluvat pääasiassa pelastustoimen riskiluokituksen mukaiseen riskiluokkaan IV. Näillä alueilla pelastustoimea työllistävät eniten liikenneonnettomuudet, ensivastetehtävät ja vahingontorjuntatehtävät, joita on reilusti yli puolet kaikista pelastustehtävistä. Riskiluokan IV alueilla liikenneonnettomuuksien, vahingontorjuntatehtävien ja maastopalojen osuus on selvästi suurempi kuin muilla alueilla. Näillä alueilla pelastustoiminnan toimintavalmiuden mediaaniaika oli 16:01 minuuttia vuonna 2023, kun muilla alueilla se oli keskimäärin 8:53 minuuttia. Harvaan asutuilla alueilla isompien henkilö- ja omaisuusvahinkojen riskit ovat suuremmat, ja siksi on tärkeää huolehtia omatoimisesta varautumisesta, ihmisten valmiuksien parantamisesta sekä yhteisöllisyyden tuomasta turvasta.

Kauppinen¹⁹¹ mukaan mökkiläiset ja muut monipaikkaiset, jotka tuntevat ympäristönsä, aiheuttavat väkimäärään nähden melko vähän pelastustoimen tehtäviä. Yleisimpiä mökkeilyalueilla tapahtuvista tehtävätyypeistä ovat ensivaste, tarkistus ja avunantotehtävät ja liikenneonnettomuudet. Tyypillisimmin matkailuun liittyvissä

189 Valtiokonttori: [HVA-AURA – talousraportoinnin käsikirja](#). [verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtiokonttori (Viitattu: 3.9.2024).

190 Pronto [verkkosivu]. Kuopio: Pelastusopisto. <https://prontonet.fi> (Viitattu: 3.9.2024)

191 Kauppinen J. (2022) [Kuka auttaa harvaan asutuilla alueilla ja maaseudulla? Lisää ymmärrystä ja ratkaisuja pelastustoimelle](#). Sisäministeriön julkaisuja 2022:9. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

tehtävissä pelastustoimen yksiköitä hälytetään ensivaste-, maastopelastus-, tarkistus- ja liikenneonnettomuustehtäville, vesistöissä tapahtuville tehtäville sekä hotellien paloilmoinlaitehälytyksille.¹⁹²

Pelastustoimen palveluverkko on kattava. Kun tehdaspalokunnat lasketaan mukaan, paloasemia on lähes tuhat eri puolilla valtakuntaa. Näistä sopimuspalokuntien ylläpitämiä on reilusti yli puolet. Pelastustoimintaan osallistuva henkilöstö voidaan jakaa päätoimiseen, sivutoimiseen ja sopimuspalokuntien henkilöstöön. Vuonna 2023 pelastuslaitokset raportoivat pelastustoiminnan päätoimisiksi resursseiksi yhteensä 4225 henkilötyövuotta. Sopimushenkilöstöä oli vastaavasti hälytysosastoissa 14 333 henkilöä.¹⁹³ Sopimuspalokunnat ovat valtakunnallisesti merkittävä osa pelastustoimea.

Sopimuspalokuntatoiminta on harvaan asutussa maassamme välttämätöntä pelastustoimen järjestämiseksi. Välttämättömyys korostuu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. SPEKin selvityksen mukaan sopimuspalokunnat pelastavat vuosittain 360 ihmistä hengenvaarasta.¹⁹⁴ Selvityksen mukaan toiminta vahvistaa luottamusta ja turvallisuusosaamista alueellisissa yhteisöissä. Selvityksen mukaan merkittävä turvallisuustyön muoto on myös arjen itsenäinen turvallisuustyö, joka vaikuttaa jopa 290 000 talouden turvallisuusosaamisen paranemiseen vuosittain. Sopimuspalokunnilla on pelastustoiminnan lisäksi tärkeä rooli nuorten harrastustoiminnan tarjoajana. Tämä on omiaan edesauttamaan hyvinvointia ja siten esimerkiksi ehkäisemään onnettomuuksia. Mielekkään harrastustoiminnan tarjoajan rooli korostuu harvaan asutuilla seuduilla, joilla harrastusmahdollisuudet ovat yleisesti ottaen vähäisempää kuin suurissa kaupungeissa. Kaiken kaikkiaan maaseudulla ollaan riippuvaisempia sopimuspalokuntien tuottamista palveluista, joten niiden säilyminen elinvoimaisena on ensisijaisen tärkeää harvaan asuttujen alueiden turvallisuudelle.

Matkailulle aktiivisilla alueilla on omat haasteensa, sillä turismin myötä onnettomuuksien määrissä on havaittavissa kausivaihtelua. Esimerkiksi Lapissa matkailuun liittyvät aktiviteetit painottuvat luonnossa liikkumiseen, itsenäisesti tai opastettuna. Pitkät välimatkat, vaikeakulkuiset maastot ja matkapuhelinten heikko kuuluvuus tuovat haasteita luonnossa liikkuvan henkilön auttamiseen onnettomuuden

192 Emt.

193 Sisäministeriö (2024): Vuosittainen seurantaraportti vuoden 2023 hyvinvointialueen palvelusta.

194 Emt. Loponen, T. & Liukkonen, H. (2024) [Pelastustoimen taskutilasto 2018–2022](#). Kuopio: Pelastusopisto. (Viitattu 3.9.2024).

tapahtuessa. Äkäslompolan hostellipalo helmikuussa 2024 osoitti kuinka avotulen käyttöön tottumaton turisti voi lisätä onnettomuusriskiä tarpeettoman kohtalokkaasti. Turvallisuusviestinnän kohdentamisella ja valvontatoiminnan tehostamisella voidaan vaikuttaa onnettomuuksien vähenemiseen. Hyvinvointialueita koskeva rahoitusmalli ei ota huomioon alueella väliaikaisesti viettävien ihmisten lukumäärää, ainoastaan vakinaisten asukkaiden lukumäärän.

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen (KKO:2015:48) mukaan palomiehen varallaoloksi kutsuttu aika oli työaikaa, kun valmiusajaksi oli määritelty viisi minuuttia. Tämän jälkeen useat niin vakituksessa virkasuhteessa kuin sivutoimisessa työsuhteessa olevat pelastustoimintaan osallistuvat henkilöt ovat testanneet niin hallinto- kuin työtuomioistuimissa onko varallaolo ollut tulkittavissa työajaksi vai ei. Oikeustapauksissa ratkaisevaksi on muodostunut sidonnaisuuden määrittäminen, eli millaista toimintavalmiutta varallaolijalta edellytetään hälytyksen tullessa. Kansallisten oikeusistuinten lisäksi varallaolon sidonnaisuutta on koeponnistettu EU:n tuomioistuimessa esimerkiksi saksalaisten palokuntalaisten toimesta. Tämä on johtanut siihen, että työajan ja varallaolon järjestelmät ovat pelastustoimessa muutoksessa.

Pelastuslaitokset ovat pyrkineet rekrytoimaan lisää henkilöstöä. Koska työnhakijoiden joukossa ei juurikaan ole pelastajan tehtäviin soveltuvia henkilöitä, alalla on pula pelastajista. KT-lehden selvityksen mukaan lokakuussa 2023 hyvinvointialueilla oli täyttämättä 174 pelastajan vakanssia.¹⁹⁵ Pelastusopiston selvityksen mukaan vuoteen 2032 mennessä tarvitaan 2 300 uutta pelastajaa.¹⁹⁶ Pelastustoimen kannalta tilanne on haastava, sillä samaan aikaan sopimuspalokuntalaisten määrä on laskenut.¹⁹⁷ Sopimuspalokuntien rekrytointia ei ainakaan helpota Orpon hallituksen tekemä päätös poistaa työttömyyspäivärahan suojaosa 1.4.2024 alkaen. Suojaosa mahdollisti työttömien työnhakijoiden osallistumista sopimuspalokuntatoimintaan myös päiväaikaan, jolloin on erityisen vaikeaa saada riittävästi resursseja liikkeelle. Positiivisena muutoksena on mainittava, että Pelastusopiston rahoituksen lisäys on mahdollistanut koulutettavien pelastajien määrän kaksinkertaistamisen. Syksyllä 2024 Pelastusopistolla aloitti opintonsa neljä pelastajakurssia aiemman kahden kurssin sijaan. Toinen positiivinen asia on Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen

195 Parmanne, P. (2024) [Tilastot paljastavat: Pelastajia tarvitaan, kun hätä on suuri](#). Helsinki: KT-lehti. (Viitattu 3.9.2024).

196 Juutinen M, Silfverhuth I., Nygren H. & Tolvanen M. (2024) [Pelastajatarve 2024–2032](#). Kuopio: Pelastusopisto.

197 Loponen, T. & Liukkonen, H. (2024) [Pelastustoimen taskutilasto 2018–2022](#). Kuopio: Pelastusopisto. (Viitattu 3.9.2024).

ylläpitämälle Helsingin Pelastuskoululle myönnetty lupa kouluttaa edelleen pelastajia. Valtakunnallisesti haasteeksi jää, saadaanko pelastajia rekrytoitua sinne, missä eniten tarvetta on.

6.2 Poliisi

Poliisin palveluihin vaikuttavat kehityskulut kuten työn monipaikkaistuminen ja palveluiden digitalisoituminen, jotka mahdollistavat palveluiden pysymisen harvaan asutuilla alueilla väestörakenteen muutoksista ja kaupungistumisesta huolimatta. Oleellinen kysymys on, miten paljon ihmiset toisen asunnon sijaintipaikkakunnalla tulevat käyttämään viranomaisen palveluita. Trendinä on myös yksinasuvien määrän jatkuva kasvu, vieraskielisten kasvava määrä sekä harvaan asuttujen alueiden väestön vanheneminen.¹⁹⁸

Poliisin toimintaan vaikuttaa nykyään informaationsodankäynti, järjestäytynyt rikollisuus, kansainvälinen rikollisuus, verkossa tapahtuva rikollisuus, tekoälyn avulla toteutettavat digihuijaukset kuin perinteiset rikollisuuden muodotkin. Myös lasten ja nuorten tekemät rikokset ja heihin kohdistuva rikollisuus korostuvat poliisiin toiminnassa. Palveluiden sähköistyminen korostaa digitaalisen turvallisuuden merkitystä ja sähköisten palveluiden myötä korostuvat erilaiset juridiset, esimerkiksi datan omistajuuteen liittyvät kysymykset. Sähköisiin palveluihin kohdistuu monenlaisia odotuksia.¹⁹⁹

Kehityksen tahti on kova, ja poliisi on muiden viranomaisten ohella ison haasteen edessä tulkitessaan analogiseen maailmaan laadittua lainsäädäntöä vastauksena digitaalisiin haasteisiin sekä kehittäessään omaa laitteistoa ja osaamista toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla.²⁰⁰

Poliisiorganisaatio on muuttunut vuosien mittaan. Kihlakunnan uudistuksen jälkeen poliisiasemaverkko on harventunut merkittävästi. Poliisiasemat sijaitsevat lähtökohtaisesti kaupungeissa tai isommissa taajamissa. Poliisin kynnys mennä paikalle on noussut ja tavat hoitaa asiat jotenkin muutoin lisääntyneet. Poliisi on esimerkiksi

198 Poliisihallitus (2022) [Toimintaympäristöanalyysi osa 1/2, ulkoinen toimintaympäristö](#). Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022.

199 Emt.

200 Emt.

sähköistänyt monia palvelumuotojaan. Kun poliisi menee harvaseudulla hälytettynä paikalle, sitä joutuu usein odottamaan varsin pitkään, monin paikoin yli tunnin tai jopa huomattavastikin pidempään.²⁰¹

Poliisin toimintavalmiusajalla tarkoitetaan sitä aikaa, joka tehtävän vastaanottamisesta kestää siihen, kun poliisi on hälytyskohteessa valmiina toimimaan. Poliisin toimintavalmiusaikaa on mitattu keskimääräisellä tavoite- ja toteuma-ajalla sekä A- että A- ja B-kiireellisyysluokan tehtävissä. Toimintavalmiusaika lasketaan keskiarvona ja ilmaistaan minuutteina kiireellisyysluokittain.²⁰² Poliisibarometrissa vuodelta 2022 kysyttiin vastaajilta näiden subjektiivisia arvioita toimintavalmiusajasta²⁰³. Kaikkien vastaajien mediaani oli 11–20 minuuttia kun se oli Pohjanmaalla, Itä-Suomessa ja Lapissa 21–30 minuuttia. Poliisihallituksen työryhmä on esittänyt poliisille määriteltäväksi riskialuekohtaiset enimmäistoimintavalmiusajat, jonka mukaan maaseutumaisissa kunnissa enimmäistoimintavalmiusaika olisi 35 minuuttia 80 %:ssa A-kiireellisyysluokan tehtävistä (toteuma 18,32–41,60 min). Maaseutumaisissa kunnissa, joissa keskiarvo on 50 tai vähemmän A-tehtäviä vuodessa, enimmäistoimintavalmiusaika olisi 55 minuuttia 80 %:ssa A-kiireellisyysluokan tehtävistä (toteuma 14,23–144,26 min.)²⁰⁴ Maaseutubarometrin mukaan haja-asutusalueilla asuvista 19 % koki poliisin olevan helposti tavoitettavissa siinä missä tavoitettavuuden koki heikoksi 41 %.²⁰⁵

Poliisin A- ja B-kiireellisyysluokan tehtävistä 97 prosenttia kohdistuu kaupunkeihin, kaupunkimaisiin paikkoihin tai taajamiin ja kolme prosenttia maaseutumaisiin paikkoihin. Maaseutumaisissa kunnissa onkin yleisesti ottaen hyvin turvallista. Kuitenkin turvallisuuden tunnetta heikentävät pitkät odotusajat silloin kuin apua tarvitaan. Kiireellisesti hoidettavien A-tehtävien toimintavalmiusaika ei ole kuitenkaan vuosien mittaan merkittävästi muuttunut.²⁰⁶

201 Karnaranta A. (2019) Valvonta- ja hälytystoiminnan tila. Selvityshankkeen loppuraportti 3/2019. Poliisihallituksen julkaisusarja.

202 Sisäministeriö. [Työryhmä ehdottaa enimmäistoimintavalmiusaikoja poliisille](#). (Viitattu 6.8.2024).

203 Vuorensyrjä M., Rauta J., Hämäläinen E., Attila H., Koivula J. & Ollila P. (2022) [Poliisibarometri 2022. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta](#). Sisäministeriön julkaisuja 2023:25. Helsinki: Sisäministeriö.

204 Sisäministeriö (2019) Taulukko: [Ehdotus poliisin enimmäistoimintavalmiusajoiksi](#). (Viitattu 6.8.2024).

205 Ovaska U. & Vihinen H. (2020) [Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 3](#). Luonnonvarakeskus.

206 Karnaranta A. (2019) Valvonta- ja hälytystoiminnan tila. Selvityshankkeen loppuraportti 3/2019. Poliisihallituksen julkaisusarja.

Poliisin toimintaa tulisi pyrkiä tehostamaan esimerkiksi kenttätöiminnan johtamista kehittämällä, partioiden ajoittaisella kohdentamisella harva-alueille, teemaluonteisella valvonnalla, poliisilaitosten välistä yhteistoimintaa lisäämällä, yhteistoiminnan tehostamisella Rajavartiolaitoksen kanssa sekä vaihtoehtoisia toimintamalleja kehittämällä. Yhteistoiminnan kehittämisen mahdollisuudet myös esimerkiksi VPK:n, SPR:n Vapepan ja ensihoidon kanssa tulisi selvittää.²⁰⁷

Poliisin toimintaa voisivat tehostaa vaihtoehtoiset toimintamallit, kuten kylä-poliisitoiminta, poliisin palveluautot, siirrettävät poliisiasemat, dronet, asuntoautot, helikopterit, robotit tai erilaiset muut teknologian mahdollistamat ratkaisut. Tällöin ainakin joku osa valvontatehtävistä voitaisiin hoitaa etänä esim. dronen avulla puhe- ja näköyhteydellä poliisiasemalta tai poliisiautosta, joka sijaitsee kaukana kohteesta. Ruotsin poliisilla on jo vuosien ajan ollut käytössä esimerkiksi asunto-autoja, joiden toiminta-ajatuksena on ollut päästä mahdollisimman lähelle kansalaisia. Asuntoautot toimivat tarvittaessa myös siirrettävinä poliisiasemina, jolloin asiakaspalvelua ja tapaamisia voidaan toteuttaa esimerkiksi erikseen ilmoitettuina aikoina missä tahansa. Se mahdollistaa myös vaikkapa useamman työvuoron pituuden yhdenjaksoisen komennuksen lepoaikoihin.²⁰⁸

Poliisihallituksen toimeksiannosta perustettu työryhmä sai tehtäväksi suunnitella toimenpiteitä, joiden avulla poliisin näkyvyys erikseen valituilla harva-alueilla lisääntyy ja toimintavalmiusaika paranee. Työryhmän suosituksesta harvakuntien kiireellisiin hälytystehtäviin lähtee aina lähin vapaa poliisipartio yhteistyöpoliisilaitosten alueilta.²⁰⁹

Poliisissa toteutettiin vuosien 2021–2023 aikana ns. HARVATURVA -projekti, jossa oli mukana viisi poliisilaitosta. Näiden poliisilaitosten alueelta valittiin harvaan asuttuja kuntia, joissa valvontaa ja hälytystehtäviä hoidettiin erillisen suunnitelman mukaisesti poliisilaitosten yhteisillä resursseilla. Projektin myötä ja tietojohdoisen toiminnan kautta, poliisipartiot ovat näissä harvakunnissa näkyneet ja vaikuttaneet merkittävästi. Palaute kansalaisilta on ollut erittäin positiivista ja poliisin lisääntyneen näkyvyyden johdosta on oletettavaa, että turvallisuuden tunne on kasvanut harva-alueilla. Projektista saatuja oppeja hyödynnetään jatkossa kaikissa

207 Emt.

208 Emt.

209 Poliisi. [Poliisi tehostaa valvonta- ja hälytystoimintaa harvaan asutuilla alueilla](#). (Viitattu 6.6.2024).

harvakunnissa koko Suomen alueella.²¹⁰ Projektin opit jalkautettiin erillisen ohjaavan kirjeen muodossa keväällä 2024 kaikkiin poliisilaitoksiin. Ohjeistukset liittyivät seuraaviin kokonaisuuksiin: näkyvän valvonnan linjaukset, lähimmän partion periaate, viestinnän merkityksen korostaminen, sisäisen tiedonkulun terävöittäminen ja toiminnan johtamisen ja seurannan merkityksen korostaminen.

1.10.2024 alkaen on nimetty 26 poliisilaitosten raja-alueiden kuntaa, joissa on siirrytty yleisestä hälyttämisohjeesta poikkeavaan menettelyyn, eli hätäkeskuslaitosta on ohjeistettu näiden valittujen harvakuntien osalta erikseen. Toimintamalli tarjoaa hätäkeskuspäivystäjälle hälytettäväksi aina sitä partiota, mikä ajallisesti saavuttaa tehtäväpaikan nopeimmin, riippumatta siitä, minkä poliisiyksikön partio on kyseessä ja millä alueella se partioi. Jatkossa näiden nimettyjen kuntien toimintavalmiusaikoja seurataan korostetusti ja toimintaa kehitetään palautteen mukaan.

6.3 Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen strategian 2030 mukaan toiminnan päämäärät ja strategiset linjaukset ovat seuraavat:

1. Rajaturvallisuus. Suomen ulkorajavalvonta on tehokasta ja uskottavaa. Rajavartiolaitoksen kansainvälinen toiminta lisää Suomen ja Euroopan turvallisuutta.
2. Meriturvallisuus. Merellä ylläpidetään jatkuva läsnäolo ja korkea johtamis- ja toimintavalmius kaikkiin turvallisuustehtäviin. Suomen meripelastus- ja ympäristövahinkojen torjuntajärjestelmä pystyy osoittamaan kaikille hädässä oleville apua ja torjumaan ympäristövahingot.
3. Sotilaallinen maanpuolustus ja puolustusvalmius. Rajavartiolaitoksen valmius ja kyky alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen ja sotilaalliseen maanpuolustukseen on välitön. Osana Suomen kansallista puolustusjärjestelmää Rajavartiolaitos osallistuu Naton yhteiseen puolustukseen.

²¹⁰ Poliisihallitus (2022) [Toimintaympäristöanalyysi osa 1/2, ulkoinen toimintaympäristö](#). Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022.

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina ovat rajaturvallisuus, turvallisuus merialueilla sekä alueellinen koskemattomuus ja puolustusvalmius. Tehävät hoidetaan kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa kaikissa luonnon oloissa sekä kaikissa yhteiskunnan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Rajavartiolaitoksella on hyvä valmius alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen ja valtakunnan puolustamiseen.

Rajojen valvonnalla luotava tilannekuva mahdollistaa resurssien tehokkaan käytön. Luvattomat rajanylitykset ja muu laiton toiminta paljastetaan ja luvattomat rajanylittäjät otetaan kiinni. Rajaturvallisuutta uhkaavat tilanteet hallitaan kaikissa oloissa maalla ja merellä.

Rajavartiolaitos on Suomen johtava rannikkovartiostotoimintojen toteuttaja. Rannikkovartiostotoiminnot ovat eurooppalainen laaja-alainen käsite, joka sisältää rajojenvalvonnan merialueella, meripelastuksen, meriympäristön suojelun, yleisen lainvalvonnan merellä, meriturvallisuuden, kalastuksen valvonnan, tullivalvonnan sekä merenkulun turvatoimet. Suomen meripelastusjärjestelmä on luotettava.

Rajavartiolaitoksen johtamis- ja toimintavalmius merellisiin onnettomuuksiin on välitön. Rajavartiolaitos vastaa ympäristövahinkojen torjunnasta Suomen talousvyöhykkeellä ja aluevesillä aavalla selällä sekä edistää merellisen ympäristön suojelua.

Rajavartiolaitoksen viestintä lisää osaltaan kansalaisten turvallisuuden tunnetta. Viestinnässä korostuvat, sekä sisäisen, että ulkoisen turvallisuuden ulottuvuudet ja Rajavartiolaitoksen laaja yhteiskunnallinen merkitys.

Häiriötilanne itärajalla jatkuu rajanylityspaikkojen pysyessä suljettuina. Tilanne rajalla on kuitenkin vakaa. Suljetuilla rajanylityspaikoilla ei ole vuonna 2024 pyrkinyt Suomeen henkilöliikennettä. Tammikuun jälkeen maastorajalla ei ole havaittu välineellistämislähtöön liittyviä laittomia maastorajanylityksiä.

Turvallisuustilanne Euroopassa ja Suomen lähialueilla jatkuu epävakana, mikä heikentää myös itärajan rajaturvallisuustilanteen ennakoitavuutta. Venäjä on tähän mennessä jatkanut maastorajan valvontaa ja estänyt laittomia rajanylityksiä Suomeen. Välineellistetyn maahantulon uhka erityisesti rajanylityspaikoilla on kuitenkin edelleen korkea, mikäli rajanylityspaikkoja avataan. Rajavartioyhteistyö Venäjän kanssa on jatkunut, mutta sen puitteissa ei ole saatu asiaan ratkaisua.

Jo ennen itärajan rajanylityspaikkojen sulkemista loppuvuonna 2023 säännöllinen rajanylitysliikenne itärajalla oli vähentynyt 80 % vuodesta 2019 ensin koronapandemian ja sitten Venäjän kansalaisille asetettujen matkustusrajoitusten takia.

Venäjän kansalaisten viisumilla matkustamiseen ja Venäjälle rekisteröityjen autojen maahantuloon kohdistetut rajoitukset ovat edelleen voimassa. Vaikka itärajan rajanylityspaikkojen avattaisiin, rajanylitysliikenne jatkuisi vähäisenä.

7 Havaintoja turvallisuustilanteesta

Tähän lukuun on koottu Harvaturva-verkoston esiin nostamia havaintoja harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta; sen tämänhetkisestä tilanteesta, merkittävistä haasteista sekä hyvistä käytännöistä haasteiden ratkaisemiseksi.

7.1 Turvallisuuden nykytila

Harvaan asutuilla alueilla väestörakenne on huomattavan iäkäs. Riskinä on, että samanaikaisesti kun ikääntyneen väestön terveydenhuollon palveluiden tarve kasvaa, palvelut keskittyvät yhä enemmän kasvukeskuksiin. Palvelut edellyttävät liikkumista, jota varten oma auto on tarpeen etenkin kun julkinen liikenne harvaseudulla on karsittua. Lisäksi ikääntyneiden digitaidot ovat heikommalla tasolla kuin nuorempien, joten heidän palvelunsa saattavat olla riskissä heikentyä palveluiden keskittyessä yhä enemmän verkkoon. Myös heikot internet- yhteydet heikentävät palveluiden saatavuutta. Myös ikääntyvien asumisen tukipalveluiden ja yhteisöasumisen tarve kasvaa. Kotihoidon työntekijät ajavat harvaan asutuilla alueilla pitkiä matkoja, ja tiestön huono kunto hankaloittaa heidän työtään ja lisää riskejä.

Monipaikkainen asuminen yleistyy. Noin joka kolmannessa kunnassa on jo enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakituksessa asuinkäytössä olevia asuntoja.²¹¹ Nopeiden tietoliikenneyhteyksien merkitys monipaikkaiselle asumiselle on erityisen tärkeä.

Kriittisen infrastruktuurin korjausvelka. Kansalaisten ja yritystoiminnan kriittistä infrastruktuuria ovat muun muassa toimintavarmat ja kattavat liikenne- ja tietoliikenneverkot sekä säävarmat sähköverkot ja kunnossa oleva vesihuoltoinfrastruktuuri. Harva-alueiden kriittisessä infrastruktuurissa on korjausvelkaa. Tiestön kunnossapito on keskittynyt vilkasliikenteisille tieosuuksille, joskin tiestön talvihoidon rahoituksesta 40 % osoitetaan vähäliikenteiselle tieverkolle. Tiestön kunto vaikuttaa esimerkiksi lasten koulumatkoihin. Monet palvelut edellyttävät harvaseudulla asuvalta liikkumista pidemmälle palveluiden luo, jolloin tiestön kunto on olennaisessa roolissa. Myös moni yhteysalus ja yksityistielossi ja -lautta ovat elinkaarensa loppupäässä. Valtaosa sähköjen jakeluverkosta sijaitsee harvaan asutulla alueella, jossa on merkittäviä saneeraustarpeita lähivuosille. Osalle sähkönkäyttäjistä lyhyetkin katkot ovat haitaksi, jos sähkönkäyttäjällä ei ole käytössään aggregaattia. Kiinteä laajakaistayhteys on maaseutumaisilla alueilla huomattavasti harvinaisempi kuin kaupunkialueilla. Palveluiden siirtyessä verkkoon hyvät tietoliikenneyhteydet ovat elintärkeitä arjen sujumisen kannalta. Myös tulee kiinnittää huomio haja-asutusalueilla sijaitsevien pienten vesilaitosten ja -osuuskuntien toimintaedellytysten vahvistamiseen.

Turvallisuusviranomaisen resurssipula. Turvallisuusviranomaisten kuten poliisin ja pelastusviranomaisen vasteajat harvaan asutulla alueella ovat pidemmät kuin kaupunkialueella. Tämä johtuu siitä, että viranomaisen tulee keskittää toimintaansa sinne, missä palveluntarve on suuri. Esimerkiksi poliisia voi joutua odottamaan harva-alueella tunnin tai ylikin.

Maaseutualueilla kansalaistoimijoilla on keskeinen rooli paikallisen hyvinvoinnin ja arjen turvan edistämisessä. Yhteisöt ja yhdistykset ovat tärkeitä kumppaneita kunnille ja hyvinvointialueille hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen saralla. Kyläyhdistyksillä on suuri rooli paikallistoimijoina. Kansalaistoiminnan kenttä ja tulevaisuuden näkymät ovat moninaiset ja maaseudun kansalaistoiminnan alueellisten ja paikallisten erojen tunnistaminen ja huomioiminen kansalaistoiminnan tukemisessa nousee entistä tärkeämmäksi yhteiskunnan resilienssiä ja arjen turvaa koskevaksi kysymykseksi. Mm. palokuntayhdistysten jatkuvuutta haastavat ikääntyvän väestön ohella hyvinvointialueen päätökset palveluverkoista.

211 Tilastokeskus 2022

Muuttuva ilmasto luo monenlaisia uhkia. Satokadot, liukkaat kelit, tykkylumivahingot ja metsä- ja maastopalot yleistyvät. Epämääräisemmät vuodenaikojen vaihtelut aiheuttavat epävarmuutta luonnossa liikkumiseen. Esimerkiksi heikot jäät tai lumivyöryt voivat yllättää todennäköisemmin myös paikkakuntalaiset. Vaikka katastrofaalisilta metsäpaloilta on Suomessa toistaiseksi välttytty, kesän 2018 palot koettelivat pelastuslaitoksia esimerkiksi Lapissa ja Varsinais-Suomessa²¹² ja Kalajoen Raution kylällä syttyi vuosikymmenen laajimpia metsäpaloja vuonna 2021.²¹³ Palo oli poikkeuksellinen siinä mielessä, että se satoi huomattavan määrän pelastusalan resursseja ympäri Suomen. Suurimmat metsäpalot sattuivat usein harvaan asutuilla alueilla, koska muualla palonalut havaitaan aiemmin.

7.2 Keskeisimmät haasteet turvallisuuden kehittämisessä

Hyvinvointivaltiot kohtaavat monia haasteita kuten kasvava eriarvoisuus, demografiset muutokset ja ympäristökriisit.²¹⁴ Hyvinvointivaltion kriisi liittyy myös teknologiseen kehitykseen, veropohjan supistumiseen ja ulkoisiin shokkeihin kuten covid-19-pandemiaan ja Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa.²¹⁵ Väestö monimuotoistuu ja keskittyy kasvukeskuksiin. Työelämän muutokset, ekologinen kestävyyskriisi, pandemia ja yleinen tulevaisuutta koskeva epävarmuus voimistavat mielenterveysongelmia ja ihmisten kestävyys on koetuksella. Ihmisten terveys on sidoksissa luonnon terveyteen.²¹⁶

212 Lepistö J., Joentakanen J., Laurikainen H. & Kekki T. [Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020 Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla](#). Sisäministeriön julkaisuja 2020:15. Helsinki: Sisäministeriö.

213 Yle uutiset. [Kaksi vuotta sitten Kalajoen Raution kylällä syttyi vuosikymmenen toiseksi laajin maastopalo – nyt alueelle ovat saapuneet pioneerilajit](#). (Viitattu 13.9.2024).

214 Walker C.C, Druckman A. & Jackson T. (2021) [Welfare systems without economic growth: A review of the challenges and next steps for the field](#). Ecological Economics Volume 186, 107066.

215 Eick G.M, Im J. Z. & Leschke J. (2024) [Towards Social Europe? Obstacles and opportunities in the multi-level governance of welfare states](#). Social Policy Administration 58 (4), 545–553.

216 Dufva M. ja Rekola S. (2023) [Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan](#). SITRAN selvityksiä 224.

7.2.1 Uudet energiamuodot

Pelastustoimen kannalta uudet energiamuodot luovat aivan uudenlaisia haasteita, sillä niihin liittyvistä vaaratilanteista ja onnettomuuksista ei ole ehtinyt kertyä juuri-kaan käytännön kokemuksia. Pelastustoimintaan osallistuvilla henkilöillä ei välttämättä ole käytössä tilanteeseen riittävää osaamista eikä sopivaa torjuntakalustoa. Moottorialusten ollessa vesiliikenteen yleisimpiä aluksia, pelastuslaitoksilla on ollut kymmenien vuosien aikana mahdollisuus lisätä öljyvahinkojen torjuntaan käytettävää kalustoa ja osaamista. Öljynsuojarahasto on korvannut pelastuslaitoksille torjuntakaluston hankkimisesta ja torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneet kustannukset (Laki öljysuojarahastosta (140/2004)). Tämän lisäksi rahasto on korvannut harkinnanvaraisesti pelastuslaitosten öljyntorjuntakaluston säilyttämiseen tarkoitettun varaston rakentamisesta tai vuokraamisesta aiheutuneet kustannukset sekä sataman tai öljyä varastoivan laitoksen omistajalle öljyvahinkojen torjuntakaluston hankkimiseen. Öljysuojarahaston toiminta päättyy ja siltä osin rahoitus on murroksessa 1.1.2025 aloittavan Ympäristövahinkorahaston aloittamisen myötä.

Pelastustoimen on varauduttava myös aurinkovoimaloiden tulipaloihin. Pelastustoiminnan kannalta aurinkovoimalat ovat haasteellisia kohteita. Aurinkovoimaloihin on suunniteltava riittävästi palokatkoja, kulkureittejä raskaille ajoneuvoille sekä sammutusvedenottoaikoja. Voimalat olisi hyvä rakentaa niin, ettei esimerkiksi alla tai lähellä oleva maa-aines tai kasvillisuus edistä tulipalon leviämistä. Lisäksi turvatekijät aurinkovoimalan ja sen ympärillä olevien rakennusten on oltava riittävät turvallisuuden takaamiseksi.

Tuuli- ja aurinkovoimalla tuotetun sähköenergian määrää ei voi hallita. Sähkö eroaa muista tuotteista siten, että sitä ei ole voinut varastoida pitkiä aikoja laajassa mittakaavassa. Tämän haasteen ratkaisuksi on kehitelty ja aloitettu rakentaa suuria energiavarastoja, joissa energia varastoidaan lukuisiin akkuihin ja akkukontteihin. Varsinkin viime vuosina ennätyslukemiin kohonneet sähkön pörssi-hinnat ovat avanneet sähkön varastoinnille liiketoimintamahdollisuuksia. Eri puolilla Suomea on rakenteilla kymmeniä ellei peräti satoja sähkövarastoja, tehojen vaihdellessa yhdestä aina 40 megawattituntiin. Sähkövarasto on rakenteeltaan konttimainen rakennelma, joka sisältää akkuja ja muuntamoita. Isot varastot rakennetaan yleensä lähelle sähköasemia. Pienitehoisia (0–5 MWh) voidaan rakentaa sähköverkon varrelle. Maailmalla on tapahtunut sähkövarastojen räjähdyksiä, joilta Suomessa on vielä välttytty. Arizonassa neljä palomiestä loukkaantui akkuvarastossa

tapahtuneessa räjähdyksessä.²¹⁷ Varaston akuissa oli tapahtunut lämpökarkaamista, mikä muodosti tilaan vapautuneista kaasusta syttyvän seoksen. Oven avaaminen oli nostanut tilan happipitoisuutta, mikä aiheutti voimakkaan räjähdysen. Akku-varaston riittävän ilmanvaihdon varmistamisella ja tilaan soveltuvien sammutus-laitteistojen asentamisella voidaan vähentää tulipalojen ja räjähdysten riskiä.

Sähköautot yleistyvät. Joka viides vuonna 2023 maailmalla myyty uusi auto oli sähköauto.²¹⁸ VTT on ennustanut, että Suomessa on vuonna 2030 jopa 630 000 täyssähköautoa ja 300 000 ladattavaa hybridautoa.²¹⁹ Sähköautot ovat polttomoottoriautoja painavampia ja sisältävät käyttöenergiaa varastoivia akkuja ja akkukennostoja. Autojen lisääntynyt paino aiheuttaa haasteita muiden muassa pysäköintihallien kantavuuksille ja teiden kunnolle. Liikenneonnettomuudessa sähköautot aiheuttavat pelastustoiminnalle uudenlaisia riskejä, kun sähköautossa on huomattavasti enemmän kaapeleita ja sähkötoimisia laitteita kuin muissa autoissa. Sähköautojen paloriskiä on pidetty polttomoottoriautoja pienempänä. Viimeisimpien tietojen mukaan sähköautojen tulipalojen syttymistajuus on jo lähellä polttomoottoriautoja. Etelä-Korealaisten tilastojen mukaan syttyi 1,3 sähkö-autopaloa 10 000 ajoneuvoa kohti, kun vastaava luku polttomoottoriautoilla oli 1,9 vuonna 2023.²²⁰ Sähköautopalojen sammuttaminen on haastavaa. Käyttöakku-jen kohonnutta lämpötilaa on hankala saada laskemaan akkukennostojen raken-teen vuoksi. Suomessakin on havaittu, että jo kertaalleen sammutettu auto on syttynyt uudelleen palamaan.²²¹ Parhaiten toimivaksi torjuntakeinoksi on havaittu auton upottaminen veteen riittävän pitkäksi aikaa tai auton siirtäminen paikkaan, jossa sen palaminen ei uhkaa levitä. Jälkimmäisessä toimenpiteessä on omat ris-kinsä pelastustoiminnalle. Asumisturvallisuuden kannalta sähköautot luovat oman riskinsä, jos ajoneuvoja säilytetään ja ladataan asuntojen läheisyydessä. Kuntien kaavoituksessa tämä tulisi ottaa jatkossa huomioon.

217 McKinnon M., DeCrane S. & Krber S. [Four Firefighters Injured In Lithium-Ion Battery Energy Storage System Explosion – Arizona](#). Columbia: Underwater Laboratories Inc. (Viitattu 2.9.2024).

218 Reuters: [South Korean alarm over EV fires puts spotlight on safety concerns](#). Soul: Reuters (Viitattu 2.9.2024).

219 Koljonen, T., Silfver, T., Soimakallio, S., Koreneff, G., Lehtilä, A., Markkanen, J., Vainio, T., Aakkula, J., Haakana, M., Hirvelä, H., Lehtonen, H., Mutanen, A., Myllykangas, J.-P., Viitanen, J., Vikfors, S., Forsberg, T., & Koskivaara, O. (2024) [Perusskenaariot energia- ja ilmastotoimien kokonaisuudelle kohti päästöttömyyttä \(PEIKKO\)](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja No. 2024:26 (Viitattu: 2.9.2024).

220 Reuters: [South Korean alarm over EV fires puts spotlight on safety concerns](#). Soul: Reuters (Viitattu 2.9.2024).

221 Pronto [verkkosivu]. Kuopio: Pelastusopisto. <https://prontonet.fi>. (Viitattu 19.7.2024).

Fossiilisten polttoaineiden kulutuksen vähentämiseksi myös fossiilisten kaasujen kulutusta on vähennettävä. Ratkaisuksi on vaihtoehtona synteettiset kaasut, kuten esimerkiksi uusiutuva vety ja synteettinen metaani. Muiden muassa Porvoossa kehitetään teollisen mittakaavan uusiutuvan vedyn tuotantolaitosta ja Tornioon on suunnitteilla synteettisen metaanin tuotantolaitos. Kaikkien kaasujen lailla synteettisten kaasujen yksi turvallisuusriski on palo- ja räjähdysriski, mikä aiheuttaa vaaraa niin ympäristölle kuin pelastustoiminnallekin. Toinen uusien energioiden tuotanto-, kuljetus- ja varastointirakennusten ja -rakennelmien turvallisuuden haaste on lainsäädäntöhankeiden perusteiden nopea muutos. Tämä koskee synteettisten kaasujen lisäksi muiden muassa aiemmin kuvattuja sähkövarastoja ja sähköautoja. Suomessa rakentamisen ja turvallisuuden lainsäädännössä ei välttämättä ole ehditty ottaa huomioon kaikkia uusiin energiamuotoihin liittyviä seikkoja. Asiassa haastaa vielä kansainvälisten standardien keskeneräisyys. Monet uusia energiamuotoja tuottavat, välittävät ja käyttävät rakennukset, rakennelmat ja laitteet ovat niin uusia, että ikääntymisen vaikutuksista rakennuksiin, rakennelmiin ja laitteisiin ei ole ehtinyt kertyä kokemuksia. Vedyn käyttöönottoa hidastaa osaltaan se, että kuluttajaturvallisuuden parissa on vielä kehitettävää.

*Palo- ja henkilöturvallisen tuulivoimalan suunnitteluun ja rakentamiseen on kirjoitettu viime vuosien aikana useita ohjeita. Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos on julkaissut helmikuussa 2023 tiiviin ohjeen tuulivoimapuiston suunnitteluun ja rakentamiseen.²²² Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on julkaissut tammi-kuussa 2023 *Aurinkosähköjärjestelmien paloturvallisuusohjeen*.²²³*

Sähkövarastot on esimerkki uusiin energiamuotoihin liittyvistä puutteista lainsäädännössä. Pelastustoimen kannalta mittavan kokoisia akkuvarastoja ei voi pitää onnettomuusriskiltään tavanomaisiin varastorakennuksiin verrattavina. Koska kemikaalilainsäädäntöä ei sovelleta akkuihin tai akkuvarastoihin, kuntien rakennusvalvonnoilla on merkittävä vastuu. Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on laatinut lausuntopohjan sähkövarastojen rakennuslupahakemuksiin. Lausuntopohja ei ole julkinen asiakirja, mutta on valtakunnallisesti pelastuslaitosten hyödynnettävissä.

222 Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos (2023) [Ohje tuulivoimapuiston suunnitteluun ja rakentamiseen](#). (Viitattu 14.10.2024).

223 Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. [Aurinkosähköjärjestelmien paloturvallisuusohje](#). (Viitattu 14.10.2024).

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on julkaissut kesäkuussa 2022 ohjeen *sähköautojen lataamiseen kiinteistöissä*.²²⁴ Ohje sisältää sähköajoneuvojen latauspisteiden suunnitteluun ja rakentamiseen liittyviä suosituksia pelastustoimen asiantuntijoiden näkökulmasta.

Erityisesti *synteettisiin kaasuihin* liittyen pelastustoimen asiantuntijat eivät ole laatineet omia turvallisuusohjeita. Yleisesti kaasuihin liittyviä ohjeita ja oppaita Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston kemikaalivalvonnan asiantuntijat sen sijaan ovat laatineet ja osallistuneet aktiivisesti sidosryhmien ohjeiden valmisteluun. Kumppanuusverkoston verkkosivujen Tietopankista²²⁵ löytyy lukuisia oppaita ja ohjeita esimerkiksi hakusanalla ”kaasu” tai ”vety”. Tukes käsittelee kaasujen teollisen käsittelyn lupahakemuksia ja antaa kemikaalineuvontaa yrityksille. Tukes on julkaissut lukuisia ohjeita ja oppaita kemikaalilaitoksille verkkosivuillaan²²⁶. Maakaasuun ja biokaasuun liittyvän ohjeistuksen Tukes on koonnut omille verkkosivuilleen.²²⁷ Useat ohjeet on laadittu yhteistyössä pelastustoimen asiantuntijoiden kanssa.

7.2.2 Ilmastonmuutos, luonnon muuttuminen ja luonnon kantokyvyn mureneminen

Suomen vuosikeskilämpötila on jo noussut noin 2 astetta esiteolliseen aikaan verrattuna. Tämä lämpeneminen on noin kaksi kertaa enemmän kuin maapallolla keskimäärin.²²⁸ Talvet lauhtuvat ja kesät kuumenevat. Lämmitystarve vähenee, mutta hellejaksot koettelevat aiempaa useammin.²²⁹ Sademäärät kasvavat.²³⁰

224 Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. [Sähköautojen latauspisteet kiinteistöissä ja pelastustoiminnan edellytysten huomioiminen](#). (Viitattu 14.10.2024).

225 Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. <https://pelastuslaitokset.fi/tietopankki>. (Viitattu 16.10.2024).

226 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Kemikaalilaitokset: ohjeet ja oppaat](#). (Viitattu 16.10.2024).

227 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Maakaasu ja biokaasu](#). (Viitattu 16.10.2024).

228 Valtioneuvosto (2023) [Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030. Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2023:73.

229 Ympäristö.fi. [Ilmastonmuutos näkyy jo Suomen luonnossa](#). (Viitattu 19.9.2024).

230 Tuomenvirta H., Haavisto R., Hildén M., Lanki T., Luhtala S., Meriläinen P., Mäkinen K., Parjanne A., Peltonen-Sainio P., Pilli-Sihvola K., Pöyry J., Sorvali J., Veijalainen N. [Sää- ja ilmastoriskit Suomessa – Kansallinen arvio](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2018.

Ilmastomuutokseen liittyvät riskit pohjoisessa ja etelässä tulevat olemaan hyvin erilaisia. Alueiden sijainti vaikuttaa alueiden altistumiseen ja haavoittuvuuksiin. Maantieteellisen sijainnin lisäksi kaupunkialueiden ja maaseudun jakautumisella on suuri vaikutus riskiin. Maaseudulla ilmastomuutoksella voi olla suurempi vaikutus elinkeinoihin, ja muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin voi vaikeuttaa sopeutumis-toimien toteuttamista, kun alue- ja kuntatason taloudelliset resurssit vähentyvät.²³¹

Ilmastomuutos pidentää kasvukautta ja lisää sen lämpösummaa.²³² Kuitenkin sään vaihtelut, ääri-ilmiöt ja suurempi tauti- ja tuholaispaine saattavat aikaan saada haittoja maataloudelle. Vesien ja ravinteiden hallinnan rooli tulee entisestään kasvamaan niin maa- kuin metsätaloudessa. Monimuotoisten luonnonympäristöjen tarjoamat ekosysteemipalvelut ovat välttämättömiä ilmastomuutokseen sopeutumiselle. Metsävaroja voidaan kasvattaa mm. metsittämällä, estämällä metsäkatoa, kaavoituksella, hyvällä maankäytön suunnittelulla, nopealla metsän uudistamisella ja kiertotalouteen perustuvalla oikein kohdistetulla tuhkalannoituksella.²³³

Ilmastomuutoksen hillintä maaseudun elinkeinotoiminnassa edellyttää kestäviä ratkaisuja energian käyttöön ja tuotantoon. Maaseutu on ratkaisevassa asemassa bioenergian, tuulienergian ja aurinkoenergian tuottamisessa. Maaseutuympäristöä tulee hoitaa kestävä kehitys ja paikalliset erityispiirteet huomioiden. Maaseutu tulisi säilyttää monimuotoisena, puhtaana ja vetovoimaisena luonto- ja kulttuuriympäristönä, joka on tulevienkin sukupolvien hyödynnettävissä. Toimenpiteiden tavoitteena tulee olla luonnon monimuotoisuuden ja maaseudun kulttuurimaisemien säilymisen turvaaminen. Elinvoimainen maatalous on maaseudun kulttuuriympäristön säilymisen edellytys.²³⁴

231 Valtioneuvosto (2023) [Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastomuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030. Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2023:73.

232 Ympäristö.fi. [Ilmastomuutos näkyy jo Suomen luonnossa](#). (Viitattu 19.9.2024).

233 Emt.

234 Emt.

Luontokato tarkoittaa ihmisen toiminnasta aiheutuvaa lajien ja muun luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Luonto köyhtyy niin kasvi-, sieni- kuin eläinmaailmassa.²³⁵ Luonnon ekosysteemien heikennys uhkaa elintärkeiden ekosysteemipalveluiden tuotantoa sekä ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta.²³⁶

Monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeää on pysäyttää lajiston köyhtyminen ja luontotyyppien uhanalaistuminen, parantaa monimuotoisen luonnon saavutettavuutta sekä lisätä monimuotoisuutta maaseudulla ja asutuskeskuksissa. Lisäksi tulee tehostaa vieraslajien torjuntaa ja turvata ekosysteemipalvelut.²³⁷ Maatalousalueilla on tärkeää säilyttää avoimia alueita, joita monet lajit käyttävät elinympäristöinä.²³⁸

Jotkut lajit ovat lisääntyneet kuten suurpedot eli karhut ja sudet. Tämä aiheuttaa turvattomuuden tunteita harvaan asutulla maaseudulla. Jos maaseudun väestö kokee, ettei heidän huoleensa vastata, se on omiaan herättämään epäluottamusta viranomaisen toimintakykyyn. Valtioneuvoston asettaman asiantuntijatyöryhmän tehtävänä on laatia ehdotus asetuksesta, joka sujuvoittaa suurpetojen vahinkoperusteisten lupien myöntämistä. Tehtävänä on myös tehdä ehdotuksia niin sanottujen kannanhoidollisten poikkeuslupien mahdollistamiseksi. Lisäksi työryhmän tulee ehdottaa, miten suurpetokantojen arviointia ja hoitoa voidaan kehittää.²³⁹

Maaseudun Sivistysliitto on saanut Cap 27 -maaseutuhankkeiden valtakunnallisessa hankehaussa rahoituksen hankkeelle Ryytimaa – resurssiviisas yhteisöviljely paikallisyhteisöjen turvana. Hankehaun teemana olivat turvallisuus ja varautuminen. Ihmisten toiminnasta aiheutuvaa luontokatoa on mahdollista ehkäistä ja korjata ottamalla käyttöön ns. ekosysteemisen suunnittelun menetelmiä yhteisöllisen viljelyn kontekstissa uudistavan viljelyn periaatteiden mukaisesti. Kun ekosysteemin toiminnan periaatteet integroidaan osaksi ihmisympäristöjen toimintaa, voidaan

235 Suomen Luonnonsuojeluliitto: [Luontokato vai luontoteko?](#) (Viitattu 9.9.2024).

236 Kotiaho, J. S., Ahlvik, L., Boström, C., Bäck, J., Herzon, I., Jokimäki, J., Kallio, K. P., Kulmala, L., Lehtikoinen, A., Nieminen, T. M., Oksanen, E., Pappila, M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi, I. & Ketola, T. 2021. [Keskeiset keinot luontokadon pysäyttämiseksi. Luontopaneelin viestit hallituksen puoliväliriiheen](#). Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2/2021.

237 Maaseutu.fi. [Laiduntaminen lisää luontoarvoja](#). (Viitattu 20.9.2024).

238 Maa- ja metsätalousministeriö. [Luonnon monimuotoisuus](#) (Viitattu 9.9.2024).

239 Maa- ja metsätalousministeriö. [Asiantuntijatyöryhmä suden ja muiden suurpetojen poikkeuslupakäytäntöjen kehittämiseksi – Maa- ja metsätalousministeriö \(mmm.fi\)](#). (Viitattu 11.10.2024).

samanaikaisesti toteuttaa esimerkiksi sekä ruoantuotantoa että kohentaa maaperän kasvukuntoa ja biologista monimuotoisuutta. Lisäksi voidaan perustaa tuulensuojatutuksia sekä tarjota ravintoa ja elintilaa pölyttäjille sekä hoitaa metsää ja turvata moni-ikäinen ja monilajinen eliöstö.²⁴⁰

Luonnon kantokyky murenee, sillä elämme keskellä ekologista kestävyyskriisiä. Ilmasto kuumenee, luonnon monimuotoisuus heikkenee hälyttävää vauhtia, luonnonvaroja kulutetaan liikaa ja jätteiden määrä kasvaa. Ihmisen toiminta kuormittaa elollista ja elotonta luontoa yli kantokyvyn rajojen ja vaarantaa siten koko taloutemme ja hyvinvointimme pohjan.²⁴¹

7.2.3 Digitalisaatio ja etätyö

Digitalisaatio etenee kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja siitä on saatavilla hyötyjä etenkin maaseudulla asumiseen, maaseudun palvelutuotantoon, yrittämiseen ja työntekoon. Digitalisaation perustana on luotettavat tietoliikenneyhteydet (laajakaista ja mobiili). Toimivat yhteydet luovat tasa-arvoa kaupungin ja maaseudun välille, ne mahdollistavat toimintaa paikkariippumattomasti ja monipaikkaisesti. Toimivien yhteyksien lisäksi tarvitaan kuitenkin digitaalisia palveluita, jotka tuovat käyttäjilleen lisäarvoa.²⁴² Luotettavat tietoliikenneyhteydet harvaan asutulla maaseudulla tulee turvata. Digitaalisia palveluita tulee osata käyttää, jolloin korostuvat digiosaamisen taidot ja tuki. On tärkeää, että esimerkiksi ikäihmisille on tarjolla digi-tukea lähipalveluna.

Mökkietätyö nostaa hyvinvointia. Kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön merkittävimmät hyödyt verrattuna perinteisesti järjestettyyn ansiotyöhön ovat elämänlaadun koheneminen, parantunut työrauha ja -teho sekä suhde ympäristöön ja asumiseen liittyvät hyödyt. Kakkosasunto auttaa jaksamaan ja jatkamaan työelämässä. Mökkietätyöhön liittyvät haitat liittyvät ylitöiden tekemiseen, tiedonkulkuun ja tietoliikennetekniikkaan, työtehoon, taloudellisiin kustannuksiin ja

240 Mollison B. (1988) *Permaculture – A Designer’s Manual*. Sisters Creek: Tagari Publications.

241 Dufva M. ja Rekola S. (2023) *Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan*. SITRAN selvityksiä 224.

242 Hantula, H. & Värilä, A. (2022) *Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027*. Raportteja 67/2022. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

kakkosasunnolle matkustamiseen.²⁴³ Mökkibarometrin²⁴⁴ tulosten mukaan keskimääräinen vapaa-ajan asunnolla vietetty vuosittainen vuorokausimäärä on kasvanut 79 käyttövuorokaudesta 103 käyttövuorokauteen. Myös etätöitä tehdään vapaa-ajan asunnolta entistä enemmän. Suomalaiset kokevat erityisen tärkeäksi asumisen lähellä luontoa.²⁴⁵

7.2.4 Muuttunut turvallisuusympäristö

Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä on tapahtunut perustavanlaatuinen muutos Venäjän hyökättyä Ukraina. Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan on pitkäkestoisia vaikutuksia turvallisuusympäristöön Euroopassa ja Suomen lähialueilla. Turvallisuusympäristön muuttumisen johdosta Suomi varautuu monitahoiseen hybridi- ja informaatiovaikuttamiseen.²⁴⁶

Hybridituhhat saivat näkyvyyttä Suomen kansallisessa turvallisuudessa Venäjän liitettyä Krimin itseensä 2014. Tapaukseen liittyi epätavanomaisia taktiikoita kuten ”pienet vihreät miehet” ja kyberoperaatiot. Viimeaikaiset kyberhyökkäykset, Baltic-connector-kaasuputken sabotaasi ja Venäjän välineellistetty muuttoliike Suomen rajalla vuonna 2015 ja sittemmin 2023–2024 osoittaa tarvetta varautua monimuotoiseen hybridi- ja informaatiovaikuttamiseen. Lisäksi huoli ulkomaisista, erityisesti venäläisistä, strategisten paikkojen lähellä sijaitsevien kiinteistöjen omistuksesta Suomessa on lisääntynyt Krimin Venäjään liittämisen jälkeen.²⁴⁷ Hybridituhkien perimmäisenä tavoitteena on heikentää yleisön luottamusta demokraattisiin instituutioihin, haastaa yhteiskuntien perusarvot poliittisen vaikutusvallan saavuttamiseksi sekä päätöksentekoon vaikuttaminen.²⁴⁸

243 Komulainen, V. (2007) [Etätöy maaseudulla kakkosasunnolla. Töissä lomalla luonnon helmassa](#). MTT:n selvityksiä 136. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Helsinki: MTT Taloustutkimus.

244 Voutilainen O., Korhonen K., Ovaska U. & Vihinen H. (2021) [Mökkibarometri 2021](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.

245 STT Info. Suomen Ympäristökeskus. [Luonnonläheisyys, edulliset asumiskustannukset ja toimiva pohjaratkaisu korostuvat suomalaisten asumistoiveissa](#). (Viitattu 17.9.2024).

246 Valtioneuvosto (2022) [Ajankohtaiskeskustelu turvallisuusympäristön muutoksesta](#). Valtioneuvoston julkaisu 2022:18.

247 Fjäder C. & Schalin J. (2024) [Building resilience to hybrid threats: Best practices in the Nordics](#). Hybrid CoE Working Paper 31. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

248 Giannopoulos, G., Smith, H. & Theodoridou, M. (toim.) (2020) [The landscape of Hybrid Threats: A conceptual model](#). Helsinki: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

Energian tuotannon hajauttaminen on huoltovarmuuden kannalta hyvä asia. Harvaan asuttujen alueiden ja asukkaiden turvallisuuden kannalta energian tuotantolaitoksiin ja energiainfrastruktuuriin kohdistuva häirintä, ilkivalta, sabotaasi ja sotilaallinen voimankäyttö luovat kuitenkin vaikeasti ennakoitavissa olevia uhkia. Uuden energian tuotanto- ja varastointilaitoksia rakennetaan usein harvaan asutulle alueelle, jossa rakentamiselle on taloudellisesti otolliset olosuhteet ja kohteet ovat suojattavissa normaaliolojen riskeiltä.

Suomessa pitkä kylmä aika, pitkät keskitetyt energiasiirtoyhteydet, korkea sähköriippuvuus, kasvava tietoliikenne riippuvuus ja pitkät logistiset reitit antavat mahdollisuuksia esimerkiksi eristää alueita tai aiheuttaa kumuloituvia ongelmia poiketen perinteisistä poikkeustilanteista kuten vakavista myrskytuhoista tai tulvista. Hybridisodankäynnissä kohteet voivat olla siviilikohteita kuten sähkönjakelua, vesilaitoksia tai tietoliikenneyhteyksien kaltaisia kriittisen infrastruktuurin rakenteita.²⁴⁹

Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla, kuten erityisillä eturyhmillä, uskonnollisilla järjestöillä, urheilujärjestöillä ym. voi olla tärkeä rooli vastata hybridiuhkiin, koska ne voivat toimivat solmuina ja verkostoina tiedon jakamiseen, avustustuotteiden jakelun järjestämiseen, ja jäsentensä mobilisoimiseksi. Monessa tapauksessa, kansalaisjärjestöt edustavat yksilöiden sosiaalisia siteitä joihin he ovat aktiivisimmin sijoittaneet ja sitoutuneet yhteisön tasolla. Jotkut kansalaisjärjestöt ovat myös osa kansallista järjestöä ja niillä on vahvat yhteydet kollegoihinsa naapuriyhteisöissä.²⁵⁰

Esimerkiksi viranomaisten sähköisten järjestelmien kaaduttua järjestöt voivat tarjota jäsenistään tietoa paikallisella tasolla, mobilisoida vapaaehtoisia ja varmistaa, että ihmiset ovat turvassa. Kansalaisjärjestöt voivat lisätä ihmisten tietoisuutta hybridiuhkien aiheuttamista häiriöiden riskistä ja auttaa varautumaan riskeihin, esimerkiksi 72 tuntia varautumissuosituksen mukaisesti. Viranomaiset voivat osallistaa kansalaisjärjestöjä varautumissuunnitteluun ja harjoituksiin.²⁵¹

Monet haavoittuvista palveluista ovat yksityisten yritysten ylläpitämiä. Olisikin tärkeää tunnistaa ja kartoittaa yhteisöissä saatavilla olevat yksityisen sektorin resurssit, ja pitää tällaiset tietokannat ajan tasalla ja helposti saatavilla hätätilanteissa.²⁵²

249 Himberg, K. (2017) Sisäinen turvallisuus. Teoksessa: [Turvallinen Suomi 2018. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta](#). Turvallisuuskomitea.

250 de Coning C. (2021) [Strengthening the resilience and adaptive capacity of societies at risk from hybrid threats](#). Hybrid CoE Working Paper 9. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

251 Emt.

252 Emt.

Paikallisilla viranomaisilla ja erityisesti pelastusviranomaisilla on velvollisuus valmistautua hätätilanteisiin, mutta he voivat olla vähemmän tietoisia hybridiuhkien aiheuttamista erityistarpeista. Viranomaisten olisikin lisättävä paikallisviranomaisten tietoisuutta hybridiuhkista ja auttaa heitä suunnittelemaan ja valmistautumaan tällaisiin tilanteisiin koulutuksen ja skenaarioharjoitusten avulla. Näihin tilaisuuksiin tulisi kutsua mm. kansalaisjärjestöjä ja yksityisen sektorin toimijoita. Hybridiuhkat vaativat erityisesti ajattelutapaa, jossa kansalaisjärjestöt ja yksityinen sektori ymmärretään ja otetaan mukaan kriittisinä sidosryhminä ja kumppaneina, ei uhreina tai riskeinä, joita pitää hallita. Viranomaisten tulisi toimia kansalaisyhteiskunnan itseorganisoitumisen edistäjinä ja mahdollistajina.²⁵³

Muuttoliikkeen välineellistämiseen hybridivaikuttamisen keinona on vastattava tarvittavin operatiivisin, oikeudellisin, diplomaattisin ja taloudellisin keinoin. Hybridivaikuttaminen voi näkyä vakavina yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöinä, ja sillä voidaan luoda jännitteitä esimerkiksi maahantulijoiden ja heitä vastustavien ryhmien välille.²⁵⁴

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muuttuminen heijastuu myös kyberympäristössä. Kyberympäristön uhat ovat monimutkaistuneet ja lisääntyneet erityisesti yhteiskunnan eri toimijoiden digitalisaatiosta johtuen. Kyberhyökkäyksiä on suunnattu Suomessa valtio- ja kuntatason toimijoita ja elinkeinoelämää kohtaan. Yritysten on jatkuvasti huolehdittava, ettei esimerkiksi energiajakelun, logistiikkaketjujen tai muun kriittisen infrastruktuurin ohjausjärjestelmiin pääse käsiksi suoraan avoimesta verkosta. Kansallisen tason ohella myös alueilla on suuri merkitys häiriö- ja kriisitilanteissa. Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla on yhteiskunnan ja kansalaisten kannalta erittäin kriittisiä toimintoja, kuten vesi- ja energiahuolto, pelastustoimi sekä sosiaali- ja terveydenhuolto.²⁵⁵

Turvallisuusympäristön muutos korostaa tarvetta kansalaisten omatoimiselle varautumiselle ja väestönsuojakoulutukselle.

253 Emt.

254 Emt.

255 Valtioneuvosto (2022) [Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18.

7.3 Hyviä käytäntöjä arjen turvallisuudessa

Kylävaralla parannetaan kylä- ja paikallistason varautumista ja kriisinkestävyyttä. Varautumisen tärkeys nousee nykyisessä turvallisuustilanteessa esille niin yhteiskunnan isossa kuvassa kuin kotitalouksien ohjeistuksessakin (esim. 72 h -ohje).²⁵⁶ Sen sijaan maaseudun ja kylien roolista turvallisuustoimijana ei ole selkeää käsitystä ja yhtenäistä toimintamallia.

Suomen Kylät ry:n Kylävara paikallisen varautumisen perustana -hankkeella (2024–2026) pyritään vahvistamaan kylien ja paikallistoimijoiden edellytyksiä toimia varautumisen ja kriisinkestävyyden parantamiseksi. Samalla maaseudun paikallisyhteisöjen ja niiden toimijoiden rooli osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ketjua konkretisoituu ja tulee näkyvämmäksi. Hanke toteutetaan tiiviissä yhteistyössä alan valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden sekä paikallisten ja alueellisten kyläturvallisuushankkeiden kanssa. Kehittämistyön tuloksena syntyvä kylävara-konsepti kokoaa yhteen tiedot paikallisen yhteisön omista voimavaroista ja keinoista sekä paikallisten toimijoiden viranomaisten kanssa tekemästä yhteistyöstä. Kunnat ja hyvinvointialueet, erityisesti pelastustoimi, sekä maaseudun muu laaja järjestökenttä (mm. SSPL ry ja sopimuspalokunnat, SPEK, Vapepa, maanpuolustusjärjestöt, Martat, Maa- ja kotitalousnaiset, metsästysseurat, sosiaalialan järjestöt) pyritään saamaan mukaan kylävara-konseptin kehittämistyöhön ja juurruttamiseen. Hankkeen yhtenä osana jatketaan paikallisiksi valmiuskeskuksiksi soveltuvien kylätalojen ja muiden kylien yhteisöllisten tilojen kartoittamista ja niiden ohjeistuksen kehittämistä. Tavoitteena on, että kylävara-konsepti vakiintuu vähitellen tutuksi tulleen kotivara-käsitteen rinnalle osaksi paikallisyhteisöjen varautumisen ja turvallisuustyön työkalupakkia.

Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä. Periaate ja siihen liittyvät strategiset kirjaukset on linjattu yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (Turvallisuuskomitea), joka on valtioneuvoston periaatepäätös vuodelta 2025.²⁵⁷

²⁵⁶ 72 tuntia. [72 tuntia on varautumissuositus kotitalouksille](#). (Viitattu 11.10.2024).

²⁵⁷ Valtioneuvoston periaatepäätös (2025) [Yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#). Turvallisuuskomitea.

Kokonaisturvallisuuden periaate merkitsee, että toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja toimivat yhdessä. Yhteistoimintamalli kattaa kaikki asiaankuuluvat toimijat kansalaisesta viranomaiseen. Yhteistyön perustana ovat lakisääteiset tehtävät, yhteistyösopimukset ja Yhteiskunnan turvallisuusstrategia.²⁵⁸

Kunnan osalta kokonaisturvallisuus tarkoittaa, että kunnan tulee varautumisessaan ottaa huomioon yhteistyö elintärkeiden toimintojensa osalta muiden viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kuntalaisten kanssa.²⁵⁹

Hyvin varautunut kuntakonserni huomioi riippuvuussuhteet eri toimialojen ja toimintojen välillä, huolehtii ennakolta tarpeellisista tiedonvaihdon edellytyksistä eri toimijoiden kesken, hallitsee viestinnän osana varautumista erilaisissa olosuhteissa ja eri välineillä, pystyy ylläpitämään yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeitä palveluja alueellaan myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ja kehittää varautumistaan kokonaisvaltaisesti ja jatkuvasti osana arjen normaalia toimintaa.²⁶⁰

Tärkeitä viranomaistahoja kunnan varautumisen näkökulmasta ovat mm. hyvinvointialueet (sosiaali- ja terveydenhuolto, pelastustoimi), alueelliset varautumisen yhteistyöryhmät, aluehallintovirastot, ELY-keskukset, poliisi, puolustusvoimat, maahanmuuttovirasto/vastaanottokeskus, rajavartiolaitos, ylikunnalliset viranomaistoimijat kuten ympäristöterveydenhuolto ja maaseutuhallinto. Paikallisista olosuhteista ja järjestelyistä riippuen eri viranomaisten roolit voivat painottua eri tavoin.²⁶¹

Järjestökentän ja kolmannen sektorin toimijoista yhteistyötä kuntien kanssa varautumisen, häiriötilanteiden ja turvallisuuden kysymyksissä tekevät esimerkiksi SPR, Vapepa, MPK, SSPL, seurakunnat sekä muut paikalliset yhdistykset ja aktiiviset ryhmät kuten kyläyhdistykset/kylien pelastusryhmät. Esimerkiksi AVAK – eli alueellinen valmiuskeskus – toimintamalli kokoaa yhteen järjestöjä ja vapaaehtoistoimijoita kuntien avuksi häiriötilanteissa.²⁶²

258 Emt.

259 Kuntaliitto. [Kuntien varautuminen ja turvallisuus](#). (Viitattu 6.6.2024).

260 Kuntaliitto. [Kuntien varautuminen ja turvallisuus](#). (Viitattu 6.6.2024).

261 Emt.

262 Emt.

Turvallisuuskomitean järjestöverkosto on valtakunnallinen turvallisuuden ja varautumisen järjestöjen verkosto, joka kokoontuu säännöllisesti. Järjestöt ovat tehneet yhteistyötä Turvallisuuskomitean kanssa vuodesta 2013 lähtien. Vuodesta 2015 lähtien järjestöjen edustaja on osallistunut asiantuntijajäsenenä Turvallisuuskomiteassa ja sivutoimisena sihteerinä Turvallisuuskomitean sihteeristössä. Tehtävät ovat kahden vuoden määräaikaista. Järjestöjä edustavat Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK), Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ry ja Suomen Punainen Risti (SPR). Muut järjestöt osallistuvat Turvallisuuskomitean järjestöverkoston kautta. Järjestöverkosto on järjestöedustajien työtä tukeva epävirallinen järjestöjen yhteistyöelin.

Hyvinvointialueilla on havaittu hybrdivaikuttamista kuten paikkatietokyselyjä, tiedustelua ja tehty dronehavaintoja. *Turvallisuuskomitean järjestöverkosto järjesti yhdessä Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen kanssa järjestöille yleistajuisen seminaarin hybrdivaikuttamisesta.* Seminaarissa opetetaan järjestöjä tunnistamaan hybrdivaikuttamista ja suojautumaan siltä. Järjestöjen kautta osaaminen leviää muualle yhteiskuntaan ja auttaa yhteisöjä suojautumaan hybrdivaikuttamiselta.

Poliisin 2021–2023 toteuttamassa HARVATURVA -projektissa kehitetty toimintamalli on osoittautunut hyväksi tavaksi lisätä poliisin läsnäoloa harvaan asutuilla seuduilla. Viiden poliisilaitoksen alueelta valittiin harvaan asuttuja kuntia, joissa valvontaa ja hälytystehtäviä hoidettiin erillisen suunnitelman mukaisesti poliisilaitosten yhteisillä resursseilla. Projektista saatuja oppeja hyödynnetään jatkossa kaikissa harvakunnissa koko Suomen alueella.

PTR (Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos) yhteistyön tarkoituksena on saada kaikkien viranomaisten toimivalta käyttöön niin, että toiminta on tehokasta ja resursseja olisi riittävästi saatavilla. Harva-alueiden osalta tästä käy hyvänä esimerkkinä erävalvonnan teemavalvonnat, joita järjestetään poliisivetoisesti kahdesti vuodessa. Tätä erityisesti metsästyksen valvontaan kohdistuvaa teemavalvontaa tehdään PTR viranomaisten yhteistyönä, lisättynä merkittävällä panoksella Metsähallituksesta, jossa työskentelee erätarkastajia. PTR yhteistyön alla tehdään myös esim. liikenteenvalvontaa ym. valvontaa eri viranomaisten aloitteesta ja johtamana, kulloinkin esille nousevan tarpeen mukaan. Myös muille valvonnan alueille suunnataan teemavalvontoja erillisen vuosisuunnitelman mukaisesti ja eri viranomaisten yhteistyönä.

Rajavartiolaitoksen raja- ja merivartiostot osallistuvat ensivastetoimintaan saaristossa ja muulla harva-alueella alueellisten sopimusten perusteella. Lisäksi Vartiolentolaivueella on myös ensihoitotason täyttäviä yksiköitä, jotka suorittavat tehtäviä pääasiassa saaristossa.

Henkkarit kaikille -kampanja parantaa digitaalisten palvelujen saatavuutta. Kampanjassa autetaan henkilöllisyystodistuksen hankkimisessa heitä, joilla sitä ei ole. Näin varmistetaan vahvaa tunnistautumista edellyttävien digipalvelujen käyttäminen itsenäisesti tai tuetusti.²⁶³

SamiSoster ry kehittää kaksivuotisella hankkeella saamenkielistä digineuvontaa ja digitukea ikäihmisille saamelaisten kotiseutualueella. Ongelmaksi ovat nousseet heikot tai toimimattomat yhteydet. Kuuluvuus on välttämätöntä maastoturvallisuuden kannalta. Myös valtakuntien rajoilla on kuuluvuusongelmia. Maastoturvallisuus on tärkeää paitsi matkailun myös elinkeinojen kannalta.

263 Leader Mansikka. [Henkkarit kaikille -kampanja](#). (Viitattu 15.8.2024).

8 Verkostot turvallisuustyössä

Verkostotoiminta on tärkeä osa harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden kehittämisessä. Eri verkostojen tunnistaminen auttaa hahmottamaan vaikuttamisen kanavat. Verkostoissa on yleensä edustajina eri viranomais- ja järjestötoimijoita, toimijoita eri hallinnon tasoilta ja tutkimuslaitoksista, jotka voivat omalta osaltaan vaikuttaa asioiden kulkuun käytännössä. Tässä luvussa esitellään harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen vaikuttavia verkostoja.

8.1 Harvaturva-verkosto

Harvaturva-verkosto on sisäministeriön asettama ja johtama yhteenliittymä, joka koostuu 17 viranomais-, järjestö- ja asiantuntijatoimijasta. Sisäministeriö on asettanut Harvaturvaverkoston toimikaudelle 4.10.2023–31.5.2027. Verkosto laatii toiminnalleen vuosittaiset toimintasuunnitelmat. Harvaturva-verkoston tehtäviä ovat:

- Maaseudun ja harvaan asuttujen alueiden turvallisuuskehityksen seuranta
- Tiedon tuottaminen harvaan asuttujen alueiden haasteista ja mahdollisista ratkaisuista niihin
- Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden vahvistamiseen liittyvien käytäntöjen levittäminen
- Tiedonkulun vahvistaminen turvallisuusviranomaisten ja muiden harva-alueen toimijoiden välillä
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden edistämiseksi

8.2 Kriisinkestävä kunta -verkosto

Turvallinen ja kriisinkestävä kunta -verkosto on kuntien keskinäinen riskienhallinta-, turvallisuus- ja varautumistyötä tukeva yhteistyöalusta. Verkosto perustettiin vuonna 2018 ja siihen kuuluu noin 600 jäsentä koko Suomen kuntakentältä. Verkoston tavoitteena on kehittää kuntien turvallisuuskulttuuria, turvallisuusjohtamista ja riskienhallinnan laatua sekä lisätä turvallisuus- ja varautumistyön merkitystä ja vaikuttavuutta osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Verkosto on tarkoitettu kuntien henkilöstölle ja se tarjoaa asiantuntijoille mahdollisuuden tiedonvaihtoon sekä hyvien käytänteiden jakamiseen. Verkosto järjestää vuosittain erilaisia tapahtumia, tietoiskuja ja ajankohtaiskatsauksia.

Suomen Kuntaliitto hallinnoi verkostoa ja varmistaa edellytykset sen toiminnalle. Myös Huoltovarmuuskeskus tukee verkoston toimintaa. Verkostosta on kuntien keskinäisen yhteistyön lisäksi muodostunut keskeinen foorumi kuntien ja niiden sidosryhmien väliseen tiedonvaihtoon ja yhteistyön kehittämiseen.

8.3 Maaseutupolitiikan neuvosto

Valtioneuvosto on 18.2.2021 asettanut maaseutupolitiikan neuvoston MANEn toimikaudelle 1.3.2021–31.12.2025. MANEn tavoitteena on tukea valtioneuvostoa poikkihallinnollisissa ja strategisesti tärkeissä kansallisten maaseutupoliittisten kysymysten valmistelussa ja toimeenpanossa. Neuvosto linjaa kansallisen maaseutupolitiikan toteutusta.

MANEn tehtäviä toteutetaan maaseutupolitiikan laajan yhteistyöverkoston kautta neuvoston johdolla. Keskeisiä toteuttajia ovat neuvoston sihteeristö ja maaseutupolitiikan temaattiset verkostot sekä valtakunnalliset maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeet.

MANEn tehtävät ovat seuraavat:

1. Päättäjien tukeminen poikkihallinnollisissa ja strategisesti tärkeissä kansallisissa maaseutupoliittisissa kysymyksissä sekä hallituksen maaseutupoliittisten linjausten valmistelu ja toteuttaminen hallituksen apuna.
2. Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2021–2027 toteuttaminen ja siihen liittyvä kehittämistyö erikseen määritellyissä teemoissa sekä toteutuksen seuranta hallinnonalojen ja hallinnon ulkopuolisten toimijoiden yhteistyönä.
3. Vaikuttaminen eri hallinnonaloilla vireillä ja käynnissä oleviin maaseutupoliittisesti merkittäviin hankkeisiin.
4. Maaseutupolitiikan ja maaseudun kehittämisen rakenteiden, toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen tukemaan ja toteuttamaan paikkaperustaista politiikkaa ja kehittämistä.
5. Maaseutututkimuksen ja -tiedon lisääminen muun muassa valtakunnallisella maaseudun tutkimus- ja kehittämishankerahoituksella sekä maaseututoimijoiden kansallisen ja kansainvälisen tiedon- ja kokemustenvaihdon edistämällä.
6. Osallistuminen kansallisen aluekehittämiseen sekä EU:n maaseutu- ja aluepolitiikan yhteensovittamiseen. Maaseudun, saariston ja kaupungin vuorovaikutuksen ja yhteistyön edellytysten parantaminen yhdessä kaupunki- ja saaristopolitiikan toimijoiden kanssa.²⁶⁴

264 Maaseutupolitiikka. [Maaseutupolitiikan neuvosto MANE](#). (Viitattu 8.10.2024).

8.4 MaalleKo-verkostohanke

MaalleKo-verkostohanke toteuttaa maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa 2021–2027, toimii osana maaseutupolitiikan neuvostoa (MANE) ja toteuttaa neuvostolle asetettuja tehtäviä. Keskeisenä työnä on päättäjien tukeminen poikkihallinnollisissa ja strategisesti tärkeissä maaseutupoliittisissa kysymyksissä verkostomaista toimintatapaa ja kumppanuuksia hyödyntäen. Työhön kuuluu myös nopea reagointi maaseutupoliittisesti ajankohtaisiin asioihin ja ilmiöihin mm. osallistamalla yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä laatimalla kannanottoja ja lausuntoja.

Verkostohankkeen toiminta keskittyy erityisesti maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2021–2027 lukuihin 3.4. Sujuvan arjen varmistaminen ja 3.5. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen maaseudulla.

Toiminnan temaattisina painopisteinä ovat: maaseudun palvelurakenteet, kylä-turvallisuus, maallemuutto ja maaseutupaikat kotoutumisen paikkoina ja yhteisinä sekä osallisuuden ja kansalaistoiminnan vahvistaminen.²⁶⁵

8.5 Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on Suomen kaikkien 21 pelastuslaitoksen vapaaehtoinen yhteenliittymä. Verkoston toiminta on organisoitu viiden palvelualueen mukaisesti: pelastustoiminta, turvallisuuspalvelut, varautuminen ja väestön-suojelu, tukipalvelut sekä ensihoito. Verkostoa johtaa pelastusjohtajista valittu hallitus. Palvelualueiden toimintaa johtaa hallituksen nimeämät pelastusjohtajat. Pelastusjohtajien hallitus muodostuu palvelualueiden puheenjohtajista sekä erikseen nimetystä puheenjohtajasta ja varapuheenjohtajasta.

Kumppanuusverkoston toiminnan tavoitteena on kehittää pelastuslaitosten toimintaa siten, että asiakkaille tuotetut palvelut ovat laadukkaita, tehokkaita, taloudellisia ja perustuvat voimassa olevien säädösten ja määräysten yhdenmukaiseen soveltamiseen. Yhteistyön avulla pyritään vähentämään päällekkäistä työtä, jakamaan osaamista sekä lisäämään yhteisen vaikuttamisen mahdollisuuksia. Verkoston toiminta perustuu pelastusjohtajien hallituksen hyväksymiin sääntöihin, työjärjestykseen ja vuosittaisiin toimintasuunnitelmiin.

²⁶⁵ Maaseutupolitiikka. [MAALLEKO-verkostohanke](#), [Maaseudun asuttavuus, asuminen ja kotoutuminen maaseudulla](#). (Viitattu 9.10.2024).

Erityisesti pelastustoiminnan, turvallisuuspalvelujen sekä varautumisen ja väestönsuojelun palvelualueet kehittävät niitä palveluiden muotoja, jotka toimivat myös harvaan asutuilla alueilla. Pelastustoiminnan palvelualueella keskitytään pelastus-, avunanto- ja yhteistoimintatehtävien palvelujen ja pelastustoiminnan johtamisen kehittämiseen, mukaan lukien sopimuspälokuntatoimintaan liittyvät asiat. Turvallisuuspalveluissa keskitytään turvallisuutta parantavien ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämiseen. Varautumisen ja väestönsuojelun palvelualueella keskitytään kehittämään ja yhteensovittamaan varautumiseen liittyviä toimintoja sekä tukemaan kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti kuntia ja muita julkisia organisaatioita näiden velvollisuudessa varautua toimimaan poikkeusoloissa ja muissa häiriötilanteissa.

Palvelujen kehittämisen keskiössä hyödynnetään kumppanuusverkoston palvelualueiden alaisuudessa toimivia aihealueittaisia asiantuntijaverkostoja, kuten esimerkiksi kemikaaliturvallisuuden, rakenteellisen paloturvallisuuden, turvallisuusviestinnän sekä valvonnan asiantuntijat. Näkyvintä palvelujen yhteiskehittämistä ovat asiantuntijaverkostojen valmistelemaat oppaat, lomakemallit sekä lausunnot ja muistiopohjat. Kumppanuusverkosto tekee aktiivista yhteistyötä muiden viranomaisten ja toimialan järjestöjen kanssa. Yhteiskehittämistä verkosto tekee lisäksi nimeämällä edustajia sidosryhmien hankkeisiin sekä muihin työ-, ohjaus- ja johtoryhmiin.

8.6 Alueellisia Turvallisuusklustereita

Kokonaisturvallisuuden mallin mukaan eri puolella Suomea toimii alueellisia turvallisuusklustereita. Näitä ovat mm. Lapin Arjen turvan verkosto, Pohjois-Savon kokonaisturvallisuuden klusteri, Pirkanmaan turvallisuusklusteri ja Etelä-Karjalan turvallisuus- ja valmiustoimikunta EK-Turva.

8.7 Saaristoasiain neuvottelukunta

Saaristoasiain neuvottelukunta (SANK) on pysyvä valtioneuvoston asettama neuvottelukunta, jonka toiminta perustuu saaristolakiin (494/1981) ja saaristoasiain neuvottelukunnasta annettuun asetukseen (387/1987, 1316/1993, 752/2019). Valtioneuvosto asettaa parlamentaarisen neuvottelukunnan vaalikaudeksi kerrallaan.

Neuvottelukunta osallistuu saaristoalueiden kehittämiseen yhdessä maakuntien, kuntien, valtion viranomaisten ja muiden osapuolten kanssa. Neuvottelukunnalla on oma sihteeristö, johon kuuluu päätoiminen pääsihteeri. Sihteeristön jäsenet edustavat muun muassa ministeriöitä, maakuntien liittoja, kuntia ja järjestöjä. Ahvenanmaan maakunnan saaristotoimikunnan edustaja osallistuu neuvottelukunnan kokouksiin asiantuntijajäsenenä.

Saaristoasiain neuvottelukunnalla on keskeinen rooli saaristolain toteuttamisen seurannassa. Neuvottelukunta valmistelee saariston kehityksen edistämistä koskevia toimenpiteitä sekä seuraa niiden vaikutuksia. Asetuksessa määritetyt saaristoasiain neuvottelukunnan tehtävät ovat:

- seurata saariston kehityksen edistämisestä annetun lain toteutumista
- seurata aktiivisesti saariston oloja ja hankkia niitä koskevia tarpeelliseksi katsottavia tietoja
- olla yhteistoiminnassa saaristokuntien, saaristo-osakuntien, muiden saaristoalueiden ja sisävesialueiden sekä niillä toimivien järjestöjen ja valtion viranomaisten kanssa
- valmistella saaristo-ohjelma sekä osallistua valtioneuvoston mahdollisen saaristopoliittisen periaatepäätöksen tai vastaavan muun päätöksen valmisteluun yhteistyössä kuntien, maakuntien liittojen, valtion viranomaisten ja muiden tahojen kanssa
- käsitellä kuntien, maakuntien liittojen, valtion viranomaisten, järjestöjen sekä tarvittaessa muiden tahojen neuvottelukunnalle tekemiä esityksiä
- tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja

Edellä lueteltujen tehtävien lisäksi saaristoasiain neuvottelukunta organisoii ja rahoittaa vuosittain kehittämishankkeita.²⁶⁶

8.8 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä

Valtioneuvosto asetti 19.10.2023 harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän Suomen harvaan asuttujen alueiden mahdollisuuksien parantamiseksi. Työryhmän toimikausi on 23.10.2023–28.2.2027.

²⁶⁶ Maa- ja metsätalousministeriö. [Saaristoasiain neuvottelukunta](#). (Viitattu 9.10.2024).

Työryhmän tehtävänä on seurata harvaan asuttujen alueiden erityiskysymyksiä sekä vahvistaa näiden alueiden elinvoimaisuutta. Työryhmän työn pohjana ovat Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaukset harvaan asuttujen alueiden kehittämiseksi. Lisäksi työryhmän työssä voidaan hyödyntää vuosina 2020–2023 toimineen edellisen harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän työn tuloksia. Työryhmä laatii kehittämis ehdotuksia ja ratkaisuja sisältäviä esityksiä. Parlamentaarinen työryhmä työskentelee osana laajan maaseutupolitiikan kokonaisuutta ja toimijakenttää.

Työryhmän tehtävänä on erityisesti seuraavat toimenpiteet:

- Selvittää hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti mahdollisuuksia luoda kannustimia maaseudulle ja saaristoon muuttamisen edistämiseksi
- Esittää kehittämis ehdotuksia ja toimenpide-esityksiä harvaan asuttujen alueiden erityisongelmien käsittelyyn ja ratkaisuihin
- Osallistua ja tehdä ehdotuksia maaseutupoliittisen selonteon valmisteluun
- Seurata ja edistää väestöltään vähenevien alueiden tarvitsemia sopeutumistoimia (ns. Älykäs sopeutuminen)
- Edistää muita harvaan asuttuja alueita koskevia hallitusohjelman kirjauksia sekä seurata edellisen parlamentaarisen työryhmän aloitteiden etenemistä.²⁶⁷

8.9 Suomen kylien turvallisuusjaosto

Suomen Kylät ry tavoittaa ja kokoaa valtakunnallisena kylä- ja paikalliskehittäjien kattojärjestönä noin 4 000 kylää, 19 maakunnallista kyläyhdistystä ja 54 seudullista Leader-ryhmää yhdeksi verkostoksi. Kyläturvallisuus ja varautuminen ovat nousseet yhdeksi tärkeimmistä tämän laajan verkoston teemoista. Tavoitteena Suomen Kylät ry:n hanketyössä ja vuodesta 2023 toimineella turvallisuusjaostolla on hahmottaa nykyistä paremmin kylien ja kylätoimijoiden roolia kokonaisturvallisuuden ketjussa sekä tarjota paikallisille yhteisöille työkaluja paikalliseen ja alueelliseen turvallisuustyöhön. Harvaan asutuilla alueilla korostuu yhteisöllisen varautumisen merkitys sekä eri toimijoiden välinen yhteistyö.

²⁶⁷ Maa- ja metsätalousministeriö. [Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä](#). (Viitattu 9.10.2024).

8.10 Pelastustoimen ja elinkeinoelämän kumppanuusmalli

Osana pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn yhteistyön kehittämistä, vuonna 2022 perustettiin elinkeinoelämän ja pelastustoimen kumppanuusmalli. Verkoston toimintaan osallistuu Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) yritysturvallisuusjaosto. Verkoston työssä pureudutaan ajankohtaisiin teemoihin kuten sähkölaitteiden ja vedyn turvallisuus. Myös varautumiseen liittyvät teemat ovat esillä. Yhteiskunnan ilmiöistä pyritään muodostamaan yhteinen tilannekuva ja mahdolliset yhteiset toimet asioiden edistämiseksi. Yhteisen ymmärryksen ja toimien kautta saadaan lisätyä elinkeinoharjoittajien ja kuluttajien turvallisuutta. Verkoston työtä johdetaan vuorovedoin EK:n ja sisäministeriön toimesta.

8.11 Pelastustoimen Siviilivalmiusneuvottelukunta

Sisäministeriö on perustanut 2023 siviilivalmiuden neuvottelukunnan, johon kuuluu 36 jäsentä edustaen laajasti valtiovallinnon organisaatioita ja järjestöjä. Neuvottelukunta voi asettaa tarvittaessa erilaisia alajaostoja.

Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutosten vaikutuksia pelastustoimen viranomaisten ja pelastusalan järjestöjen toimintaan, seurata pelastustoimen varautumista kansainvälisiin tehtäviin, tehdä aloitteita pelastustoimen kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja pelastustoimea koskevista suunnitelmista ja muista pelastustoimeen liittyvistä asioista. Lisäksi neuvottelukunta voi käsitellä muita ministeriöiden, viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistoimintaa ja työnjakoa koskevia kansallisia ja kansainvälisiä pelastustoimen asioita.

9 Toimenpidesuosituksset

1. Maaseudun ja harvaan asuttujen seutujen kehittämisessä tarvitaan poikkihallinnollista, sektorit ylittävää kokonaisturvallisuuden mallin mukaista toimintaa. Päätöksentekijöiden ymmärrystä maaseudun roolista osana koko yhteiskunnan turvallisuutta ja elinvoimaisuutta on vahvistettava. Avointa keskustelua maaseudun turvallisuuteen liittyvistä asioista tulee pitää yllä demokratian ja henkisen kriisinkestävyyden vahvistamiseksi.
2. Haja-asutusalueiden vesi-infrastruktuurin turvallisuutta on parannettava. Monen taajaman vedenottopiste sijaitsee maaseudulla, joten vesi-infran vaikutus on huomattavasti laajempi kuin maaseutua koskeva.
3. Muuttunut turvallisuustilanne ja kansainvälisten riippuvuuksien epävarmuus ovat johtaneet siihen, että huoltovarmuuden järjestelyt on turvattava. Lisäksi on vahvistettava digitaalista ja puhdasta siirtymää sekä omavaraisuutta huomioiden maaseudun mahdollisuudet. Maaseudun tuottamaa huoltovarmuutta ja puhdasta teknologiaa tarvitaan myös kaupungeissa. Maaseudun ja kaupunkialueiden keskinäisriippuvuus on tunnustettava nykyistä selkeämmin. Maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelua on purettava.

4. Turvallisuusviranomaisten ja järjestöjen resurssit harvaan asutuilla alueilla on turvattava. Poliisin, pelastustoimen, Rajavartiolaitoksen ja ensihoidon palvelutaso sekä palvelujen saatavuus on turvattava harvaan asutuilla alueilla koko Suomessa. On varmistettava, että harva-alueilla hälytystehtäviin on myös päivällä virka-aikaan riittävästi sopivaa henkilöstöä. Monipaikkaisuuden tuottamat hyödyt on saatava valjastettua käyttöön siten, että liikkuvia turvallisuuspalveluiden tuottajia kuten sopimuspalokuntalaisia voidaan hyödyntää heidän vapaa-ajan asunnon paikkakunnalla. Kausiasuminen voisi motivoida uusia henkilöitä ryhtymään sopimuspalokuntalaisiksi harva-alueille pelastuslaitoksen avuksi.

Valmiuskeskukset ja kylätalot ovat keskeisiä harva-alueiden turvallisuustoiminnan kannalta, samoin järjestöjen ylläpitämät matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja järjestökeskukset. Paikallisten yhteisöjen ja asukkaiden omatoimisen varautumisen ja turvallisuusvalmiuksien vahvistaminen edellyttävät toimia esimerkiksi turvallisuuskoulutuspalveluiden muodossa. Koulutuksessa on huomioitavat myös eri kielitarpeet.

Yhdistysten ja yhteisöjen voima on keskeinen tekijä harvaan asuttujen alueiden resilienssissä, ja sen vuoksi niiden toiminnan ja rahoituksen turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti selvitetään mahdollisuuksia kehittää kansalaisjärjestöjen omaa varainhankintaa ja parannetaan hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutusta.

5. Maaseudun kriittisen infrastruktuurin korjausvelkaa on lyhennettävä. Lisäksi harvaan asutuille alueille rakennetun kriittisen infrastruktuurin riittävä toimintavarmuus tulee varmistaa. Kansalaisten ja yritystoiminnan kriittistä infrastruktuuria ovat muun muassa toimintavarmat ja kattavat liikenne- ja tietoliikenneverkot sekä säävarmat sähköverkot ja kunnossa oleva vesihuoltoinfra. Tiestön tulee olla kunnossa, jotta voidaan varmistaa hälytysajoneuvojen pääsy tilannepaikalle sekä keskeisten maaseutuelinkeinojen toimintaedellytykset mm. maa- ja metsätaloustuotteiden kuljetus tiloilta ja hakkuualueilta.
6. Palveluita tulee kehittää monipaikkainen väestö huomioiden. On huomioitava, että esimerkiksi ikääntynyt monipaikkainen väestö tarvitsee enenevästi palveluita. Palveluiden suunnittelemiseksi

tarvitaan tarkempaa aluetason dataa. Palveluista ja kriittisestä infrasta huolehtiminen on maaseudun elinvoimaisuuden, vetovoiman ja turvallisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää.

7. Maaseudun paikallisyhteisöjen valmiuksia ja käytännön keinoja erilaisiin häiriö-, poikkeus- ja kriisitilanteisiin varautumiseksi sekä niissä toimimiseksi on vahvistettava. Kylä- ja paikallistoimijoiden omatoimisen turvallisuustyön tueksi on tarjottava tietoa, tukea ja neuvontaa sekä edistettävä yhteistyötä viranomaisten ja kylien varautumiseen ja turvallisuuteen liittyvien muiden toimijoiden kanssa. Kylätalojen ja kylien muiden yhteisöllisten tilojen käytön suunnittelua ja varustamista erilaisten poikkeus- ja kriisitilanteiden varalta on jatkettava. Käytännön kehittämistyön edellytyksenä on, että kylä- ja paikallistason toimijoiden rooli osana kokonaisturvallisuuden ketjua tunnistetaan ja sitä vahvistetaan (mm. Kylävara-konsepti).

Lähteet

- Ajokortti info. [Poikkeukset B-luokan ikävaatimuksiin | Ajokortti-info](#) (Viitattu 18.10.2024).
- Aro R., Aro N., Manu S. & Sinerma J. (2023) [Harvaan asutun maaseudun nykytila-analyysi](#). MDI.
- Aro R. & Antikainen J. (2023) [Suomen väestölliset skenaariot vuoteen 2040](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 23–29.
- Aro T., Aro R. & Mäkelä I. (2020) [Väestöselvitys 2040. Ikäryhmäkohtaiset ja alueelliset väestöennusteet sekä uusien opiskelijoiden määrien ennuste kaikilla koulutusasteilla Suomessa 2018–2040](#). Sitra taustaraportti.
- Cygnel, S. (2024) [Sähköjärjestelmä kasvaa tuulen ja auringon voimalla](#). Fingrid Oyj:n lehti [verkkajulkaisu] 2/2024 Helsinki: Fingrid. (Viitattu: 19.7.2024).
- de Coning C. (2021) [Strengthening the resilience and adaptive capacity of societies at risk from hybrid threats](#). Hybrid CoE Working Paper 9. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
- Digi- ja väestötietovirasto (2023) [Digi ensin, mutta ei yksin](#). Digitaitoraportti 2023.
- Dufva M. ja Rekola S. (2023) [Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan](#). SIT-RAN selvityksiä 224.
- Eick G.M, Im J. Z. & Leschke J. (2024) [Towards Social Europe? Obstacles and opportunities in the multi-level governance of welfare states](#). Social Policy Administration 58 (4), 545–553.
- Energiavirasto (2022) [Sähköverkkoliiketoiminnan kehitys, sähköverkon toimitusvarmuus ja valvonnan vaikuttavuus 2021 – Tuloksellisuuden ja ohjausvaikutusten kehittyminen vuosina 2016–2020 suhteessa aiempiin valvontajaksoihin](#).
- Energiavirasto, tiedonanto Joonas Kari 8.8.2024.
- Energiateollisuus ry., tiedonanto Kati Takala 28.6.2024.
- Erholz, S. (2023) [Sentimentti-tietotyöväline](#). Helsinki: Sisäministeriö.
- Forslund T., Gorst A., Briggs C. Azevedo D. & Smale R. (2022) [Tackling root causes. Halting biodiversity loss through the circular economy](#). Sitra studies 205.
- Fried S. (2023) [Turvallinen Kylä. Opas kylien turvallisuustyöhön](#). Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.
- Etelä-Savon maakuntaliitto: [Etelä-Savon vapaa-ajan asuntoihin liittyvä liikkuminen ja sen vähäpäästöisyyden edistäminen](#). Mikkeli: Etelä-Savon maakuntaliitto. (Viitattu: 3.9.2024).

- Fjäder C. & Schalin J. (2024) [Building resilience to hybrid threats: Best practices in the Nordics](#). Hybrid CoE Working Paper 31. The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
- Giannopoulos, G., Smith, H. & Theocharidou, M. (toim.) (2020) [The landscape of Hybrid Threats: A conceptual model](#). Helsinki: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
- Halonen M. & Kattilakoski M. (2018) [Hyvinvoinnin edistäminen harvaan asutulla maaseudulla](#). Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia. Raportteja 1/2018. Itä-Suomen yliopisto.
- Hanell T., Mattila M., Ahvenainen T. & Raunio M. (2023) [Joko lähdet, vastahan tulit? Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden muuttoliike Suomessa vuosina 2010–2021](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 34–41.
- Hanell, T. & Mattila, M. (2024) [Koetun elämänlaadun alueelliset erot ja Suomen sisäisen muuttoliike. Siirtolaisuusinsituutin alueellisen elämänlaatu- ja muuttokyselyn keskeiset havainnot](#). Raportit 7. Siirtolaisuusinstituutti.
- Hantula, H. & Värilä, A. (2022) [Pirkanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027](#). Raportteja 67/2022. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Harvaan asutun maaseudun verkoston lausunto postipalveluista ja yhteysalusliikenteestä 23.10.2020
- Heidenstrøm, N. (2020). [Preparedness in Everyday Life: A social practice perspective](#). Väitöskirja, Oslos yliopisto.
- Himberg, K. (2017) Sisäinen turvallisuus. Teoksessa: [Turvallinen Suomi 2018. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta](#). Turvallisuuskomitea.
- Hirvonen T., Rautiainen S., Lemponen V., Jolkkonen A., Kahila P., Rannanpää S. (2024) [Kuinka monta meitä on jäljellä viiden vuoden kuluttua? Kyläkauppojen tukikauden 2022–2023 arviointi](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2024:4. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.
- Holm P. & Tyynilä J. (2022) [Leipää, lautaa ja lämpöä. Huoltovarmuudelle tärkeän vähäliikenteisen tieverkon kunto 2019 – 2025](#). Taloustutkimus Oy.
- Huoltovarmuuskeskus. [Maailman talousfoorumi: HVK maailman edelläkävijöiden joukossa rakentamalla kriisinkestävää myymäläverkostoa](#). (Viitattu 5.8.2024).
- Huoltovarmuuskeskus. [Alueellinen toiminta](#). (Viitattu 8.8.2024).
- Jansik, C., Huuskonen, H., Karhapää, M., Keskitalo, M., Leppälä, J., Niemi, J., Niskanen, O., Perttilä, S. & Rinne, M. (2021) [Maatalouden tuotantopanosten saatavuuden risikit: Kriiseihin varautuminen ruokahuollon turvaamisessa](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 76/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.
- Juutinen M, Silfverhuth I., Nygren H. & Tolvanen M. (2024) [Pelastajatarve 2024–2032](#). Kuopio: Pelastusopisto.
- Kainuun liitto. [Työllisyys, työvoima, työpaikat](#). (7.10.2024).

- Kallio R., Kärkinen T., Mutikainen J. & Supponen A. (2023) [Henkilöliikennetutkimus 2021 Suomalaisten liikkuminen](#). Traficomin tutkimuksia ja selvityksiä 1/2023. Liikenne – ja viestintävirasto Traficom.
- Kalin, O. (2024) [Kriittisen infran vesilaitoksiin murtaudutaan nyt ympäri Suomea: kokosimme iskut kartalle](#). Helsingin Sanomat 4.7.2024. (viitattu 7.9.2024).
- Karnaranta A. (2019) Valvonta- ja hälytystoiminnan tila. Selvityshankkeen loppuraportti 3/2019. Poliisihallituksen julkaisusarja.
- Kattilakoski M., Husberg A., Kuhmonen H-M., Rutanen J., Vihinen H., Töyli P., Lukkari T., Osmonen E., Väre T. & Åström C. 2021. [Ajassa uudistuva maaseutu – Maaseutu-poliittinen kokonaisohjelma 2021–2027](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2021:12. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö
- Kattilakoski, Mari, Pitkänen, Kati, & Saukkonen, Pasi (2022) [Monipaikkainen Pohjois-Karjala: Monipaikkaisen työn, kansalaistoiminnan ja hoivan muodot ja kehittämistarpeet](#). Spatia raportteja 4/2022.
- Kattilakoski, M. & Pitkänen, K. (2024) [Monipaikkainen hoiva maaseudun vahvistuvana ilmiönä](#). Futura 43(1), 4–15. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.
- Kattilakoski, M., Korhonen, S. & Kurikka, P. (2022) Maaseudun neljäs sektori – jotain uutta vai vanhaa? Teoksessa Tapio, M. & Wevelsiep, A. (toim.) [Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoiminta 2020-luvulla](#). Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.
- Kattilakoski, M. & Halonen, M. (2018) [Kuntien, maakunnallisen sote-organisaation ja järjestöjen paikkaperustainen yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä – case Pohjois-Karjala](#). Focus Localis, 46 (2), 40–58.
- Kattilakoski, M. (2022) [Kansalaisosallistumisen muutos maaseudun hyvinvointipalveluissa](#). Dissertations in Social Sciences and Business Studies. Publications of the University of Eastern Finland.
- Kauppinen J. (2022) [Kuka auttaa harvaan asutuilla alueilla ja maaseudulla? Lisää ymmärrystä ja ratkaisuja pelastustoimelle](#). Sisäministeriön julkaisu 2022:9. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Kekki, T., Keränen, J., Molarius, R., Kailaheimo-Lönnqvist, S., & Myllylä, M. (2021.). Suomen asukkaiden resilienssi häiriötilanteissa ja sen vahvistaminen. Futura, 4, 6–19.
- Kettunen H., Koivula R., Korpilahti U., Ylitörmänen T & Ventovuori V. (2024) Turvallisuus ja tapaturmien ehkäisy kuntien hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa. Työpaperi 14/2024, Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos.
- Kepa ry. (2014) [Kegan ajankohtaiskatsaus 16 Marraskuu 2014](#). (Viitattu 2.10.2024).
- Knaapi A. & Hahl-Weckström A. (2023) [Järjestöjen tuki ja osaaminen käyttöön hyvinvointialueilla](#). Maaseudun tulevaisuus 12.1.2023. (Viitattu 16.9.2024).

- Koljonen, T., Silfver, T., Soimakallio, S., Koreneff, G., Lehtilä, A., Markkanen, J., Vainio, T., Aakkula, J., Haakana, M., Hirvelä, H., Lehtonen, H., Mutanen, A., Myllykangas, J.-P., Viitanen, J., Vikfors, S., Forsberg, T., & Koskivaara, O. (2024). [Perusskenaariot energia- ja ilmastotoimien kokonaisuudelle kohti päästöttömyyttä \(PEIKKO\)](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja No. 2024:26 (Viitattu: 2.9.2024).
- Komulainen, V. (2007) [Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla. Töissä lomalla luonnon helmassa](#). MTT:n selvityksiä 136. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Helsinki: MTT Taloustutkimus.
- Kortelainen J., Oosi O., Luukkonen T., Luomala N., Välikangas K., Hätälä J., Haapakorva P., Hämeenniemi R. & Kaasalainen T. (2020) [Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa](#). Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Kotiaho, J. S., Ahlvik, L., Boström, C., Bäck, J., Herzon, I., Jokimäki, J., Kallio, K. P., Kulmala, L., Lehtonen, A., Nieminen, T. M., Oksanen, E., Pappila, M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi, I. & Ketola, T. 2021. [Keskeiset keinot luontokadon pysäyttämiseksi. Luontopaneelin viestit hallituksen puoliväliriiheen](#). Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2/2021.
- Kuittinen T. (2024) [PowerPoint-esitys \(sisänturvallisuus.fi\)](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Kuntaliitto. [Kuntien varautuminen ja turvallisuus](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Kuntaliitto. [Turvallisuus ja hyvä asuinympäristö tärkeimpiä hyvän kotikunnan tekijöitä](#) (Viitattu 21.11.2024).
- Kröger, T. (2022) [Care Poverty: When Older People's Needs Remain Unmet](#). Sustainable Development Goals Series. Springer Nature, Cham.
- Kröger, T., Van Aershot, I. & Mathew Puthenparambil, J. (2019a): [Ikääntyneiden hoivaköyhyys](#). Yhteiskuntapolitiikka 84(2), 124–134.
- Kröger, T., Mathew Puthenparambil, J. & Van Aershot, L. (2019b): [Care poverty: unmet care needs in a Nordic welfare state](#). International Journal of Care and Caring, Vol.3 (4), 485–500.
- Kylämme. Kyläsuunnitelma verkossa. [Kyläturvallisuus – Kylämme.fi \(kylamme.fi\)](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Kyläradio käyttöperusteet. [kylaradion-kaytto-20230411.pdf \(kylamme.fi\)](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Laakso, S. (2024) [Aurinkovoiman valoisa tulevaisuus](#). Fingrid Oyj:n lehti [verkkojulkaisu] 2/2024 Helsinki: Fingrid. (Viitattu: 19.7.2024).
- Lahdelma, I. (2020) [Refugees and local politics: Elite and citizen responses to asylum seekers](#). Brasenose College, University of Oxford.
- Lahdenperä, S. (2023) [Vapaaehtoistoimintaa vahvistamalla kohti ikääntyvän yhteiskunnan mahdollisuuksia: Vapaa! -Fri! -hankkeen toimenpideraportti](#). Oikeusministeriö.
- Laki öljysuojarahastosta (1406/2004).

- Lang S., Kujala J., Tikka K-L. & Kankaanpää L. (2024) [Yksityisteiden valtionavustusten vaikuttavuus](#). Traficomin julkaisu 7/2024. Liikenne- ja viestintäministeriö.
- Lapinlampi, T. (2022) [Vesihuoltolaitokset 1970–2014](#). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 / 2021. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Lassila J., Haakana J., Haapaniemi J., Räisänen, O. & Partanen, J. (2019) [Sähköasiakas ja sähköverkko 2030](#). Lappeenranta: LUT Yliopisto.
- Laurikainen, H. (2019). [Varautuminen ja kansalaisten kriisinkestävyys](#). SPEK Tutkii 19. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.
- Leader Mansikka. [Henkkarit kaikille -kampanja](#). (Viitattu 15.8.2024).
- Lehtonen, O. & Vihinen, H. (2020) [Kohti kestävästä monipaikkaista yhteiskuntaa](#). Maa-seutututkimus, Finnish Journal of Rural Studies 1/2020, 103–111.
- Lepistö J., Joentakanen J., Laurikainen H. & Kekki T. [Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020 Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla](#). Sisäministeriön julkaisu 2020:15. Helsinki: Sisäministeriö.
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Vähäliikenteinen maantieverkko](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Yksityistiet](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Tieliikenteen turvallisuus eri liikenneympäristöissä](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Kiinteän verkon laajakaistasaatavuus](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Oikeutesi viestinnän peruspalveluihin](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Lähes 80 %:lla suomalaisista kotitalouksista on saatavilla nopea kiinteä nettiyhteys](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. [Matkaviestinverkon laajakaistapalvelujen kattavuus](#). (Viitattu 8.8.2024).
- Liikenneturva. [Nuorten henkilövahingot tieliikenteessä – Liikenneturva](#) (Viitattu 18.10.2024).
- Loponen, T. & Liukkonen, H. (2024) [Pelastustoimen taskutilasto 2018–2022](#). Kuopio: Pelastusopisto. (Viitattu 3.9.2024).
- Lukkari, T. (2017) [Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asuttu maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020](#). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.
- Maa- ja metsätalousministeriö väestöraportti, julkaisematon.
- Maa- ja metsätalousministeriö. [Saaristoasiain neuvottelukunta](#). (Viitattu 9.10.2024).
- Maa- ja metsätalousministeriö. [Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä](#). (Viitattu 9.10.2024).
- Maa- ja metsätalousministeriö. [Luonnon monimuotoisuus](#). (Viitattu 9.9.2024).
- Maa- ja metsätalousministeriö. [MMM: Vesihuoltoverkoston kunto varmistettava](#). (7.10.2024).

- Maa- ja metsätalousministeriö. [Asiantuntijatyöryhmä suden ja muiden suurpetojen poikkeuslupakäytäntöjen kehittämiseksi – Maa- ja metsätalousministeriö \(mmm.fi\)](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Maaseutu.fi. [Laiduntaminen lisää luontoarvoja](#). (Viitattu 20.9.2024).
- Maaseutupolitiikka. [Laajakaista maaseudun elinvoimainvestointina](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Maaseutupolitiikka. [Maaseutupolitiikan neuvosto MANE](#). (Viitattu 8.10.2024).
- Maaseutupolitiikka. [MAALLEKO-verkostohanke, Maaseudun asuttavuus, asuminen ja kotoutuminen maaseudulla](#). (Viitattu 9.10.2024).
- Maaseutupolitiikka. [Hyvä elämä maaseudulla -kiertue 2022–2023 raportti](#).
- Maaseutuverkosto. [Ylä-Muuratjärven kylätalosta valmiuskeskus – Maaseutuverkosto](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Maaseudun tulevaisuus. [Kyläkauppojen säilymistä tuetaan kyläkauppatuella – paikallinen puoti on monen tuki, turva ja kohtaamispaikka](#). (Viitattu 1.8.2024).
- Maaseutupolitiikan neuvosto, Saaristoasiain neuvottelukunta & Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä, Valtioneuvosto (2023). [Elävät maaseutu- ja saaristoalueet ja kokonaisturvallisuus. Tietopaketti päättäjille, valmistelijaille ja toimittajille](#).
- Mankkinen, T. (2014). [Turvallisuutta harvassa? Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla](#). Sisäministeriön julkaisu 6/2014.
- Martiskainen, M. (2024) [Eriarvoisuuden vähentäminen, oikeudenmukainen ekologinen siirtymä](#). Kalevi Sorsa-säätiön blogi. (Viitattu 7.9.2024).
- Makkonen, T., Jolkkonen, A., Kurvinen, A. & Lemponen, V. (2022). [Sopeutuvat innovatiiviset maaseudut. Spatia raportteja 2022: 2](#). Itä-Suomen yliopisto, Alue- ja kuntatutkimuskeskus SPATIA.
- McKinnon M., DeCrane S. & Krber S. [Four Firefighters Injured In Lithium-Ion Battery Energy Storage System Explosion – Arizona](#). Columbia: Underwater Laboratories Inc. (Viitattu 2.9.2024).
- Meriläinen P., Lanki T., Miettinen I., Hokajärvi A-M., Simola A., Tiittanen P. & Ylituomi, T. (2019) [Ilmastomuutos ja vesihuolto – varautuminen ja terveysvaikutukset](#). Suomen Ilmastopaneeli. Raportti 10/2019.
- Miettinen V. (2024) [Näin hyvinvointialueet sorvaavat palveluverkkojaan](#). Kuntalehti 25.3.2024.
- Miettinen, T. (2010) Demokratian kriisin taustalla politiikan ja talouden kuilu. [Hyvinvointi ilmastomuutoksen oloissa](#). Marjatta Bardy ja Sanna Parrukoski (toim.) Helsinki: Yliopistopaino, 139–140.
- Mollison B. (1988) *Permaculture – A Designer’s Manual*. Sisters Creek: Tagari Publications.
- Myllylä, S. (2023) [Tulevaisuusvallan laajentaminen uudelle taloudelle – kolme kohtuullista kysymystä päätöksentekijöille](#). Ajatuspaja Alkion tutkimusraportti.

- Myllylä, S. (2022) [Kohtuutalouden vaihtoehto. Talousajattelun uusi aika nousemassa globaalien kriisien keskeltä](#). Ajatuspaja Alkion tutkimusraportti.
- Mäenpää, P. & Faehnle M. (2021) [4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa](#). Tampere: Vastapaino.
- OECD (2021) [Drivers of Trust in Public Institutions in Finland](#). Paris: OECD Publishing.
- Oikeusministeriö (2021) [Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla. Luonnos hallituksen esitykseksi yhdistyslain muuttamiseksi ja toimintaryhmälainsäädännön julkaisu](#), Mietintöjä ja lausuntoja 2021:8.
- Oulun yliopisto. [Eurooppalainen demokratia kriisissä? Nuorisossa on tulevaisuus](#). (Viitattu 2.10.2024).
- Ovaska U. & Vihinen H. (2020) [Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 3](#). Luonnonvarakeskus.
- Parmanne, P. (2024) [Tilastot paljastavat: Pelastajia tarvitaan, kun hätä on suuri](#). Helsinki: KT-lehti. (Viitattu 3.9.2024).
- Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. [Aurinkosähköjärjestelmien paloturvallisuusohje](#). (Viitattu 14.10.2024).
- Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. [Sähköautojen latauspisteet kiinteistössä ja pelastustoiminnan edellytysten huomioiminen](#). (Viitattu 14.10.2024).
- Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. <https://pelastuslaitokset.fi/tietopankki>. (Viitattu 16.10.2024).
- Pitkälä A. (2020) [Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus erilaistuvissa kunnissa-esiselvitys](#). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018) [Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys](#). Maaseutututkimus, 26(2–3), 6–23.
- Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos (2023) [Ohje tuulivoimapuiston suunnitteluun ja rakentamiseen](#). (Viitattu 14.10.2024).
- Poliisihallitus (2022) [Toimintaympäristöanalyysi osa 1/2, ulkoinen toimintaympäristö](#). Poliisihallituksen julkaisusarja 4/2022.
- Poliisi. [Poliisi tehostaa valvonta- ja hälytystoimintaa harvaan asutuilla alueilla](#). (Viitattu 6.6.2024).
- Pronto [verkkosivu]. Kuopio: Pelastusopisto. <https://prontonet.fi> (Viitattu: 3.9.2024).
- Pronto [verkkosivu]. Kuopio: Pelastusopisto. <https://prontonet.fi> (Viitattu 19.7.2024).
- Pöysä V., Käyhkö M. & Armila P. Ilmiömedia 2018. [Kauas koulut karkaavat – pitkät välimatkat lisäävät koulutuksellista eriarvoisuutta](#).
- Rannanpää S., Antikainen J., Aro R., Huttunen J., Hovi S., Pitkänen K., Strandell A., Nurmio K., Rehunen A., Vihinen H., Lehtonen O., Muilu T. & Weckroth M. (2022) [Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Rannanpää S., Ahtinen S-M., Antikainen J., Heikkinen B., Hovi S., Sinerma J. & Tolonen S. (2023) [Suomen saaristoalueet tilastojen kertomana](#). Tilastokatsaus saaristoluokituksella. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.

- Reuters: [South Korean alarm over EV fires puts spotlight on safety concerns](#). Soul: Reuters (Viitattu 2.9.2024).
- Rinne-Koski, K., Lähdesmäki M. & Matilainen A. (2017) [Kyläyhdistykset ja yhteiskunnallinen yrittäjyys?](#) Maaseudun uusi aika, 25 (2), 38–47.
- Ristikangas V. (2023) [Kansalaisten omatoiminen varautuminen ja kriisinkestävyys 2023](#). SPEK tutkii 31. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.
- Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehnle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. (2020) [Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.
- Savon voima. [Joustava ja toimintavarma sähköverkko haja-asutusalueilla vaatii jousturesurssien vuoropuhelua ja uusia ratkaisuja](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Silla A., Mesimäki J., Peltola H., Itkonen T., Lehtonen E. & Rajamäki, R. (2022) [Tielii-kenneturvallisuusindikaattoritietojen kerääminen – Baseline-tutkimushanke](#). VTT Technical Research Centre of Finland. VTT Research Report No. VTT-R-00710-22.
- Siirilä K., Rantanen A., Palonen M. (2023) [Haja-asutusalueella ilman säännöllistä kotihoitoa asuvien iäkkäiden kokemuksia terveydenhuollon palveluista](#). Gerontologia 37:2, 165–180.
- Sirviö H. (2023) [Suomen epätasaisen väestökehityksen maantiede ja maahanmuutto](#). Migration Muuttoliike 2/2023, 30–33.
- Sisäministeriö (2023) [Sentimentti-väestötutkimus 2023](#).
- Sisäministeriö (2023). [Kansallinen riskiarvio 2023](#). Sisäministeriön julkaisu 2023: 4. Helsinki: Sisäministeriö.
- Sisäministeriö (2019) Taulukko: [Ehdotus poliisin enimmäistoimintavalmiusajoiksi](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Sisäministeriö. [Työryhmä ehdottaa enimmäistoimintavalmiusaikoja poliisille](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Sisäministeriö (2015) [Suomen kansallinen riskiarvio 2015](#). Sisäministeriön julkaisu 3/2016.
- Sisäministeriö (2018) [Turvallinen elämä ikääntyneille – toimintaohjelman päivitys \(valtioneuvosto.fi\)](#). Sisäministeriön julkaisu 6/2018. Helsinki: Sisäministeriö.
- Sisäministeriön selvitys hyvinvointialueiden palveluista vuodelta 2023, julkaisematon.
- Sosiaali- ja terveysministeriö: [Järjestöt ja yhdistykset osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää](#). (Viitattu 7.8.2024).
- Sosiaali- ja terveysministeriö: [Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä](#). (Viitattu 6.8.2024).
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) [Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#). Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Strandell, A., Pitkänen, K. & Rehunen, A. (2020) [Miten kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat vapaa-ajan asumisen suosioon?](#) Matkailututkimus, 16(1), 74–92.
- STT Info. Suomen Ympäristökeskus. [Luonnonläheisyys, edulliset asumiskustannukset ja toimiva pohjaratkaisu korostuvat suomalaisten asumistoiveissa.](#) (Viitattu 17.9.2024).
- Strateginen tutkimus. [Demokratiakorjaamo 2023: Demokratia kriiseissä.](#) (Viitattu 2.10.2024)
- Suomen Kylät ry.
- Suomen Kylät. [Kyläturvallisuus.](#) (Viitattu 17.9.2024).
- Suomen Kylät ry (2022) Valtakunnallinen Kyläkysely 2022. Perusraportti.
- Suomen Kylät. [Kyläturvallisuus – Suomen Kylät \(suomenkylat.fi\).](#) (Viitattu 11.10.2024).
- Suomen Luonnonsuojeluliitto: [Luontokato vai luontoteko?](#) (Viitattu 9.9.2024).
- Suomen Tuulivoimayhdistys [verkojulkaisu]. [Tuulivoimatilastot 2023.](#) Jyväskylä: Suomen Tuulivoimayhdistys ry. (Viitattu 18.7.2024).
- Suomen Ympäristökeskus, [Vesitietopankki.](#)(Viitattu 12.8).
- Tepa termipankki.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Palveluiden saatavuus ja jatkuvuus.](#) (Viitattu 6.8.2024).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Saavutettavat palvelut.](#) (Viitattu 6.8.2024).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen arviointi](#) (Viitattu 19.11.2024).
- Tiainen Maria (2023) Näkökulma: [Syrjinnän ehkäisy on edellytys kotoutumiselle ja paikallisyhteisöön kuulumiselle.](#) Migration Muuttoliike 2/2023, 49 vuosikerta, 50–53.
- Tilastokeskus (2023) [Väestö 31.12. muuttujina Vuosi, Kaupunki-maaseutu-luokitus ja Tiedot.](#)
- Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT): [Energian hankinta ja kulutus.](#) [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus (Viitattu: 18.7.2024).
- Tilastokeskus. [Maahanmuuttojen määrä ennätysuusi Suomessa vuonna 2023.](#) (Viitattu 9.8.2024).
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Aurinkosähköjärjestelmät.](#) (Viitattu 14.10.2024).
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Sähköauton akku ja lataaminen.](#) (Viitattu 14.10.2024).
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Kemikaalilaitokset: ohjeet ja oppaat.](#) (Viitattu 16.10.2024).
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. [Maakaasu ja biokaasu.](#) (Viitattu 16.10.2024).

- Tuomenvirta H., Haavisto R., Hildén M., Lanki T., Luhtala S., Meriläinen P., Mäkinen K., Parjanne A., Peltonen-Sainio P., Pilli-Sihvola K., Pöyry J., Sorvali J., Veijalainen N. [Sää- ja ilmastoriskit Suomessa – Kansallinen arvio](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2018.
- Valtiokonttori: [HVA-AURA – talousraportoinnin käsikirja](#). [verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtiokonttori (Viitattu: 3.9.2024).
- Valtioneuvosto. [Ikääntyneiden turvallisuusohjelman tavoitteena turvallinen arki jokaiselle ikääntyneelle – Valtioneuvosto](#). (Viitattu 11.10.2024).
- Valtioneuvosto (2022) [Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta](#). Valtioneuvoston julkaisu 2022:18.
- Valtioneuvosto (2023) [Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastomuutokseen sopeutumis suunnitelmasta vuoteen 2030. Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa](#). Valtioneuvoston julkaisu 2023:73.
- Valtioneuvosto.fi (Viitattu 7.12.2023).
- Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 29.10.2024.
- Valtioneuvoston periaatepäätös (2025) [Yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#). Turvallisuuskomitea.
- Valtiovarainministeriö (2020) [Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa](#). Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:26.
- Vienonen S., Rintala J., Orvomaa M., Santala E. & Maunula M. (2012) [Ilmastomuutoksen vaikutukset ja sopeutumistarpeet vesihuollossa](#). Suomen Ympäristö 24/2012. Helsinki: Suomen Ympäristökeskus.
- Vihinen H., Korhonen, K., Myllymäki T. & Sandqvist S. (2024) [Maaseutubarometri 5.0 mitä mieltä maaseudusta?](#)
- Voutilainen O., Korhonen K. & Ovaska U. (2021) [Kyläkauppatuki 2019–2021: Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen toteutuksen ja vaikutusten arviointi](#).
- Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 46/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.
- Voutilainen O., Korhonen K., Ovaska U. & Vihinen H. (2021) [Mökkibarometri 2021](#). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.
- Vuorensyrjä M., Rauta J., Hämäläinen E., Attila H., Koivula J. & Ollila P. (2022) [Poliisi-barometri 2022. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta](#). Sisäministeriön julkaisu 2023:25. Helsinki: Sisäministeriö.
- Vuorinen, M. & Fried, S. (2024) [Palokuntatoiminnan taloudellisten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten hyötyjen SROI-arviointi](#). Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.
- Väylävirasto 2024, Mirja Noukka vastaus tietopyyntöön 17.6.2024.
- Väylävirasto (2023 a) [Tienpidon suunnittelun periaatteet](#).
- Väylävirasto (2023 b) [Väyläviraston tienkäyttäjätyytyväisyystutkimus Valtakunnallisen raportti – kesä 2023](#). Väyläviraston julkaisu 90/2023. Helsinki: Väylävirasto.

- Väylävirasto. [Tienkäyttäjättyytyväisyystutkimuksen tulokset: talvikausi maanteillä oli pitkä ja tyytyväisyys talvihoitoon laski hieman edellistalvesta vuoden 2022 tasolle](#) (Viitattu 6.6.2024).
- Walker C.C, Druckman A. & Jackson T. (2021) [Welfare systems without economic growth: A review of the challenges and next steps for the field](#). Ecological Economics Volume 186, 107066.
- Yle uutiset. [Kaksi vuotta sitten Kalajoen Raution kylällä syttyi vuosikymmenen toiseksi laajin maastopalo – nyt alueelle ovat saapuneet pioneerilajit](#). (Viitattu 13.9.2024).
- Yle. [Lapissa riittää nyt töitä – näin hyvä tilanne on ollut viimeksi vuosikymmeniä sitten](#). (Viitattu 7.10.2024).
- Ympäristö.fi. [Ilmastonmuutos näkyy jo Suomen luonnossa](#). (Viitattu 19.9.2024).
- 72 tuntia. [72 tuntia on varautumissuositus kotitalouksille](#). (Viitattu 11.10.2024).

Liitteet

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020 -raportin suositusten toteutuminen

Alla on kuvattu arvio toteuman tilasta (Ei toteutunut / Osittain toteutunut / Toteutunut) sekä lyhyet perustelut arvioinnille.

Suositus 1: Turvataan resurssit harvaan asutuilla alueilla.

Toteuma: Toteutunut

Arvioinnin perustelut: Pelastustoimessa on tunnistettu pelastajatarve ja sopimuspalokuntalaisten tilanne. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti pelastajien koulutuspaikat tuplattiin. Sopimuspalokuntalaisten määrä tippunut pikku hiljaa. 2023 sopimuspalokuntien hälytysosastoissa oli 14 333 henkilöä. Hyvinvointialueiden pelastustoimessa on asiaan herätty ja monin paikoin toteutetaan elvyttäviä toimia sopimuspalokuntatoiminnan vahvistamiseksi.

Rajavartiolaitoksessa on kyetty turvaamaan resursseja. Itä-ajan tilanne on pakottanut siihen, että rajavartioiden määrää on pidetty riittävänä. Myös poliisissa resursseja on kyetty nostamaan joillain alueilla, mutta silti ongelma-alueita on vielä useita. Poliisi toteutti viime vuosien aikana projektin, jossa pyrittiin lisäämään poliisin läsnäoloa harvaan asutuilla alueilla. Tilannetta seurataan koko ajan, ja resursseihin suhteutettuna on saatu paljon aikaan.

Suositus 2: Lisätään harvaan asuttujen alueiden asukkaiden sekä matkailijoiden valmiuksia huolehtia yhteisestä turvallisuudesta.

Toteuma: Osittain toteutunut

Arvioinnin perustelut: Kolmas sektori on lisännyt kansalaistoimijoiden valmiuksia, mutta matkailijoiden valmiuksista ei ole erityisesti huolehdittu. Suomen Kylät ry. on toteuttamassa Kylävara-projektia, jolla pyritään edelleen vahvistamaan paikallisia valmiuksia huolehtia yhteisön turvallisuudesta.

Suositus 3: Kehitetään poikkihallinnollista yhteistyötä harvaan asuttujen alueiden turvallisuustyössä.

Toteuma: Toteutunut

Arvioinnin perustelut: Maaseutupolitiikka ja kokonaisturvallisuus ovat lähentyneet toisiaan strategiatyöskentelyssä kansallisella tasolla. Harvaturvaverkoston näkemyksiä on kuunneltu eri parlamentaarisissa yhteyksissä. Harvaturvaverkosto ja maaseutupolitiikan neuvosto (MANE) ovat ottaneet myös yhteisesti kantaa esim. 2G ja 3G verkkojen alasajoon. Maaseutupoliittisessa selonteon valmistelussa kokonais-turvallisuus näkyy vahvasti.

Suositus 4: Terävöitetään turvallisuussuunnittelua

Toteuma: Toteutunut

Arvioinnin perustelut: Kylissä on otettu käyttöön turvallisuussuunnitelmia enenevässä määrin, mutta alueellista vaihtelua esiintyy. Kylien turvallisuussuunnittelua pyritään edelleen parantamaan osana kunnan turvallisuussuunnittelun kehikkoa. SPEK ry on päivittänyt kyläturvallisuusoppaan ja tehnyt mallin kylien turvallisuustapahtumisen pelastussuunnittelun pohjaksi.

Suositus 5: Vahvistetaan kylien yhteisöllistä turvallisuustoimintaa perustamalla kyliin pelastusryhmiä.

Toteuma: Toteutunut

Arvioinnin perustelut: Harvaan asuttujen alueiden turvallisuudessa on tapahtunut huomattavaa kehittymistä erilaisten projektin myötä. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan pelastusryhmätoiminta on ollut vireää ja merkittävänä apuna korona-pandemian aikana. Kyläturvallisuustoimintaa on viritetty monin paikoin ympäri Suomea ja kehityksessä on hyvä trendi. Pelastusryhmien määrä on kasvanut, mutta alueellista vaihtelua esiintyy.

Harvaturvaverkoston jäsenet

Puheenjohtaja: neuvotteleva virkamies Pasi Ryytänen, sisäministeriö

Varapuheenjohtaja: pelastusylitarkastaja Jari Lepistö, sisäministeriö

Jäsenet:

- tutkimuspäällikkö Tuula Kekki, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry
- rajaturvallisuusasiantuntija Topi Räsänen (jäsen) ja rajaturvallisuusasiantuntija Juha Klemetti (varajäsen), Rajavartiolaitoksen esikunta
- maaseutuylitarkastaja Antonia Husberg (maaseutupolitiikka, jäsen) ja johtava asiantuntija Elina Auri (saaristoasiat, jäsen) sekä erityisasiantuntija Auli Sihvola (varajäsen), Maa- ja metsätalousministeriö
- kehittämisspäällikkö Ari Korhonen, Kuntaliitto
- asiantuntija Petri Patronen (jäsen) ja asiantuntija Liisa Vätilä (varajäsen), Kirkkohallitus
- toiminnanjohtaja Mervi Nikander (jäsen) ja toiminnanjohtaja Mika Asikainen (varajäsen), Suomen Punainen Risti
- kehitysjohtaja Markus Lassheikki, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- koulutuspäällikkö Satu Virtanen, Maanpuolustuskouluyhdistys
- koulutus- ja kansalaistoiminnan päällikkö Virpi Skippari, Maaseudun sivistysliitto
- toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga (jäsen) ja hallituksen jäsen Siiri Jomppanen (varajäsen), Samisoster ry
- tutkijatohtori Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto
- projektipäällikkö Tarja Lukkari (jäsen) ja TKI-johtaja Mikko Keränen (varajäsen), Kajaanin ammattikorkeakoulu oy
- erityisasiantuntija Esa Kokki (jäsen) ja koordinaattori Terhi Virtanen (varajäsen), Hyvinvointialueyhtiö Hyvil oy
- Markku Kallio (jäsen) ja Ari Maskonen (varajäsen) Suomen sopimuspalokuntien Liitto
- suunnittelija Mia Kalpa, Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry
- Esa Aunola, Suomen Kylät ry

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi